

T.C.
Selçuk Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Anabilim Dalı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

**İLKÖĞRETİM II. KADEME 6. SINIF SOSYAL
BİLGİLER DERSİ ESKİÇAĞ TARİHİ KONULARININ
İŞLENMESİNDE MÜZELERİN ÖNEMİ,
KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(Şanlıurfa İl Merkezi Örneği)**

Emine SÖNMEZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Doç. Dr. Güngör KARAUĞUZ

KONYA 2011

İÇİNDEKİLER	ii
Bilimsel Etik Sayfası	VI
Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu	VII
Önsöz	VIII
Özet	IX
Summary	X
Kısaltmalar ve Simgeler.....	XI
Giriş	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.1 Araştırmanın Konusu	4
1.2 Araştırmanın Amacı Ve Önemi	4
1.3 Varsayımlar(Sayıtlılar	5
1.4 Sınırlılıklar	5
1.5 Yöntem.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	
1.1 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki eskiçağ Tarihi İle ilgili Konu Başlıkları	8
1.2 Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni ve Bu Toprağın Medeniyetleri	8
a- Sümerler	8
b- Babiller.....	11
c- Asurlular.....	14
d- Hititler	16
e- Frygler	18
f- Lidyalılar.....	21
g- İyonlar	23
h- Urartular	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
1.1 Müze Nedir	26
1.2 Müzelerin Amaçları	27
1.3 Müze Türleri Nelerdir	28

1.3.1 Koleksiyonlarına göre Müzeler.....	30
1.3.1.1 Genel Müzeler	30
1.3.1.2 Arkeoloji Müzeleri	30
1.3.1.3 Sanat Müzeleri	30
1.3.1.4 Tarih Müzeleri	31
1.3.1.5 Etnografya Müzeleri	32
1.3.1.6 Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri.....	32
1.3.1.7 Bilim Müzeleri.....	33
1.3.1.8 Planertaryumlar	33
1.3.1.9 Endüstri Müzeleri	34
1.3.1.10 Ekonomüzeler	34
1.3.2 Bağlı Buldukları Kurumlara Göre Müzeler.....	34
1.3.2.1 Devlet Müzeleri	35
1.3.2.2 Belediye Müzeleri.....	35
1.3.2.3 Özel Müzeler	35
1.3.2.4 Vakıf Müzeleri.....	36
1.3.2.5 Eğitim Kurumlarına, Üniversitelere Bağlı Müzeler	36
1.3.2.6 Askeri Müzeler	36
1.3.3 Hizmet Alanlarına Göre Müzeler.....	37
1.3.3.1 Bölge Müzeleri	37
1.3.3.2 Halk Müzeleri	37
1.3.3.3 Ekomüze	38
1.3.3.4 Uzmanlık Müzeleri	39
1.3.3.5 Çocuk ve Gençlik Müzeleri.....	39
1.3.4 Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlarına Göre Müzeler.....	39
1.3.4.1 Açık Hava Müzeleri.....	39
1.3.4.2 Anıt Müzeler.....	40
1.3.4.3 Müze Evleri	40
1.3.5 İşlevlerine Göre Müzeler.....	40
1.3.5.1 Tek Kişilik veya Bir Nesneyi Konu Alan Müzeler	41

1.3.5.2 Atatürk (Müze) Evleri	41
1.3.5.3 Devrim Müzeleri.....	41
1.3.5.4 Sanal Müzeler	42
1.3.6 Arkeoloji Müzelerin İşlevleri	42
1.3.6.1 Müzelerin Toplama İşlevi.....	43
1.3.6.2 Müzelerin Belgeleme (Arşivleme) İşlevi	44
1.3.6.3 Müzelerin Koruma (Bakım-Onarım) İşlevi.....	45
1.3.6.4 Müzelerin Sergileme İşlevi.....	45
1.3.6.5 Müzelerin Eğitim işlevi	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1.1 Müzecilik	47
1.2 Dünya’da ve Türkiye’de Müzenin Tarihi Gelişimi.....	47
1.3 Çağdaş Müzecilik.....	52
1.4 Arkeoloji Müzeciliğinin Sorunları	54

BEŞİNCİ BÖLÜM

1.1 Şanlıurfa’daki Müzeler	47
1.2 Şanlıurfa’da Müze ve Tarihçesi	47
1.3 Şanlıurfa Müzesindeki Eserler	63
1.4 Şanlıurfa Müzesinde Bulunan Eserlerin Krolonojik Tasnifi.....	63
a- Paleolitik	63
b- Mezolitik	65
c- Neolitik	65
d- Kalkolitik (Bakır) Çağ	72
e- Eski/İlk Tunç Çağı	75
f- Orta Tunç Çağı	77
g- Geç Tunç Çağı	80
h- Demir Çağı (Geç Hitit)	82
i- Roma Dönemi	86

ALTINCI BÖLÜM

1.1 Müze ve Eğitim İlişkisi	90
1.2 Müze Eğitimi.....	96
1.3 Dünyada Müze Eğitiminin Gelişimi	99
1.4 Türkiye’de Müze Eğitiminin Gelişimi	102
1.5 Şanlıurfa Müzesinin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Eskiçağ Tarihi Konusu Müze ve Eğitim İlişkisi	103
1.6 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi Konularının, Şanlıurfa Müzesi Eserleri ile İşlenmesi Metodu.....	103
1.6.1 Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Müze ile Eğitim.....	104
1.6.2 Yeryüzünde Yaşam ünitesindeki “Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni” Adlı Konunun Müze ile Eğitim Etkinlik Plan	106
1.6.3 Müze Ziyareti Öncesi	107
1.6.4 Müzede Yapılacak Etkinlik	108
1.6.5 Müze Ziyareti Sonrası	109

YEDİNCİ BÖLÜM

1.1 Anket Soruları	111
1.2 Anketin Sonuçları	114
1.3 Değerlendirme ve Sonuç	124
1.4 Öneriler	125
1.5 Genel Değerlendirme	128
Fotoğraf ve Tablolar Listesi.....	133
Kaynakça	137
Özgeçmiş	147

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

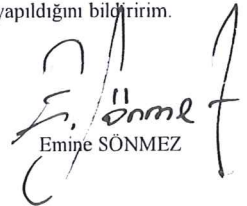
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı	Emine SÖNMEZ	
Numarası	085214031001	
Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi	
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tezin Adı	İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri(Şanlıurfa İl Merkezi Örneği)	

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Emine SÖNMEZ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Emine SÖNMEZ
	Numarası	085214031001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Güngör KARAÜĞÜZ
Tezin Adı	İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği)	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği) başlıklı bu çalışma 27/10/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Doç.Dr. Güngör KARAÜĞÜZ		
Yrd. Doç. Dr. Bulent TARMAN		
Doç. Dr. Cemal GÜVEN		

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın amacı, yapılandırmacı eğitim felsefesine uygun olarak çok yönlü ve etkili öğrenmelere uygun ortamlardan biri olan müzelerin önemi ve yararlarını ortaya koyarak müze ve eğitim ilişkisi içerisinde İlköğretim II. Kademe 6. Sınıfta okutulan Sosyal Bilgiler Dersi'nin Eskiçağ tarihi konusunun öğrencilere öğretilmesi ve Şanlıurfa Örneği temel alınarak kavratılmasıdır. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersindeki Eskiçağ tarihi konusu öğretilirken müzelerin önemi, müzelerden yararlanma, müzelerin eğitimsel işlevlerini ortaya çıkarma ve müzelerin eğitim ile ilişkilendirilmesi sırasında oluşan problemleri ortaya koymaktır.

Bu çalışmada genel anlamda müzenin farklı tanımları, müzenin işlevi, eğitimin tanımları, müze ve eğitim ilişkisinin kavram olarak içeriğinden söz edilmiştir.

Dünyada ve ülkemizde müzenin gelişimi, daha dar kapsamda Şanlıurfa'da müzeciliğin tarihi gelişimi ve günümüzde müzelerin üstlendiği işlevler vurgulanarak ülkemizde yeni benimsenmiş olan yapılandırmacılık eğitim felsefesi çerçevesinde çoklu öğrenme (birincil elden bilgi elde etme ve yaparak, yaşayarak öğrenme) ortamlarından biri olan müzelerin eğitime katkısı araştırılmış olup konuyla ilgili karşılaşılan problemlere değinilmiştir.

Ayrıca anket ve kaynak taramaları sonucunda konuya ilişkin ortaya çıkan bilgiler ışığında konu hakkında çözüm önerileri sunulmuştur.

Bu tez çalışmasını hazırlamamı öneren, kaynaklara ulaşmamda beni yönlendiren ve çalışma süresince yardımlarını benden esirgemeyen tez danışmanım sayın Doç.Dr. Güngör KARAUĞUZ'a saygılarımı sunar, teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmamda bana yardımcı olan Şanlıurfa İl merkezinde görev yapmakta olan müze müdürlüğü personeli Arkeolog Nedim Dervişoğlu'na da teşekkür ederim.

Emine SÖNMEZ

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ**Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü**

Öğrencinin	Adı Soyadı	Emine SÖNMEZ
	Numarası	085214031001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. GÜNGÖR KARAUĞUZ
	Tezin Adı	İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ Tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği)

ÖZET

Geçişten bugüne, insanoğlunun beğenileri, merakları, ender bulunan eşyaları saklamaları ve bu eşyaları elde etme arzuları gibi birçok nedenlerle eserlerin toplanması sonucu müzeler oluşturulmuştur. Zaman içerisinde sayıları artan müzeler günümüzde birçok türe ulaşmıştır. Bu müzelerin kurulmasıyla birlikte müzecilik ve müzecilik kavramı ortaya çıkmıştır.

Çalışmamızın konusu: İlköğretim II. Kademe 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ tarihi Konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri'dir. Eskiçağ tarihi konularının öğretiminde müzelerden yararlanılarak daha etkili ve kalıcı öğretimin gerçekleştirilmesinin önemi ele alınmıştır.

Çalışmamızda, Şanlıurfa İl Merkezi'nde bulunan iki müze, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Kurtuluş Etnografya Müzesi, hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Özellikle Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve orda sergilenen eserler hakkında ayrıntılı

bilgi verilmesi ve eskiçağ tarihi konularıyla eğitimsel açıdan ilişkilendirilmesi çalışmamızın önemini vurgulamaktadır.

Çalışmanın hazırlık aşamasında; müze, müzecilik, müzenin dünyadaki ve Türkiye'deki tarihsel gelişimi, Müze ve Eğitim İlişkisi ve Şanlıurfa il Merkezinde bulunan müzeler hakkında ayrıntılı olarak kaynak taraması yapılmıştır. İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kitabındaki Eskiçağ Tarihi Konuları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

İlköğretim II. Kademe 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Branş öğretmenlerine Eskiçağ Tarihi ve Müzelerle İlgili bir anket uygulanmış olup, anketin sonuçlarına ve önemine yer verilmiştir. Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinin eğitimsel açıdan eskiçağ konularıyla ilişkilendirilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın genel amacı bu çerçevede şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Müze, Müzecilik, Müze İle Eğitim, eskiçağ Tarihi, Sosyal Bilgiler Dersi ve Şanlıurfa Müzesi.

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Emine SÖNMEZ
	Numarası	085214031001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim/ Sosyal Bilgiler Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Güngör KARAUĞUZ
	Tezin İngilizce Adı	2nd stage 6th grade elementary social studies courses in ancient history museums in the processing of the importance of issues problems and solutions (Case of Şanlıurfa)

SUMMARY

From past to present ,the museums have been composed to gather art Works of humankind due to keeping gift works and wish availing the rare products, personal admiration and wonder. The number of museums has been increased within time so there are so many kinds today. At the end of establishing museums, museology term has been composed.

The subject of our study is about to the importance of museums in the presenting the Antiquity subjects in the social studies course for the 6th grade ,difficulties that are met and suggestions for solution.It has been emphasized the importance of museums in providing effective and permanent learning while teaching the Antiquity subjects.

In our study,it has been given detailed information about two museums located in Şanlıurfa city center,Şanlıurfa archeology museum and Kurtuluş Ethnography museum.Especially Şanlıurfa museum and the art works exhibited there

and the studies relating to the antiquity subjects have emphasized the importance of our study.

At the preparation phase of the study, resource scanning about museum, museology, the historical development of museums in Turkey and also in the world, the relation between museum and museum education and the museums that are located in Ş. urfa city center has been implemented. Also Antiquity subjects in Social Studies Education course text books of 6th grade have been examined in detail.

A questionnaire about Antiquity history and museums has been applied to the social studies education teachers and the results of this questionnaire have been included. The general objective of our study has been shaped in this frame.

Key Words: Museum, museology, education about museum, Antiquity history, Social Studies course and Ş. urfa museum .

KISALTMALAR VE SİMGELER

ABD: Amerika Birleşik Devletleri.

CDCC: Cultural Diversity, Conflict, Cooperation-Kültürel İşbirliği Kurulu (Avrupa Konseyi).

DDY: Devlet Demiryolları.

ETÇ: Erken Tunç Çağı

ICOM: International Council Of Museum-Uluslar arası Müzeler Konseyi.

GİH: Genel İdari Hizmetleri.

GTÇ: Geç Tunç Çağı

KHK: Kanun Hükmünde Kararname.

KİT: Kamu İktisadi Teşekkülleri.

km: Kilometre.

m: metre.

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı.

M.Ö: Milattan Önce.

MTA: Maden Tetkik ve Araştırma Genel Müdürlüğü.

TC: Türkiye Cumhuriyeti.

TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devleti Demiryolları.

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

vb: ve benzeri.

yy: Yüzyıl

GİRİŞ

Günümüzde sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik birçok alanda yaşanan değişim sonucunda eğitim sistemi de sürekli değişmektedir. Eğitim sisteminde yaşanan değişimler ise, daha çağdaş eğitim anlayışına uygun programların geliştirilmesine zemin sağlamaktadır. Bu özelliğiyle eğitim programları, bir yandan gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılarken diğer yandan toplumsal gelişime ve dönüşüme katkıda bulunurlar.

Son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Finlandiya gibi birçok gelişmiş ülkenin, eğitim programlarını yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre yeniden düzenledikleri görülmektedir. Türkiye’de de ilköğretim programları 2004 yılında yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı doğrultusunda yeniden düzenlenmiştir. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, öğrenmenin zihindeki yapılandırma sonucu oluştuğunu savunur. Buna göre bireyler, öğrenilecek öğeleri daha önceki bilgileriyle ilişkilendirerek tekrar yapılandırır. Bu süreçte birey, zihninde bilgiyle ilgili anlam oluşturmaya ve oluşturduğu anlamı kendisine mal etmeye çalışır (Ersoy ve Kaya,2009:72). Dolayısıyla bu eğitim anlayışı ile bireyin öğrendiklerinin öznel olduğu vurgulanmaktadır. Çünkü birey edindiği bilgileri kendisinde var olan şema çerçevesinde yeniden yapılandıracaktır. Bireye, verilen bilgiyi yeniden yapılandıracak çoklu eğitim ortamları oluşturulmalıdır. Bu eğitim ortamları daha çok bireyin yaparak yaşayarak, kendisinin birinci elden bilgi edineceği okul ve okul dışı ortamlar olmalıdır.

Yapılandırmacı eğitim anlayışı öğrenci merkezlidir. Dolayısıyla burada öğrenci etkin bir role sahiptir. Sosyal bilgiler dersi de yapılandırmacı eğitim anlayışı ile işlenmelidir. Bunun için okulda ve okul dışında gerekli düzenlemelerin yapılması öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde son derece önemlidir. Bu çerçevede son yıllarda ülkemizde eğitim alanında önem kazanmaya başlayan müzeler, öğrencilere ve öğretmenlere yeni, etkili ve değişik öğretim imkânları sunabilecek mekânlardır. Müzecilik artık objelerin sadece sergilendiği bir mekân değil, sürekli yaşayan, canlı ve ziyaretçileri ile objeler arasında birebir iletişim kurma çalışmalarının yoğunlaştığı bir anlayışa yönelmektedir (Güleç ve Alkış,2003:63). Yapılandırmacılık eğitim sistemi anlayışında öğrenmenin yalnızca okulla sınırlı olmadığı, farklı mekânları kullanmanın

eğitimde öğretimin daha etkili ve kalıcı sonuçlar verdiği düşüncesi giderek daha çok önem kazanmaktadır.

Etkin ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesinde en önemli öge iletişimdir. İletişim genel olarak insanlar arasındaki düşünce ve duygu alışverişi olarak ele alınmaktadır. Etkili ve kalıcı bir öğretimin gerçekleşmesi için iletişim çok önemlidir ve sınıf ortamında etkili iletişim sağlanmalıdır. “İletişim süreci sınıf içine uyarlandığı zaman öğretmen “kaynak” öğrenci “alıcı” durumundadır. Öğretmen içeriği “mesajı” başta sesi olmak üzere çeşitli “kanallar” kullanarak değişik yöntem ve tekniklerle öğrencilere ulaştırır. Müzeler, ilköğretim ikinci kademedeki sosyal bilgiler dersindeki çeşitli konuların amaçlarına ulaşabilmesi için “kanal” olarak kullanılabilir en önemli mekanlardandır (Güleç ve Alkış,2003:63). Böylelikle müzelerin birçok özelliğinin yanı sıra eğitime olan katkısı da ortaya çıkarılarak etkili ve kalıcı bir öğretimin gerçekleştirilebilmesi için bu özel mekanlar da kullanılabilir. Sosyal bilgiler dersinde konuların işlenmesi sırasında konuya uygun şekilde müze gezileri düzenlenmeli, öğrencilere müze ve müze gezilerinin amacı hakkında bilgi verilmelidir.

Müzeler, özellikle sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunun işlenmesinde öğrencilerin öğrenmeleri üzerinde çok önemli birer canlı tarihi ortamlardır. Konunun öğrencilere aktarılması ile birlikte müzelere yapılan eğitim amaçlı geziler öğrencilerin, anlatılanları daha iyi anlamasını sağlayacaktır. Bununla birlikte öğrencinin geçmiş ve gelecekle ilgili tutarlı, anlamlı bir tahlil yapması sağlanacaktır. Müzelerde sergilenen eserler ait oldukları dönemin yaşayan örnekleridir. Müzelerde sergilenen eserlere bakarak dönemin, ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. özellikleri hakkında bilgi edinerek bu dönemler hakkında yorum yapabilecekleri ortamlardır.

Çalışmamızda, İlköğretim II. Kademe 6.Sınıf Sosyal Bilgiler konuları arasında bulunan Eskiçağ Tarihi ile ilgili dönem ve uygarlıkların özelliklerine ayrıntılı bir şekilde değinilerek bu konuların işlenmesi açısından Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinin eğitime katkıları araştırılmıştır.

İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler konuları arasında bulunan Eskiçağ Tarihi ile ilgili dönem ve uygarlıkların Milli Eğitime bağlı İlköğretim II. kademedeki halen okutulan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz dağıtılan ders kitaplarındaki konu başlıkları şu şekildedir:

a) Yeryüzünde Yaşam

- Mağaradan Büyük Şehre İnsanın serüveni
- Bu Toprağın Medeniyetleri

Yeryüzünde Yaşam ünitesi içindeki “Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni ve” “Bu Toprağın Medeniyetleri, başlığı altında bulunan,” Sümerler”, “Babiller,” “Assurlular”, “Hititler”, “Frygler”, “Lidyalılar”, “İyonlar” ve “Urartu” medeniyetlerdir.

Bu konularla ilgili olarak Şanlıurfa İl Merkezinde Bulunan arkeoloji müzesi, bulunduğu coğrafyadan dolayı geniş ve zengin uygarlık kalıntılarına sahiptir. Özellikle Mezopotamya’da kurulmuş olan Sümerler, Babiller, Asurlar ve Anadolu’da izleri tespit edilen Hitit, Urartu uygarlıkları da yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1 Araştırmanın Konusu

İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Eskiçağ Tarihi konularının İşlenmesinde Müzelerin Önemi Karşılaşılan sorunlar ve Çözüm Önerilerini ortaya çıkararak, bulgular dâhilinde gerekli bilgi ve çözüm önerilerini sunmak araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırma, İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamında eskiçağ tarihi konularının öğretilmesinde müzelerin önemi ve eskiçağ tarihi konusuna müzelerin etkisinde karşılaşılan sorunları çözüm önerileri ile belirtmek amacını taşımaktadır. Bu çalışmayla, 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ tarihi konularının işlenişinde sosyal bilgiler branş öğretmenlerinin ülkemizin yeni benimsemiş olduğu yapılandırmacılık eğitim programı doğrultusunda çoklu öğrenme yöntemlerinden biri olan alan gezileri yöntemi ile müzeleri ve Şanlıurfa müzesi gezilerini kullanmalarına ilişkin görüşlerinin alınarak karşılaşılan sorunlara alternatif çözüm öneriler getirmektir.

Sosyal Bilgiler dersinin amacı: Geleceğimiz olan öğrencilerimize tarih bilincini ve ruhunu aşılıyarak onların geçmiş ve gelecek arasındaki bağı kavramalarını sağlayarak yeni nesiller yetiştirmektir.

Ayrıca özellikle bilindiği gibi İnkılap Tarihi ve Vatandaşlık derslerinin okutulması ile devletine, milletine karşı haklarını, sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek, Türk Milletinin bağımsızlık, vatanseverlik, milli birlik ve beraberlik anlayışını kazandırmak amaçlanır. Bu bağlamda Anadolu'da köklü uygarlıklar kurmuş olan eskiçağ kavimlerinin kültürlerinin günümüz Anadolu kültürleri ile benzeştiği bir gerçektir. Eskiçağ toplumlarında görülen başlık parası, çeyiz, mutfak kültürü ve eskiçağ efsanelerinin günümüz efsaneleri ile bağlantıları birebir benzeşir. Dolayısıyla bu kültürlerin sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi elzemdir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersindeki eskiçağ tarihi konularının amacına uygun olarak öğretilmesi için somut yaşantı ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesinde etkili olan alan gezilerinin özellikle müzelerin, ilgili ünitelerde kullanılmasında hedef davranışlara ulaşma düzeyine

sağladığı katkıyı ortaya koymak ve okul dışı öğretim tekniklerinden olan “müze” alan gezileri yönteminin uygulanışı, etkinliklerin öğretmen ve öğrenci perspektifinden algılanışı, bunlarla ilgili karşılaşılan sorunların tespiti yapılarak gereken öneri ve düşünceler iyi analiz ederek sunmaktır.

Alan gezilerinin “müze gezilerinin” bireyin yalnızca akademik başarısına olan etkisini değil, aynı zamanda bireyin yaşam boyu sahip olması istenen tarih bilincine ulaşması da büyük bir önem amaçlanmaktadır.

1.3 Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırma için taranan literatür taraması kaynaklardan elde edilen bilgilerden, derlenmiştir. Kaynakların görüşünü destekleyecek nitelikte geçerli ve güvenilirliği sorgulanmıştır.

Bilindiği üzere alan gezileri ya da gezi gözlem yönteminin İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi eskiçağ tarihinin konularının öğretiminde önemli bir yeri vardır.

Müzeler ve tarihi mekânlarla yapılacak Sosyal Bilgiler dersi öğretimi öğrenmenin niteliğini ve kalitesini artırır. Şanlıurfa merkezindeki sosyal bilgiler öğretmenlerinin Şanlıurfa merkezindeki müzeler, tarihi mekânlar ve alanlardan yararlanarak yapacakları Sosyal Bilgiler dersi öğretimi daha faydalı olacaktır.

Araştırmada tercih edilen araç, araştırmanın amacına ve konusuna uygundur. Örneklem olarak alınan öğretmen ve öğrencilerin sayısı evreni temsil edebilecek niteliktedir. Sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, yöneticilerin ve öğrencilerin kendilerine verilen ölçme aracını objektif olarak yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.4 Sınırlılıklar

Bu araştırma devlet ilköğretim okullarının II. Kademe 6. Sınıflarında “Sosyal Bilgiler” dersindeki eskiçağ tarihi konularının öğretiminde, alan gezilerinin “ Şanlıurfa İli’nde bulunan müzelerin” kullanımını ve yöntemin uygulanışında karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerini kapsamaktadır.

Araştırma, Şanlıurfa İli’ndeki devlet ilköğretim okullarında yapılmıştır. Araştırma, evren olarak Şanlıurfa ili İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin, branş

öğretmenlerini, öğrencilerini ve okul yöneticilerini kapsamaktadır. Örneklem ise Şanlıurfa ilinin farklı sosyo-ekonomik özelliklerine sahip olan devlet okullarındaki İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin, branş öğretmenlerini, öğrencilerini ve okul yöneticilerini kapsamaktadır.

1.5 Yöntem

Bu araştırmada literatür ve alan çalışması kapsamında Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Şanlıurfa İl sınırları içindeki arkeolojik merkezler baz alındı. İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde okutulan konular dahilinde kitabın ana başlıkları ve içeriğinde pek çok eksiklik ve hatalar gözlemlenmiştir. Bu bağlamda tezin II. bölümünde eskiçağ kavimleri hakkında kapsamlı bilgi verilmeye çalışılmıştır. Çalışma eskiçağ kavimlerini kapsasa da eskiçağ Anadolusundaki kazılarla ortaya çıkarılmış olan eserlerin sergilendiği müzelerde genel hatlarıyla ele alınmıştır. Dolayısıyla Şanlıurfa il sınırları içindeki arkeoloji Müzesi ve eserleri kronolojik sıraya göre tanıtılmıştır. Müzelerin sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı ve kullanılması sırasında karşılaştıkları problemlerin neler olduğunun tespit edilebilmesi için anket yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, araştırmacı tarafından öğrenciler ve öğretmenler için hazırlanan anket formları yoluyla belirlenmiştir. Yapılan anketler ile öğretmen ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi eskiçağ konularının öğretiminde alan gezilerinin “ müzelerin” kullanımı, karşılaştıkları problemler ve bu konudaki gerekli çözüm önerileri ortaya çıkarılacaktır.

Anket, Şanlıurfa İl sınırları içindeki, Ahmet Yesevi İ.Ö.O, Yenişehir İ.Ö.O, Sağlık Köyü İ.Ö.O, Ahmet Hamdi Akseki İ.Ö.O, Cengiztopel İ.Ö.O, Etuğrulgazi İ.Ö.O, Bağlarbaşı İ.Ö.O, Belediye İ.Ö.O, Çamlıdere İ.Ö.O, Şair Abdi İ.Ö.O, Vakıflar 2002 İ.Ö.O, Mimar Sinan İ.Ö.O, Karaköprü İ.Ö.O, Narlı İ.Ö.O, Cumhuriyet İ.Ö.O, Yavuz Selim İ.Ö.O, Gazi İ.Ö.O, Şehit Nusret İ.Ö.O olmak üzere toplam 18 ilköğretim okulundaki 20 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır.

İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Eskiçağ tarihi konularında öğretmenlerin, öğrencileri alan gezisine “müze gezilerine” katılma durumu, il içindeki müzelerin ders ile ilişkili kullanım sıklığı, müze dışı alanların ziyaret edilme durumları, il dışı gezilerde tercih edilen tarihi alan, müze, yapı ve abidelerin; bireyin başarısına ve

duyuşsal gelişimi üzerindeki etkisi incelenmiştir. Anket verileri dâhilinde karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri ve görüşler sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

1.1 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Eskiçağ Tarihi İle ilgili Konu Başlıkları

Yeryüzünde Yaşam ünitesi içindeki Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni ve Bu Toprağın Medeniyetleri başlığı altında bulunan, Sümerler, Babiller, Asurlular, Hititler, Frygler, Lidyalılar, İyonlar ve Urartu medeniyetlerinin genel özellikleri Sosyal Bilgiler 6. Sınıf ders kitabında yer almaktadır. Bu bölümde çalışmamızın ana konusunu içeren İlköğretim II. Kademe 6. Sınıflarda Milli Eğitim Bakanlığı'nın dağıttığı ve halen okullarda okutulan ders kitabındaki konuların hangi bilgileri içerdiği ve bu bilgilerin doğruluğu karşılaştırmalı olarak aşağıda ayrı ayrı başlıklar altında daha detaylı incelenecektir.

1.2 Mağaradan büyük şehre İnsanın Serüveni

a- Sümerler

- *Siyasi Tarih*

Sümerler MÖ 3500-2000 yılları arasında Mezopotamya (Fırat ve Dicle arası) da yaşamışlardır. Mezopotamya'da uygarlığı başlatan Sümerlerdir. Bu bölgede yaşayan diğer kavimler Sümerlerden etkilenmişlerdir (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:53). Sümer uygarlığının bildiğimiz en eski merkezilerinden biri Uruk'dur. MÖ 3000 dolaylarında, Fırat'ın Basra Körfezi'ne döküldüğü yerin yakınında kurulmuştur (Pischel, 1978:26; Çıvgın ve Yardımcı, 2007:21-22).

Mezopotamya medeniyetinin temellerini atan Sumerlerle, Mezopotamya'nın da siyasi tarihi de başlamış oldu. Başlangıçta Kurulan Ur, Uruk, Kiş, Lagaş, Eridu gibi köy ve kasabaların büyümesiyle şehirler ortaya çıktı. Şehirler, tapınağın etrafındaki evlerden meydana geliyordu (Mendires, 2010:13). Sümerler birbirinden bağımsız site denilen şehir devletleri halinde yaşadılar. En önemli şehirleri; Ur, Uruk, Kiş, Lagaş ve Nippur'dur. Bu şehir devletleri Ensi veya Pattesi denilen rahipler-krallar tarafından yönetiliyordu. Bütün Mezopotamya ülkesine hakim olan krala ise "Lugal" denir. Krallar başkomutan, başyargıç ve başrahip yetkilerine sahiptiler. Kraldan sonra yetkili kişi

kraliçe idi. Sümerler, Ur, Uruk,Nippur,Eridu , Lagaş gibi bağımsız kent devletlerinin her birinin kendi kralı vardı (Pischel,1978:23).

Lagaş Kralı Urugakina tespit edilen en eski kanun koyucudur(Yıldırım,2004:61). M.Ö 2350 yıllarında yaşadığı kabul edilen Urukagina, ruhban sınıfının idaresine karşı başlayan ihtilal neticesinde Lagaş hükümdarlığını elde etmiştir. Ruhban idaresini devirdikten sonra dini bir özelliği olan Patesi unvanını terk edip Kral unvanını alan Urukagina'nın, demokrat ve hürriyet sever bir lider olduğunu, teşkilatçılığı ve kanun koyuculuğundan anlamaktayız (Günaltay,1987:107).

Sümerlerde toplum soylular, sıradan vatandaşlar, yanaşmalar ve kölelerden oluşmaktaydı. Halkın çoğunluğu tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçilerdi. Ayrıca yazıcılar, gemiciler, balıkçılar, mimarlar, duvarcılar, marangozlar ve çömlekçiler de kent yaşamının vazgeçilmez unsurlarıydı. Her kentte zengin tüccarlar ve güçlü aileler de vardı. Tapınak sosyal yaşam merkeziydi. Sumer kentleri zenginleşip geliştikçe, çekim merkezleri haline dönüştü ve Mezopotamya çevresinden göç almaya başladı. Bu dönemde Güney Mezopotamya'ya dışarıdan gelenlerin çoğunluğunu Sami kökenli topluluklar oluşturuyordu. Gelenler kentlerde ve kentlerin çevresindeki tarım alanlarında artan işgücü ihtiyacını karşılıyordu (Koroğlu,2006:66).

- *Kültür ve Yaşam*

Sümerler döneminde en ileri bilimine sahip halkıydı. Yıldızlarının ve gök cisimleri olmak üzere tabiat olaylarının insanlar üzerinde etkili olduklarına dair inançları onları başta gök cisimleri olmak üzere tabiat olaylarını incelemelerini sağlamıştır. Astronomi ile ilgili araştırmaları matematik ve geometri bilimlerinin doğmasına neden olmuştur. Daire çevresinin 3600 olduğunu bulmuşlardır. Ayı 30 güne, yılı 360 güne ayırmışlardır (Kolakısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:53).

Sumerlilerde idare sistemi derebeylik şeklini andırmaktadır. Bu sistemde askeri ve mülki memurluklar, tımar ve zeamet prensibine dayanıyordu. Arazi, tarla, bahçe, hane, hayvanlar, tımar ve zeamet teşkil ediyordu (Günaltay, 1987: 354).

Sumerlerin yaşamı, çeşitli tanrılara olan inançlarının etkisi altındadır. Bu tanrılar doğa güçlerini temsil ederler, lütufta bulunmaları, insanların dinsel görevlerini yerine getirmelerine bağlıdır. Dilekleri ise yıldızların incelenmesiyle anlaşılır. Rahipler

kendilerine büyük güç sağlayan yıldızların gizlerini titizlikle saklarlar. Kralın ve tapınağın mülkünü yönetmekle de onlar görevlidir, bir yandan da astronomi ve matematiği geliştirmek için çalışırlar. Bu iki bilimin de başlangıcı Sumerlere dayanır; bugün bile bir satı 60 dakika yada bir daireyi 360 dereceye böldüğümüzde Sumerlerin değerlerini kullanmış oluyoruz (Pischel,;1978:25).

Yerleştikleri kesimlerde muazzam bir sulama sistemi kurup, kanallar, barajlar ve bentlerle hem seli önleyip bataklıkları kuruttular hem de düzenli sulamaya dayalı bir tarım geliştirdiler. Başta arpa olmak üzere keten, mercimek, bezelye ve buğday ekiyorlardı. Tekerleği de icat eden bu toplum tarlaları öküzlerin çektiği sabanlarla sürüyorlardı. Gelişmiş bir yapı tekniği kullanan Sümerler evleri güneşte veya fırında kurutulmuş kil tuğlalardan yapıyorlardı (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:53).

Tarih Sümer’de başlar; çünkü tarih kavramından insanlığın yazılı belgeye dayalı geçmişinin dokümantasyonunu anlıyoruz. Yazı M.Ö 3000 yıllarında Mezopotamya’da Sümerler tarafından icat edildi (Koçak,1996:18).

Sümerler dünyada bilinen ilk yazıyı bulan medeniyettir. Başlangıçta resim yazısı kullanan Sümerler zamanla yazılarını geliştirerek çivi yazısı haline dönüştürdüler. Sümerlerin çivi yazısını başta Samiler, Asurlular, Persler gibi birçok medeniyet değişik biçimde kullanmıştır. Sümerlilerin kil tabletler üzerine yazdıkları yazılar ile günümüze birçok eser ulaşmıştır. Bunların başlıcaları ilahiler, destanlardır. Sümerlilerin tufan olayını anlattıkları Gılgamış destanı çok meşhurdur (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:53).

Başlangıçta yazı, gündelik hayata ait kayıtları yapmak ve hesapları tutmak gibi, tamamıyla pratik maksatları karşılamak için icat edildiği anlaşılıyor. Sumerlilerin icat etmiş oldukları ve modern zamanda “Sumer çivi yazısı” olarak isimlendirilen, yazının elimize geçen ilk örneklerini oluşturan kil tabletler, Eridu, Ur, Umma, Kis, Lagas, Nippur gibi Sumer şehir devletlerinden biri olan ve aşağı Fırat bölgesinde bulunan ve bugünü Warka’ya karşılık gelen Uruk’ta yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır (Bilgiç,1982: 90).

Yazı, gelişen devlet yapısında ve artan ekonomik ilişkiler içerisinde ortaya çıkan karışıklıkları önlemek ve işleri düzene koymak çabalarının bir ürünü gibi görünür.

Güney Mezopotamya'nın nüfusları hızla artan kentlerinde, merkezi idarenin yürüttüğü inşa projeleri çoğaldıkça, tapınakların depolarında biriktirilen ve buradan dağıtılan ürünlerin miktarı arttıkça basit işaretler, sayılar ve listeler ihtiyacı karşılayamayacak bir konuma ulaşmıştır. Çok yönlü ve karmaşık verileri yansıtabilecek olan yazı, bütün bu engelleri aşmak için geliştirilmiştir (Uhlig, 2006: 171).

Çok tanrılı inanca sahip Sümerlerin tapınaklarına Ziggurat denirdi. Zigguratlar yedi katlı olup toplam üç ana bölümden oluşur. İlk erzak deposu, orta katlar okul ve tapınak, son katlar ise rasathane olarak kullanılmıştır. Sümerler Akadlar tarafından yıkılmıştır (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:53).

b- Babiller

- *Siyasi Tarih*

Babil krallığının tarihini, Eski Babil Krallığı (M.Ö. 2000±1500), Orta Babil Krallığı (M.Ö 1500±1000) ve Yeni Babil Krallığı (M.Ö 1000±539) olmak üzere üç bölümde incelemek mümkündür. En ünlü hükümdarı olan Hammurabi'nin kesin tarihi hala tartışma konusu olmakla beraber, Hammurabi'nin 43 yıllık saltanatı M.Ö. 1728 ile 1686 yılları arasına yerleştirilir. Başkent olarak Babil bu yıllarda en parlak devrini yaşamış ve Mezopotamya tarihinin hiçbir devrinde Babil şehri, bu derece önemli rol oynamamış, önderlik yapmamıştır (Tosun ve Yalvaç,2002:4).

Babilliler, Sümerlilerin uygarlıklarını ilerleterek kendilerine ait bir uygarlık kurmuşlardır. Babil devleti krallıkla idare ediliyordu. Halk hürler ve kölelerden oluşuyordu. Babil'in en ünlü hükümdarı Hammurabi'dir, devletini bir imparatorluk haline getiren Hammurabi, Sümerlilerin yasalarından etkilenerek kendine ait yasalar çıkarmıştır (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:54).

Hammurabi'nin yalnızca büyük bir fatih olmakla kalmayıp, iyi bir diplomat olduğunu, daha sonraları Babil'in hâkimiyetini kabullenecek olan Mari Krallığı'nın elçileriyle yaptığı görüşmelerin kayıtlarından anlıyoruz. O aynı zamanda tarihin ilk büyük yasa koyucusu olarak da tanınır (Çıvgın ve Yardımcı,2007:34-35).

- *Kültür ve Yaşam*

Hammurabi,282 maddelik kanunnameyi meydana getirmiştir. Mezopotamya kanun koleksiyonları içinde en iyi organize edilmiş ve aynı zaman da en uzun olanıdır. Hammurabi kanununun ele aldığı konular genellikle mahkemeye karşı işlenen suçlar, hırsızlık ve yataklık suçları, çeşitli arazi, ev işleri, ticaret ve alışveriş, evlilik-aile-mülkiyet, evlatlık edinme, meslek adamlarına ait suçlar, ziraat konuları, çeşitli kira ücretleri vezesirler üzerinde toplanmaktadır (Bilgiç, 1963: 14).

Çok tanrılı bir dine inan Babillilerin en büyük tanrısı Marduk'tu. Babililer'de Sümerliler ve Asurlular gibi Ziggurat adı verilen tapınaklar inşa etmişlerdir. Sümerliler gibi astronomi üzerine çalışmalar yapmış, güneş ve ay tutulmalarını kaydetmişlerdir. Tarım, hayvancılık ve balıkçılıkla geçinen Babililer'de en çok arpa, buğday çavdar ekiliyordu.

Sümerlilerin çivi yazısını kullanan Babilliler onların Gılgamış destanından etkilenerek Yaratılış destanını yazmışlardır. Babilliler, Sümerlileri sanat alanında geride bırakmışlardır. Şehirlerini bahçeler içinde, birçok odası olan, duvarları kabartma resimlerle süslü saraylar yapmışlardır.

Babillere ait asma bahçeleri dünyanın yedi harikasından birisi sayılır. Bir ziggurat olduğu sanılan Babil kulesi ise devrinin en güzel mimari eserlerinden birisidir (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:54).

Babil Ülkesi'nde hem buğday hem de arpa yetiştirildiği halde, tuzlanma ve kuraklığa buğdaydan daha dayanıklı olduğu için, arpa kısa zamanda temel gıda haline geldi, aynı zamanda "karaciğeri mutlu kılan, yüreği sevinçle dolduran" sıvı, yani bira yapımının da hammaddesini oluşturmaktaydı (Oates: 2004: 204).

Foto-1 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Bulunan Yeni Babil Dönemine Ait Kral Nabunaid'in Yazıtlı Steli.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Yeni Babil eserlerinden biri Kral Nabunaid'in Yazıtlı Steli'nidir. Eser 00002 nolu envanter numarası ile müzede kayıtlıdır. Eserin, yüksekliği:198 cm, genişliği:97 cm olup, Şanlıurfa- Harran'da bulunmuştur.

Eser, Alınlık tablasında sağdaki figür Yeni Babil Kralı Nabunaid olup, elinde saltanat asasını tutmaktadır. Önündeki sıralanmış yuvarlaklarda, sırayla ay, güneş ve yıldız figürleri işlenmiştir. Kral Nabunaid'in yazıtı ise aşağıda 3 sütun halinde Babilce çivi yazısı harfleriyle yazılmıştır. I.sütun 48 satır, II.sütun 42 satır ve III.sütununun 50 satır olmasına karşın kırıklardan dolayı ancak ilk 41 satırı okunabilmiştir. Yazıt özetle şu şekildedir: I. sütunun tercümesi (1.-48.satırlar): *"Tanrılar ve tanrıçalar arasında hiçbirinin anlayamayacağı Sin'in büyük işi, o eski günlerde yeryüzüne inmedi, bundan dolayı da yeryüzündeki insanlar onu göndermediler; zamanı gelinceye kadar ne tabletlere yazabildiler ne de onun heykelini dikebildiler. Me! Cennetten Babil Kralı Nabunaid'in önüne indin ! Ben, tek oğul, hiç kimsesi olmayan Nabunaid'im ki, krallık benimle değildi, ama tanrılar ve tanrıçalar benim için dua ettiler ve Sin beni krallığa çağırdı. Gece yarısı rüyamda bana şöyle dedi: "Harran kentindeki Sin tapınağı Ehulhul'u çabuk inşa et !. Bütün ülkeleri senin eline emanet edeceğim" Fakat insanlar, Babil, Borsippa, Nippur, Ur, Uruk, Larsa'nın oğulları kanı cennet olan Tanrılarının ve Tanrıçalarının Efendisi Sinrahipler ve Akkad ülkesinde ikamet eden halk, baştanrıya karşı en büyük günahı işlediler ve onu hor gördüler, onun hakkında saygısızca konuştular. Tanrı-ların Kralı Nannar'ın korkunç öfkesini unuttular, yalan söylediler ve hileler*

yaptılar. Köpekler gibi birbirlerini yediler. Aralarında hastalık ve kıtlık ortaya çıktı.” II. sütununun tecümesi (1.-42.satırlar): “Sin'in sözüyle Nergal, onların silahlarını parçaladı; ayağımın altında hepsinin başını ezdi. Emrin efendisi, onsuz hiçbir ağız açılmayan ve kapanmayan Şamaş, babası ve yaratıcısı Nannar'ın emrini başararak benim ellerime bıraktığı Akkad ve Hatti ülkelerinin halkı benimle ağız ve kalp birliği ettiler, bana bekçilik yaptılar, benim emirlerimi uzak dağların ötesine taşıdılar...” III. sütununun tercümesi (1.-42.satırlar): “Kahinlerin ve yorumcuların kehanetiyle yol kesilmedi. Yattım, gece yarısı korkunç bir rüya gördüm,... söze kadar. Yıl tamamlandı, tayin edilen zaman geldi. Tema şehrinden döndüğümde ... efendiliğimin şehri Babil ... Onların baktığı ve ... selamlama ve hediyeleri aldıkları ... yakındaki krallar yanıma geldiler ve ayağımı öperler ve uzaktakiler bunu duydular ve onun yüce tanrıbaşılığından korktular.”

c- Asurlular

- *Siyasi Tarih*

Asur M.Ö.2000 yıllarından 612 yılına kadar devam eden, Asur M.Ö I. Binyılın ilk yarısında Mezopotamya, Elam, Suriye ve bir süre Mısır'ı içine alan büyük bir imparatorluk olmuştur. Asur tarihi, kronolojiye göre genellikle; Eski Asur Çağı M.Ö. 2000-1600, Orta Asur Çağı M.Ö. 1500- 1000, Yeni Asur Çağı M.Ö. 1000-612 olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır (Sever,1987:41).

Asur toplumu Kuzey Mezopotamya'da eski Tel Halaf kültüründen gelen halkların ve Arabistan orjinli Batı Sami kavimlerin kaynaşmasından oluşan bir topluluktur (Yıldırım, 2004: 55). Asurluların, Başkentleri Musul yakınlarındaki Ninova'dır MÖ 2. Binyıl'ın başından itibaren özellikle Anadolu'da ticaret yapmışlar ve Anadolu'da tarihi devirleri başlatmışlardır. Tüm çivi yazılı eserleri başkentleri Ninova'da toplayarak ilk kütüphanecilik ve arşivcilik faaliyetini başlattılar (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:54).

Çivi yazılı belgelere göre Asur üçüncü binyılın ikinci yarısında Akadlıların, Subar Kut ve III. Ur hanedanının politik ve kültür egemenliği altında kalmıştır (Sever, 1987: 421).

Aslında Asur tarihi, MÖ. II binyıl başlarında kurulan Asur şehir-devletiyle başladığını söyleyebiliriz. Ayrıca, ticarete sınır tanımayan Asurlu tüccarlar, kendi şehir-devletlerine sığmamış, mallarını çok uzak diyarlarda pazarlamayı başarmıştır (Çıvgın ve Yardımcı,2007:41). Asurlular, ülkeler arasındaki ticari antlaşmalar uyarınca, mallarını Kayseri topraklarına kadar getirip satabilmişlerdi. (Çıvgın ve Yardımcı,2007:41).

Asur ve Anadolu arasındaki topraklara hâkim olan Asur Devleti, aynı güzergahı üzerindeki ticaret yollarını da tekeline almıştır. Asurlular bu sıralarda, Hellenistik dönemde “Kapadokya” olarak isimlendirilen Anadolu’nun orta bölümü ile sıkı bir ticari münasebet içerisine girmişlerdir. M.Ö. II. Binyılın ilk çeyreğine tarihlenen ve “Asur Ticaret Kolonileri Çağı” olarak isimlendirilen bu devirde Asur’da ticari faaliyetler artmış, Asur gerek Mezopotamya içerisindeki, gerekse Anadolu ile yapılan ticaretin merkezini teşkil etmiştir (Bayram, 1993: 1).

- *Kültür ve Yaşam*

Asurlular kârum ve wabartum denilen ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bu kolonilerin idare merkezi olan Kaniş (Kültepe) de yapılan kazılarda, tüccarların faaliyetlerini açıklayan yazılı vesikalar bugüne kadar ele geçirilen miktar, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne intikal etmiş ve sayıları 20 bini aşmıştır. Bunlar çivi yazısı ile ve Sami bir dil olan Eski Asur lehçesinde kaleme alınmıştır (Sever,1990:252). İçeriği iş mektupları ve borç senetleri oluşturmaktadır. Ancak bunlar arasında tüccarların özel hayatlarına ait evlenme, boşanma, evlatlık alma gibi sosyal münasebetleri ile ilgili metinlerde vardır (Kınal,1991: 61).

Asur’dan Anadolu’ya ticaret maksadı ile gelen tüccarlar, hem Asur ile bağlantılarını sağlamak hem de geride yapılması gereken işlerle ilgilenmeleri için bazen eşleri, bazen de kız kardeşleri ile bir çeşit ticari işbirliği adını da verebileceğimiz faaliyet içinde olmuşlardır. Kültepe metinleri, Asurlu kadınların ticari hayatın içinde aktif bir şekilde olduklarını açıkça göstermektedir. Kadınların özellikle kumaş üretimi ve ürettikleri bu malların sevkıyatı ile ilgilendikleri görülmektedir. Anadolu’da çok rağbet gören bu kumaşlar Asurlu kadınlar tarafından itina ile üretilmekte ve Anadolu'nun çeşitli pazarlarında satışa sunulmuştur (Günbattı, 1994: 195).

Asurluların tarihteki büyük olayları kayda geçiren ilk halk oldukları kabul edilir. Asurlular büyük ölçüde Sümerlilerin ve Babillerin dini etkilerinde kalmış ve onlar gibi çok tanrılı bir inanişaya sahip olmuşlardır. Onlar da Sümerler gibi astronomiye önem vermişlerdir. Geliştirdikleri ağırlık ve ölçü sistemini daha sonra Yunanlılar ve Romalılar da kullanmıştır. Asurlular çok savaşçı ve zalim bir millettir. Savaş arabaları ve okçuları ile kısa sürede bir yeri ele geçirirlerdi. Asurluları Medler ve Babilliler tarafından ortadan kaldırılmıştır (Kolukisa, Tokcan ve Akbaba, 2010:54).

d- Hititler

- *Siyasi Tarih*

Hititlerin kesin olarak nerden geldikleri belirlenememekle birlikte onların Anadolu'ya gelişi öyküleri hakkında çeşitli görüşler mevcuttur.

Hititlerin Anadolu'ya hangi coğrafyadan ve hangi göç yolunu kullanarak geldiklerini anlayabilmek için, onlara ait maddi kültür belgelerini incelemek gerekir. İç Anadolu maddi kültür belgelerinin sürekliliği, Hint Avrupalıların Anadolu'ya İlk Tunç Çağı'nda küçük gruplar halinde nüfuz ettiklerini doğrulamaktadır. Ancak, Anadolu'daki Hint-Avrupa soyundan olduğu bilinen Hititlerin Anadolu dışındaki kültürü hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz (Dinçol, 2004:23).

Hititler, Anadolu'ya bir görüşe göre Kafkaslardan bir görüşe göre ise Boğazlar üzerinden gelmişlerdir. Hititlerin Kuzey Suriye üzerinden Anadolu'ya geldikleri kadar, onların Orta Anadolu'nun yerlisi bir millet olabileceği üzerinde de durulmaktadır (Macqueen, 2001:28-29).

Hititlerin dili, Hint-Avrupa dil grubundan olan ve bugün Avrupa'da konuşulan dillerin ataları sayılan diller ile büyük benzerlikler gösterdiği bilinmektedir. Bu gruba ait en eski dil olan Hitit dili ve Hititlerin kökeni ile ilgili bilgileri Hititlerin kişi ve tanrı adlarının dil yapısından anlamaktayız (Oettinger, 2002:406-407).

Hitit Devleti'nin kurucu kadrosu olan Nesiler, Anadolu'ya geldiklerinde, burada farklı diller konuşan bir çok halkla karşılaştılar. Ama esasta coğrafyanın tayin ettiği bir özellik olarak Anadolu'nun politik tablosunda kıyı bölgelerle iç bölgeler arasında elle tutulur bir başkalaşma vardır. Kuzey Kafkas bozkırlarından gelen Nesiler, yerli Anadolu'ya oldukları kabul edilen ve Kızılırmak yayı içinde meskun Hattilerle karışarak, Hitit toplumunu oluşturmuşlardır. Bu sırada Doğu Anadolu'da, Sami ve Hint-Ari

kökenli olmayan bir dil konuşan Huri toplumu etkinleşmeye başlamıştı. Bunu Hititlerin kuzeybatısında meskûn Hint-Ari bir toplum olan Pala toplumu ile yine aynı kökten ve Hititlerin güneybatısında yer alan Luvi toplumu izlemekteydi. Hititlerin, türlü ırktan ve dilden toplulukların yaşadığı Anadolu'da, bir kent devletinden merkezi devlete doğru dönüşümü ve gelişimi, kuşkusuz Anadolu'nun siyasal gelişiminde önemli sonuçların doğmasına neden olacaktır (Sevin, 2003: 167).

Hititler Kızılırmak çevresinde kurulmuştur. Başkentleri Çorum ili Boğazköy ilçesindeki Hattuşaş'tır. Ülke krallıkla yönetiliyordu. Hitit kralı devletin, ordun, dinin ve yargı işlerinin başıydı. Devlet işlerinde kraldan sonra en yetkili kişi kraliçeydi. Kraliçelere Tavananna denir. Kral savaşa gittiğinde törenleri yönetirdi (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:48-49).

- *Kültür ve Yaşam*

Güneşim, Labarna ya da Büyük Kral gibi unvanlarla anılan Hitit hükümdarı, hesap vermekle yükümlü olduğu Tanrıların temsilcisi olarak görülür (Çıvgın ve Yardımcı, 2007:60-61).

Hititlerin soylulardan oluşan Pankuş adı verilen meclisleri vardı. Bu meclis tahta geçecek kralı seçme ve kral ile kraliçeyi yargılama yetkisine sahipti. Hititlerde halk; hürler, yarı hürler ve esrilerden oluşuyordu. Fakat Hititler döneminde insan haklarına önem verilir, bütün halkın mal sahibi olmasına ve evlenmesine izin verilirdi.

Hititlerde ekonomi tarıma dayanıyordu. Bu yüzden gelişmiş bir tarım sistemi kurdular. Buğday, arpa, bezelye, fasulye, nohut, bağcılık, zeytin, elma, kayısı ve incir en önemli tarım ürünleriydi. Koyun, keçi, sığır, at beslediler. Yaşadıkları yerdeki madenleri işleyerek bakır, tunç, demir ve altından birçok eşya yaptılar.

Hititler askerliğe çok önem veriyorlardı. Orduları piyade ve savaş arabalı birliklerden oluşuyordu. Mısırlılarla Suriye'de yaptıkları ve sonrasında imzaladıkları Kadeş Antlaşması önemlidir (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:48-49).

III. Hattuşili'nin Hitit tahtına geçtiği zaman dilimi barışın hakim olduğu bir dönemdir. Hititlerin bir imparatorluk olarak bunun nimetlerini gördükleri bir devirdir. Bu dönem bir imar, bir kültürlenme dönemi olarak görülebilir. III. Hattuşili eşit esaslara dayanan Kadeş Barış Antlaşmasını (M.Ö.1280) Mısır firavunu II. Ramses ile imzalamıştır (Karauğuz, 2002:240-242).

Hititlerin gelişmiş bir hukuk sistemi vardır. Suçluyu cezalandırmaktan çok, zarar gören, hasar gören malı ödetmek temeline kurulmuştur.

Hititler çok tanrılı bir dine inanıyorlardı. Hititler bir tür resimli yazı (hiyeroglif) ile çivi yazısını kullanmışlardır. Hiyeroglif yazısını daha çok kayalara yaptıkları anıtlarda kullanırken çivi yazısını kralların yaşamlarını anlatan ve anal adı verilen yıllıklarda başta olmak üzere idari, dini ve edebi metinlerde kullanmışlardır (Kolukisa,Tokcan ve Akbaba, 2010:48-49).

Anadolu'nun Hititlerden önce çivi yazısı ile ilk karşılaşması Asur Ticaret Kolonileri (M.Ö. takriben 1950-1700) zamanında olmuştur. Bu dönemde, Anadolu'ya ticaret yapmak üzere gelen Asurlu tüccarların kullandıkları çivi yazısı Anadolu'da kullanılmaya başlanmıştır. Ancak bu yazı, Anadolu'da zamanla, yaklaşık olarak M.Ö. 1700 civarında çeşitli nedenlerle önemini kaybetmiştir. Bundan yaklaşık 100 yıl kadar sonra ortaya çıkan Hititçe belgelerde kullanılan çivi yazısı ise Eski Babil yazım tarzındadır. Bu yazının Kuzey Suriye yoluyla Anadolu'ya girdiği düşünülmektedir (Koç,2006:17-25).

Hitit dini her şeyden önce çok tanrılı bir dindir; panteonun içinde binlerce tanrı ve tanrıça vardır ve bunların pek çoğu "milli" dinden değil, diğer kavimlerin dinlerinden alınmış yabancı kökenli tanrılardır. Hititlerin kendi anavatanlarından getirdikleri bir tanrı tipi yok gibidir (Ünal,2003:75).

Hititler Anadolu'ya ait bir sanat geliştirdiler. Heykelcilikte ve kaya yüzeylere kabartma sanatında çok ileri bir düzeye ulaştılar. Şehirlerini heykel ve kabartma eserlere süslediler. Çömlekçilik, seramik, takı ve süs eşyası yapımında çok güzel eserler meydana getirdiler (Kolukisa,Tokcan ve Akbaba, 2010:48-49).

e- Frygler

- *Siyasi Tarih*

Bir başka Anadolu krallığı da Frygya'dır. Eski yazarlardan Herodot ve Strabon'a göre, Brygler ya da Birgler adını taşıyan Frygler, Anadolu'ya Makedonia ve Thrakia'dan boğazlar yoluyla girmişlerdir. Örneğin Herodot bu konuda Makedonialılar'a göre Frygalıların, Avrupa'da oturdukları zaman Bryg adını taşıdıklarını ve onların komşuları

olduklarını, Asya'ya geçtikten sonra yurtlarıyla birlikte adları da değiştirdiklerini söyler (Sevin, 1982: 250).

Frygler'in Anadolu'ya ne zaman geldikleri tartışma konusudur. Ancak kesin olan şudur ki, MÖ. 9. yüzyılda Gordion merkez olmak üzere, Orta Anadolu da Ankara, Sinop, Alacahöyük, Pazarlı, Boğazköy, Konya'nın bir bölümü; Doğu Anadolu da Malatya, Batıda Afyon ve Manisa ya kadar uzanan topraklar üzerinde yerleşmişlerdi. Aslında Konya ilinin kuzey parçası Frygya sınırlar içindedir. Daha önceleri Konya'nın tamamının Frygya kapsamında sayıldığı anlaşılıyor, çünkü MÖ. 401 de Konya'dan geçen Xenophon bu kenti Frygya'nın son kenti olarak nitelemektedir (Umar,2008:1-2).

Siyasal bir topluluk olarak ilk defa M.Ö. 750'den sonra ortaya çıkmışlardır. Midas döneminde ise (M.Ö. 725-695/675) bütün Orta ve Güneydoğu Anadolu'ya egemen, güçlü bir krallık düzeyine ulaşmışlardı. Hint-Avrupa kökenli oldukları halde kısa bir süre içinde Anadolulaşmışlar ve bir yandan Helen öbür yandan Geç Hitit etkileri altında kalmış olmakla birlikte özgün ve Anadolu bir kültür oluşturmuşlardır (Akurgal, 2005: 265).

Firigler, Sakarya ırmağı kenarında kurulmuştur. Başkentleri Polatlı yanlarındaki Gordion'dur. Merkezi krallıkla yönetilmişlerdi. Fryg halkı daha çok tarımla uğraşmıştı (Kolakısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:50-51).

Batı Fryg Devleti'nin ilk kralı Gordion'a adını vermiş olan Gordios'tur; bu kralın ve yaşadığı dönemin siyasal olayları konusunda bilgi yoktur. Gordios'tan sonra Fryg Devleti'nin en güçlü kralı olan Gordios'un oğlu Midas, Yunanlılar'ın gözünde her tuttuğunu altın yapan efsanevi bir kişiydi. Bu güçlü ve olağanüstü zenginlikteki Fryg kralı, üzerine oturup adalet dağıttığı görkemli fildişi tahtını Orta Yunanistan'daki Delfoi Apollon tapınağına adadığı zaman Yunanlılar Midas'ın zenginliği karşısında hayrete düşmüşlerdir. Herodotos, Midas'ın armağanı olan bu fildişi tahtı, Lydia kralı Gyges'inkilerle birlikte, Delfoi'deki Koirnt hazine binasında gördüğünü anlatır.(Sevin,1982:234).

- ***Kültür ve Yaşam***

Frygyalılarda hayvancılık önemli bir geçim kaynaklarıdır. Koyun ve at yetiştirmekte ün kazanmışlardır. Kendilerine ait bir yazı sistemi olan Fryglerin bu yazıları günümüzde bile tam olarak çözülmemiştir (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:50-51).

Fryg alfabesinin kökeni konusunda farklı görüşler öne sürülmüştür ve fikir birliği sağlanamamıştır. İlk olarak, iki farklı görüşün varlığından bahsedilmiştir. Fryg alfabesinin Yunanistan'dan alındığı görüşü, Yunan ve Fryg alfabelerinin aynı Semitik kaynaktan çıkmış olmakla birlikte, birbirlerinden bağımsız olarak geliştiği görüşüdür (Sevin, 1982: 240).

Frygler, çok tanrılı dine inanıyorlardı. Kybele olarak bilinen ana tanrıça inanışıydı. Kibele Fryglerde bereketin ve çoğalmanın sembolü olmuştur. Bu inanış daha sonra Grek ve Roma'ya geçmiştir.

Frygler, maden, pişmiş toprak ve ağaç işçiliğinde çok ileri düzeye erişmişlerdi. Çengelli iğne "fibula"lar Fryglerin icadı olup maden işçiliğinde en güzel Fryg eserleridir. Ayrıca hiç çivi kullanmadan yaptıkları mobilyalar, özellikle dönemlerinin en gelişmiş eserleriydi. Frygler dokumacılıkta da ileri gitmişlerdir. Tapetes adı verilen halı ve kilimleri ile çok ünlüdür (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:50-51).

Fryg kültürü ve mimarlığının gelişmiş bir özellik gösterdiği bilinmektedir. M.Ö. 1. yüzyılda yaşamış olan Romalı tarihçi Vitruvius, Fryg evlerinin ağaç kütüklerinden yapıldığını, üzerlerinin de saz ve çamurla kapatıldığını anlatır (Sevin, 1982: 240).

M.Ö. 8. yüzyılın sonlarına ait Gordion evleriyle, M.Ö. 6. yüzyılın ortalarına ait Pazarlı yapılarının bazıları taş ve kerpiç kullanılarak inşa edilmiştir. Bu tür yapıların kerpiç duvarlarında yapıyı sağlamlaştırmak üzere ağaç dikmeler ve yatay hatıllar kullanılmış, duvarlar, iç ve dış yüzeylerde, çivi kullanılmaksızın birbirine geçirilmiş ahşap kasalar içine alınmıştır. Böylece hem sağlamlık ve hem de estetik bir görünüm elde edildiği görülmektedir (Sevin, 1982: 240).

Gordion kentinde M.Ö. 8. yüzyıla ait olduğu sanılan, etrafı kerpiç bloklardan bir surla çevrili kale ortaya çıkarılmıştır. Bu surun 10 m. yüksekliğindeki tas kapısının günümüze değin ayakta kalabilmiş kapıların en görkemli ve en etkileyici olanlarından biri olduğu düşünülür (Sevin, 1982:241).

Frygler taş işçiliğinde de oldukça gelişmiş olup kayalar üzerine çeşitli geometrik desenler ve hayvan motifleri işlemişlerdir. Frygler de Urartular gibi kaya mezarları

yapmışlardır. Frygler, krallarını ve soylu kişilerini Tümülüs denilen, ağaçtan yapılmış ve üzeri toprakla örtülü yığma mezarlara gömmüşlerdir. Bu mezarlara ölümler için hediyeler de koyuyorlardı. Tümülüslerdeki ahşap odalar onların ağaç işçiliğindeki ileri tekniklerinin bir eseridir. Fryglere ait en ünlü Tümülüs “Büyük Tümülüs” olarak adlandırılan Kral Midas’a ait tümülüstür. Frygler diğer ölümlerini kaya mezarlara ya da toprağa gömmüşlerdir. Kaya mezarların birçoğu talan edildiği için mimari dışında bunlar hakkında bilgi çok azdır (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:50-51).

f- Lidyalılar

- *Siyasi Tarih*

İlkçağda kabaca bugünkü Gediz ve Küçük Menderes Vadileri'ni kapsayan bölgeye Lidya adı verilmekteydi. Lidya uygarlığı. Batı Anadolu’da en azından II. bin yılın ikinci yarısından itibaren var olan Lidyalılar, Anadolu’ya göçlerle gelmişlerdir. Herodotos'a göre, Lidya'da üç ayrı kral sülalesi, birbiri ardına hüküm sürmüştür: Atyadlar, Heraklid-Tylonidler, Mermnadlar. Lidya krallığının asıl incelenen dönemi olan sürede başta Mermnad hanedanı bulunmaktaydı (Sevin, 2003: 267).

Krallığın kuruluş dönemi olan M.Ö 7. yüzyılın başlarından yıkılış dönemine yani M.Ö 547–46 yıllarına değin süren dönemde Sardes kenti antik dünyanın en güçlü, en zengin ve en anlamlı başkenti olarak ününü duyurdu. Lidya sanat ve mimarlığının Ön Asya ve Yunan ufkunda bir yıldız gibi parladığı bu dönemde Sardes'te yaşamak, dünyanın en görkemli kentinde yaşamak demekti (Sevin,1981:240).

Lidyalılar MÖ 700-300 yılları arasında Batı Anadolu’da Menderes ve Gediz ırmakları arasındaki verimli arazide yaşadılar. Başkentleri Manisa’ya bağlı Salihli yakınlarındaki Sard’dir (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:51-52).

Batı Anadolu’da Gediz ve Küçük Menderes nehirlerinin suladığı zengin bir coğrafi bölgede kurulan Lidya Ülkesi, büyük ticari yolları üzerinde konumlandığı gibi çok zengin maden yataklarına da sahiptir (Çıvgın ve Yardımcı,2007:73).

Lydia halkının bu yöreye ilk varış tarihleri kesin olarak bilinmez. Bazıları Lydialılar’ın Tunç Çağı’nın sonlarında Frygler ile aynı zamanda (M.Ö. 1200) Anadolu’ya geldiklerini söylerler (Sevin,1982:247).

M.Ö. 680 yılında kral Giges’in hükümdarlığı ile tanınmaya başlanan Lidya krallığı, egemenliğini savaşçılığı yanı sıra İyonların deniz ticaretiyle bütünleyici bir niteliğe

getirdikleri kara ticaretine ve başkent Sardes’de işlenmeye başlayan altın madenlerine borçlular. Tarihte ilk sikke kestiren devlet olarak bilinen, zengin ticaret kentlerinin ve altın madenlerinin üstünde yükselen Lidya, yalnızca İlkçağ Anadolu’sunun değil, Yakındoğu’nun da önemli bir siyasi yapıydı (Sevin, 2003: 267).

Kral Giges, Kimmer yayılışına karşı Asurlularla diplomatik ilişkiler kurmaya çalışmış, bunun yanında da kuzeye ve kuzeybatıya doğru ülkesinin sınırlarını genişletmeye çalışmıştır. Hükümdarlığı sırasında Lidya egemenliğini Marmara Denizi’nin güney kıyılarına ve Çanakkale Boğazına dek yayan Giges, Kimmerlerle yaptığı bir savaş sırasında ölmüştür. Giges’den sonra başa geçen Ardys ve Sadyattes’in hükümdarlığının ardında Lidya kralı olan Alyattes, tehlikeleri savuşturmuş ve hatta krallığın sınırlarını Kızılırmak’a dek genişleterek Lidya’yı, Yakın Doğu’nun güçlü devletlerinden birisi haline getirmiştir. Alyattes zamanında Medlerle yapılan uzun savaşlar sonucu Kızılırmak sınır olarak kabul edilmişti. Fakat son Lidya kralı Krezüs zamanında Medlerin yerini alan Persler, hükümdarları Kyros komutasında Lidyalıları bir hile ile yenilgiye uğratmış, başkent Sardes’i on dört günlük kuşatmadan sonra ele geçirerek Lidya krallığına son vermişlerdir (Sevin, 2003: 269)

- *Kültür ve Yaşam*

Lidyalılar feodal bir yapıyla yönetiliyordu. Yeni kralın yanında zengin bir zümrede yönetimde söz sahibiydi. İlk kralları Giges, Lidya’nın gelişimi için ilk şart olarak tarım ve ticaretin gelişmesini gerekli görüyordu. Bu yüzden Millet’ten başlayarak başkentleri Sard’dan geçen ve Mezopotamya’da bulunan Pers İmparatorluğu’na uzanan ünlü Kral Yolu’nu kurdu. Bu yol devrinin en önemli ticaret yolu olup bu yol sayesinde tarım ürünleri pazarlayıp zenginleştiler.

Kendilerine ait bir dilleri ve alfabeleri olan Lidyalılar daha çok Yunan kültüründen etkilendiler. Dini bakımından Anadolu’daki diğer uygarlıklardan ve Fryglerden etkilenen Lidyalılar da ölümlerini tümülüs tipi mezarlara gömmüşlerdir (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:51-52).

g- İyonlar

- *Siyasi Tarih*

Kent devletlerinin ilk kuruluş tarihleri ile ilgili hiçbir şey bilinmez. Ancak Homeros destanları sırasında polisler tüm Batı Anadolu kıyılarına egemen olmuşlardı. Bu polisler M.Ö. 7. yüzyıla doğru bir çeşit ilkel demokrasiyle yönetilmeğe başladılar (Sevin, 1982: 219).

M.Ö. 8. yüzyılın ortalarında Yunanistan'daki bazı kent devletleri, bir türlü çare bulamadıkları ülke topraklarına fazla gelen nüfusa yeni topraklar aramak ve gelişen sanayi ürünlerine yeni pazarlar bulmak amacıyla kolonizasyona hareketine giriştiler. Ancak buna İonyalılar katılmadılar. Çünkü İonyalıların kendi nüfuslarına yetecek büyüklükte toprakları vardı. Vadiler boyunca iç Anadolu ile ticari ilişkiler kurmuşlardı. Ayrıca bu tarihlerde gerilerindeki topraklarda onların ticaretine engel olacak, gelişmelerini köstekleyecek devletler de yoktu. Bu bakımdan Batı Anadolu'nun koşulları Yunanistan'dan çok daha elverişliydi. Smyrna, Efesos ve Miletos gibi liman kentlerine sahip olan İyonya, Anadolu içlerinden Ege kıyılarına ulaşan karayollarının elverişli konumu nedeniyle kolonizasyona önceleri hiç ilgi göstermedi (Sevin, 1982: 219).

Ancak Batı Anadolu'da kolonizasyona girişen ilk İyonlar, Samoslular olmuştur. Samos'un Doğu Akdeniz ile M.Ö. 8. yüzyılın sonları ve 7. yüzyılın başlarında ilişki içinde olduğu, adada ortaya çıkarılan doğu kökenli tunç eserlerden anlaşılmaktadır. 7. yüzyılın başlarında Tarsus, Nagidos (bugün Bozyazı) ve Kelenderis'te (bugün Gilindire) buldukları bilinen Yunanlılar'ın, Samos kolonistleri olmaları olasıdır. Aynı tarihlerde Kime kentinden Aioliyalı kolonistler, Pamfilya'daki Side (Antalya) kentine yerleştiler. Samos'daki İyonların diğer bir erken yerleşme yeri de Kuzey Ege'deki Samothrake (bugün Semendirek) Adası olmuştur. M.Ö. 8. yüzyılda Mytilene (bugün Midilli) adası Aioller'i ise Kuzeybatı Anadolu'daki Troas Bölgesi kıyılarına yerleşmeye başladılar. Anlaşılabacağı üzere Anadolu'nun batı kıyılarındaki İyonya kentlerinin durgunluğuna karşılık ilk koloni girişimleri Adalar ve Aiolia kentleri gerçekleştirmiştir (Sevin, 1982: 220).

İyonlular Milet ve Foça arasındaki Batı Anadolu'nun kıyı kesimlerinde kalan yerlerde kent devletleri olarak yaşadılar. Başlıca İyon şehirleri şunlardır: Efes, Milet, İzmir, Foça, Didim ve Bodrum (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:52).

- ***Kültür ve Yaşam***

Verimli arazilere sahip olmalarının yanında Anadolu'daki ticaret yollarının sonunda olmaları nedeniyle kısa sürede zenginleştiler. Denizcilik, ticaret ve sanatta kısa sürede geliştiler. Din konusunda daha çok Yunan kültüründen etkilendiler ve insan kılığındaki tanrılara inandılar.

Dünyanın oluşmasına ait efsaneleri ve kaderci bakış açısını redderek bilime önem verdiler. Devrin en önemli bilgin ve filozofları olan Tales, Pisagor, Diyojen, Hipokrat, Aneksimenes ve Anaksimandros İyonyalıdır (Kolukısa, Tokcan ve Akbaba, 2010:52).

h- Urartular

- ***Siyasi Tarih***

XIII. yüzyılda Doğu Anadolu'da Asur kaynaklarında sayılarının 60'a kadar çıktığını söylediği bir takım aşiretler yaşamaktaydı. Bu aşiretler kendi aralarında gevşek federasyonlar kurmuşlardır. Bu aşiretler, Hitit ve Asur baskısı karşısında birbirlerine daha sıkı kenetlenerek X.yüzyılda Urartu Krallığına dönüşmüşlerdir. Her ne kadar ilk kralları Aramu olarak söylene de, krallığı asıl niteliğine kavuşturan ve yalçın kayalıklar üzerindeki Tuşpa kentini başkent yapan I.Sarduri'dir (Sevin, 2003: 203–204).

Kral Minua, I.Argiştı ve II. Sarduri zamanında gücünün doruğuna ulaşan Urartu Krallığı, kuzeyde Ermenistan ve Güney Gürcistan'a, Kuzeybatıda Erzincan'a, güneydoğuda Urumiye Gölü'ne, batıda Fırat Irmağı ve Toros silsilesine dek egemenlik kurmuştu. Bu sahada coğrafi yapının da zorlayıcı etkisiyle ekonomik ve askeri amaçlı pek çok Urartu kenti/kalesi kuruldu (Sevin, 2003: 205).

- ***Kültür ve Yaşam***

Urartu Krallığı, XIII. yüzyılda, Doğu Anadolu yüksek yaylasında, özellikle hayvan yetiştirilmesine ve tarıma elverişli olan Van Gölü dolaylarındaki bölgelerde yaşamakta olan birbirlerine komşu ve akraba çeşitli Hurri boylarının Hitit ve Asur baskısı karşısında birbirlerine daha sıkı kenetlenerek birleşmeleri sonucu oluşmuştur.

Asurluların verdiği isimle ilk başlarda “Dağlık Ülke” anlamına gelen “Uruatri” sözcüğü zaman içerisinde bir krallığı ve onun tabiiyetindeki halkı ifade etmek üzere kullanılır olmuştur (Belli,1982: 148).

M.Ö 9.-8. yüzyıllar arasında çekirdeğini Van gölü çevresinin oluşturduğu Urartular krallığı, Çıldır, Sevan (Gökçe) ve Urmiye Göllerinin bunduğu gölgeleri kapsamaktaydı (Belli,1982:140).

Urartular krallıkla yönetiliyordu. Devlet sınırları içimde her şey kralın sayılıyordu. Urartular sarp ve kayalık bölgede yaşadıkları için şehirlerini, istila ve yağmaya karşı kale şeklinde kurmuşlardır. Taş işçiliğinde ve taştan kale yapımında çok ustalaşmışlardır. şehirleri arasındaki bağlantıyı ise gelişmiş yollarla sağlamışlardır.

Urartularda tarlalarını sulamak için birçok baraj yapmışlardır. Barajlardan suları kanallar ile tarlalarına taşıdılar. Yaptıkları şamran Kanalı günümüzde bile kullanılmaktadır. Yaşadıkları bölgedeki otlaklar sayesinde hayvancılık gelişmişti. Bu nedenle Urartularda deri işçiliği ve halıcık gelişmiştir.

Urartular, bölgedeki zengin, gümüş, bakır ve demir yataklarını işlettiler. Bu dönemde madencilik çok gelişti. Madenlerden bazıları dini motiflerle süslüydü. Kendilerine özgü kemerler, miğferler, at koşum takımları, insan ve hayvan figürlü kulpları olan kazanlar ürettiler.

Hiyeroglif ve çivi yazısını kullanan Urartular, çivi yazısını daha çok taş anıtlarda, hiyeroglifi ise metinlerde kullanmışlardır (Kolukısa,Tokcan ve Akbaba, 2010:49-50). İlkel resim yazısının, kısa bir süre sonra inanılmayacak bir gelişme gösteren Urartu Krallığı'nın gereksinmelerine karşılık veremeyeceği anlaşılmış olduğu için, M.Ö. 9. Yüzyılın sonlarına doğru Urartular Asur çiviyazısının benimsemek zorunda kalmışlardır. Fakat bu arada Urartular Asur çiviyazısını kimsen değiştirmışler, basitleştirerek kendi dillerine uyarlamışlardır. yerli Urartu resim yazısı ise hesap işlerinde ve dinsel alanlarda sınırlı olarak kullanmayı sürdürmüştür (Belli,1982:155).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1.1 Müze Nedir?

Müzeler, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemek amacıyla oluşturulmuş kurumlardır. Tarih, kültür ve doğa varlıkları ile ilgili taşınır, taşınmaz bütün bilimsel, sanatsal belge, eşya, anıt ve kalıntıların korunduğu, saklandığı sergilendiği yerlere müze denilmektedir (Güleç, Alkış,2003:65). Allan'a göre; Müze, koleksiyonların, inceleme, etüt ve zevk almak amacıyla yerleştirildiği bina olarak tanımlanmıştır (Aktaran: Şahan,2005:487-501).

Müzeyi, sanatsal, kültürel, tarihsel veya bilimsel ürünlerin sürekli olarak sergilenmesi amacıyla yapılan ya da kendisi sıralanan bu nitelikleri nedeniyle halka açık tutulan yapı olarak tanımlamışlardır (Sözen ve Tanyeli 1987:168).

Madran'a göre; Çağdaş anlamıyla müzeler, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevresine tanıklık etmiş malzemelerin üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kurum olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Şahan,2005:487-51).

Kültür Bakanlığının 1989 tarihli yönetmeliğindeki müze tanımı ise şöyledir: Kültür varlıklarını tespit eden, bilimsel metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın Eğitimi ve bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede daimi etkin olan kuruluşlardır (Gerçek,1999:11).

Atagök'e göre; müzelerin eğitsel işlevlerine dair tanımında ise müzeler; yaratıcılık, mantık, gözlem, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek yaygın eğitim kurumları olarak ifade edilmiştir (Aktaran: Şahan,2005:487-501).

Riviere'e göre; müze, kültürel değerlere sahip bir bütünü çeşitli araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın estetik beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla kamu yararına çalışan, sanata, bilime, tarihe, sağlığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan sürekli kurumlardır (Aktaran: Şahan,2005:487-501).

Genel olarak kültürel ya da tarihsel değeri olan nesnelerin toplanarak sergilendiği yerlere müze adı verilir. Yüzyıllar boyunca toprak altında saklı kalmış tarihî eserlerin gün ışığına çıkarılarak sergilenmesi, toplumu oluşturan bireylerin geçmişi daha iyi tanımlarına olanak sağlar. Ayrıca müzeler, toplumu aydınlatmak amacıyla insan soyunun gelişimi, doğa olaylarının oluşumu ve teknolojinin geçirdiği değişim gibi konularda araştırmalar yapan bilimsel merkezlerdir.

1.2 Müzelerin Amaçları

Müzeler, tarihin en eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak amacını taşıyan kurumlardır.

Müzelerde bulunan nesnelerin anlam ve önemi müze içinde ve dışında yazılı ve sözlü olarak, ayrıca rehber eşliğinde yapılan gezilerle açıklanır. Böylece, ziyaretçilerin müzede yer alan eserler hakkında ayrıntılı bilgi edinmeleri sağlanır. Sergiledikleri geçmişe ait eserlerle, ülkelerin ulusal değerlerinin oluşmasına ve korunmasına önemli katkılarda bulunan müzeler, aynı zamanda okul dışında da etkin katılım ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan eğitim kurumlarından biridir. Ayrıca Kültür Turizm Bakanlığı yönetmeliğinde müzelerin genel faaliyetleri ile ilgili madde yer almaktadır. Bu maddeler:

“Müzenin Faaliyetleri “

Madde 5- Her müzede, 4 üncü maddedeki müze tanımı kapsamında, kendi alanı ile ilgili ilmi, eğitim, teknik ve yönetim hizmetlerini başarı ile uygulamak, yürütmek ve yurt kalkınmasına yardımcı olma kamacıyla;

- a) Mevcut eserlerle, mümkün olduğu ölçüde kronolojik bir sistem içinde ilmi teşhir yapılır.
- b) Depolardaki eserler sağlıklı bir şekilde korunur, depolar ilmi çalışmalara imkan verecek şekilde düzenlenir.
- c) Kadrosunda bulunan uzman elemanları ile taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları üzerinde ilmi araştırmalar yapılır, tanıtılması sağlanır.
- ç) Müzede ve müze dışında eğitici kurslar, konferanslar, geziler düzenlenir. Çevrenin kültür hayatının geliştirilmesine, kültürel ve turistik değerlerimizin halka tanıtılmasına,

eski eser sevgisinin uyandırılmasına, eski eser kaçakçılığı, tahrip ve gizli kazılarla yurdun milli değerlerini yok edici faaliyetlerin önlenmesine çalışılır.

d) 2863 sayılı Kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının müzelere kazandırılması için gerekli tedbirler alınır.

e) 2863 sayılı Kanun kapsamına giren taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi sağlanır.

f) Görev verildiği takdirde, 2863 sayılı Kanun kapsamına giren taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tespit çalışmaları yapılır, tescil ile ilgili belgeler hazırlanır (<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/18200-0.html>).

1.3 Müze Türleri Nelerdir?

Müzeler, bilim, sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konularda toplanmış eserleri bir arada sunabileceği gibi doğa tarihi, etnografya ve havacılık gibi sadece tek bir konuyu içeren eserleri de sergileyebilir.

İnsanlardaki biriktirme, saklama alışkanlığı yeni bir olgu değildir. Antik dönemlerden beri biriktirme, koleksiyon oluşturma isteği ile ortaya çıkan müzeler, geçen zaman içerisinde kendilerini yenilemiş ve geliştirmişlerdir. Böylece müze türlerinde de hem idari, hem de koleksiyonlar bakımından değişiklikler meydana gelmiştir. İlk zamanlarda çoğunlukla arkeoloji ve etnografya ağırlıklı olan müzeler, şimdilerde yüzlerce türe ulaşmıştır.

Türkiye'de Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olan müzeler, genellikle arkeoloji müzeleridir. Bunun yanı sıra diğer kurumlara bağlı ve farklı olan müze türleri de vardır (Buyurgan ve Mercin,2005:31).

Müze türlerinin çeşitli olması dolayısıyla sınıflama yapma zorunluluğu doğmuştur. İnel'in yaptığı sınıflamaya göre üç tür müze vardır. Bunlar:

1. Objeyi esas alan müze türleri,
2. Fonksiyonu esas alan müze türleri,
3. Müze'yi esas alan müze türleri. (Aktaran: Buyurgan ve Mercin 2005:32)

Ancak genel manada müze türleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Sanat-Arkeoloji Müzeleri,
2. Tarihsel Müzeler,
3. Modern Sanat müzeleri,
4. Etnografya Müzeleri,
5. Açık Hava Müzeleri,
6. Tabiat Tarihi Müzeleri,
7. Bilim-Teknik Müzeler,
8. Spor Müzeleri,
9. Müzik ve Müzik Tarihi Müzeleri,
10. Tiyatro, fotoğraf-Film gibi sanat alanları ile ilgili müzeler,
11. Çocuk ve Gençlik Müzeleri,
12. Özel amaçlı müzeler, (Karpuz,1197:7-8).

Bu kapsamda “Türkiye’nin Müze Türleri” ise şu şekilde sıralanabilir:

1. Arkeoloji ve Etnografya Müzeleri,
2. Tarih ve sanat Müzeleri,
3. Anıt Müzeler,
4. Müze evleri,
5. Atatürk Müzeleri,
6. Askeri Müzeler,
7. Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeleri,
8. Tabiat tarihi Müzeleri,
9. Özel Müzeler,
10. Müze Kentleri,
11. Resim ve Heykel Müzeleri,
12. Kurum müzeleri (Karpuz,1997:13-14).

Ayrıca Bazı araştırmacılarda müze türlerini aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır.

1. Sanat Müzeleri,
2. Modern Sanat müzeleri,
3. Arkeoloji ve tarih Müzeleri,
4. Etnografya ve folklor Müzeleri,
5. Tabii ilim müzeleri,
6. Bölge Müzeleri,

7. İhtisas Müzeleri,
8. Üniversite Müzeleri, (Çay,1982: 22-23).

Müze türlerini daha ayrıntılı ele alıp incelememiz daha faydalı olacaktır. Bu anlamada müze türlerini şu başlıklar adı altında ele alabiliriz:

1.3.1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler

Koleksiyonlarına göre sınıflandırılan müzeler; yarar sağlama ve zevk alma özelliklerini dikkate alma ve öğrenme amacıyla bir araya getirilmişlerdir. Bu müzeler şu şekilde sıralanabilirler:

1.3.1.1 Genel Müzeler

Bu müze türleri çok yaygın olmamakla birlikte içerisinde birçok koleksiyon bulundurabilirler. Genel müzeler diğer türlere göre en ideali kabul edilirler (Buyurgan ve Mercin,2005: 32).

1.3.1.2 Arkeoloji Müzeleri

Arkeologların yaptıkları kazılar sonucunda ortaya çıkarılan buluntuların sergilendiği müzelerdir. Türkiye’de en yaygın müze türüdür. Önder, Türk arkeoloji müzelerini şöyle tanımlar: "Türk arkeolojisi zenginliklerini içine alan, kazı buluntularını değerlendiren, Anadolu'nun Prehistorik devirlerinden Bizans'ın sonlarına kadar binlerce yıllık bir tarihin maddi kültür belgelerini sergileyen müzelerdir" (Buyurgan ve Mercin,2005:33).

Birçok ilimizde (Adana, Ankara, İstanbul, İzmir, Konya, Antalya, Bursa) arkeoloji müzeleri vardır. Diğer bazı illerimizde bu müzeler etnografya müzeleri ile birleştirilmiştir (Buyurgan ve Mercin, 2005:33). Şanlıurfa il merkezinde bulunan Arkeoloji Müzesi de bu türün içinde yer almaktadır.

1.3.1.3 Sanat Müzeleri

Sanat değeri taşıyan, ancak bilimsel değeri de ihmal edilemeyecek sanat eserlerinin gruplar halinde toplanıp; birkaç yüzyılın sanat birikimini veya bir sanat akımını ya da sadece bir sanatçıyı kronolojik olarak koleksiyonlarında sergileyen ve gelişmeleri izleyen müzelerdir.

Sanat müzeleri içerisine sanat tarihi, çağdaş sanat müzeleri ile resim, heykel, fotoğraf, grafik sanatlar, geleneksel el sanatları, sinema gibi diğer görsel sanatlarla ilgili müzeleri de koymak mümkündür (Buyurgan ve Mercin, 2005:33).

Çay, sanat müzelerini üç gruba ayırmaktadır. Bunlar:

- a- Resim müzeleri,
- b- Heykel Müzeleri,
- c- Tatbiki Sanat Müzeleri (Çay, 1982: 22).

Atagök'e göre; sanat eğitimi veren kurumlar, eğitimci ve sanatçı aday öğrenciler, sanat müzelerinin yakın ve duyarlı izleyicilerini oluştururlar. Müze, onların eğitiminde en önemli kaynaklardan birisidir. (Aktaran: Buyurgan ve Mercin, 2005:34).

Türkiye'de, eğitim çağında olan çocuklara yönelik sanat müzelerinin yapılması küçük yaştan itibaren çocuklarımıza estetik davranış kazandıracak ve sanat eğitimine katkı sağlayacaktır.

1.3.1.4 Tarihi Müzeler

Tarih müzeleri, kısmen arkeoloji müzeleri ile bir anılmaktadır. Ancak tarih müzeleri ayrı özellikler taşırlar. Bu anlamda tarih müzeleri genel olarak bir kurumu, bir şehri, bir yöreyi, bir ülkeyi veya toplumu sistemli olarak inceleyen, tarih kronolojisini iktisadi, siyasi, toplumsal açıdan koleksiyonlarında bir araya toplamış müzelerdir.

Türkiye'de gerçek anlamda bir tarih müzesinin olduğu söylenemez. Örneğin, Türkiye'de daha çok Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlı devri maddi kültür ve sanat eserleri ele alınır. Ancak bu kültürlerin siyasi, ekonomik ve toplumsal açıdan ele alındığı görülmez. Halbuki tam anlamıyla oluşacak tarih müzelerinde bu amaçların hepsi incelenmeli ve ona göre bir düzenek oluşturulmalıdır (Burgan ve Mercin,2005:35).

Müzeler üzerine yapılan son istatistiklere bakıldığında müzelerin büyük çoğunluğunun tarih müzeleri olduğu görülür. Bunlar kentlerin ya da ülkelerin, etnik, dinsel, profesyonel ya da toplumsal grupların, bilim, teknoloji, tarım, endüstri, savaş, eğlence ve bunlarla ilgili günlük yaşamın, bazı nesnelere, bazı olayların ya da önemli kişilerin ve benzer konuların tarihlerine ait müzelerdir" (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:35).

Yurtdışındaki müze türleri içerisinde tarih müzelerinin bizdekilerin aksine çok daha geniş yer aldığı görülür. Çünkü bir milletin geçmişini hatırlatarak birlik ve beraberliği sağlamak amaçlanmıştır. Böylelikle geçmiş ile gelecek arasındaki köprü kurulması sağlanmıştır.

Tarih müzeleri sahip olduğu malzeme yardımıyla mümkün olduğu kadar gerçekleri en doğru biçimde yansıtabilen özelliğindedir. Müze için ıstampalar (doğal kaocuk), tarihi belgeler, fotoğraflar, diagramlar, haritalar, boyalı ve çizgili resimler, koleksiyonları oluşturan malzemelerden bazılarıdır. Eğer bu tür müzeler için orijinal ürünler bulunamazsa kopyaları veya maketleri yapılmaktadır. Hatta üç boyutlu maketler öğrenim açısından çok daha etkileyici olmaktadır.

Tarihi müzelerde sergileme sanat müzelerindeki gibi belli bir kronolojide olmaz. Çünkü tarih müzelerinde odaklanma bazen bir olay, bir kişi üzerinde gelişmektedir (Buyurgan ve Mecin,2005:35).

1.3.1.5 Etnografya Müzeleri

Geçmiş uygarlıklara ait gelenek, görenek, giysi ve gündelik hayat ile ilgili çeşitli eserlerin sergilendiği müzelerdir. Etnografya müzeleri, birçok ilimizde arkeoloji müzelerinin içerisinde yer almazdır. Şanlıurfa il merkezinde bulunan etnografya müzesi de arkeoloji müzesinin içerisinde yer almaktadır ve daha çok Osmanlı dönemi ne ait eserler yer almaktadır.

Örneğin; Ankara Etnografya Müzesi, Kocaeli Etnografya Müzesi, Adana Etnografya Müzesi, Şanlıurfa Kurtuluş Müzesi (Etnografya) vb. (Buyurgan ve Mercin,2005:35-36).

1.3.1.6 Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri

Genel olarak doğada mevcut olan, ancak özelliklerine göre sınıflandırılan, eski dönemlerden kalma fosiller, mineraller, taş vb. elemanları bulunduran müzelerdir. Zooloji, bitkiler ve botanik, mineraller ve fosiller başlıkları altında koleksiyonlarına ayrıldıkları görülür. Değişik hayvan, bitki türleri, hayvanat bahçeleri, vivaryumlar, akvaryumlar, botanik bahçeleri, doğal rezervler ve doğal etkileşimler sonucu oluşmuş

peyzajlar bu müzenin içeriğini oluşturur (Çay,1982:22-23;Buyurgan ve Mercin, 2005:37).

Ülkemizde bu tür müzelere örnek olarak yalnızca Ankara’da bulunan Tabiat Tarihi Müzesi vardır.

1.3.1.7 Bilim Müzeleri

Koşay’a göre Bilim Müzeleri: “İlim-fen müzesi veya teknik müze; insanın varlığını korumak, tabiatın güçlerini kendine ram etmek için yaptığı uzun savaş ve çabaları tanıtan, yine evvelkiler gibi insan icadı olan bir bilim kurulumudur. Bilim Müzeleri insanlığın mazi, hal ve istikbalini gösteren, umuma açık bir öğretim ve eğitim kurumudur (Aktaran: Buyurgan ve Mercin, 2005:37).

Bilim Müzeleri Çay’a göre: Endüstriyel medeniyetin temsilcileridirler. Bütün teknolojik gelişmeler bu müzelerin konusuna girmektedirler. Ekonomik medeniyetin en son gelişmelerini tarih durumlarıyla ilgili buldukları bilim kollarını, metotları ile inceler ve geniş kitlelere yaymaya çalışırlar (Çay,1982:23).

TCDD Açık Hava buharlı Lokomotif Müzesi, Türkiye’deki bilim müzelerine örnek gösterilebilir fakat Batıdakilere göre yeterli değildir, geliştirilmesi gerekmektedir (Buyurgan ve Mercin,2005:38). Ayrıca bilim müzeleri ülkelerin kalkınmalarını da sağlamak için önemli ortamlardır.

1.3.1.8 Planetaryumlar

Bilim müzeleri içerisine dahil edilebilecek içeriklere sahiptirler. İçerik olarak gökyüzünün sanal ortamda canlandırılması söz konusudur.

Subramanian’ göre ; “Planetaryumlarda öğrencilere tamamiyle serbest olarak katılımın olabileceği galaksi, yıldız kümeleri, astrofizik, astronomi, tarih, gök mekaniği gibi dersler verilir.” (Aktaran: Buyurgan ve Mercin, 2005:38). Ayrıca Planetaryumların konuları arasında; astronomiyi gözleme, güneş sisteminin yaşı, galaksinin, evrenin ve uzayın derinliklerini araştırma inceleme vardır. Burada verilen derslerin amacı astronomi konusunda ilgiyi sürdürmek ve bu konudaki becerileri ortaya çıkarmaktır (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:38).

Planetaryumlar, Boston Bilim Müzesi’nde (ABD) olduğu gibi bilim müzeleri içinde olabilecekleri gibi bilim müzelerinden bağımsız da olabilirler.

1.3.1.9 Endüstri Müzeleri

Endüstri müzeleri medeniyetlerin temsilcileri olup bütün teknolojileri içine alır. Fabrikalar, santraller vb. bu türe girer. Amaçları, ilgili buldukları bilim kollarının öğretimine ve personellerinin yetiştirilmesine yardım ederek; araştırma, inceleme ve gözlem becerilerini yükseltmektir.

Endüstri müzeleri, endüstriyel mirası korumakla birlikte endüstrinin gelişmesine de imkân hazırlarlar. Amerika'da, Avusturya'da, Fransa'da, Brezilya'da, İngiltere'de bu tür müzeler kapsamlı olarak varlığını sürdürmektedir. Ülkemizde de Rahmi Koç Müzesi buna örnek olarak verilebilir. 1994 yılında Rahmi Koç (Sanayi ve Teknik) Müzesi'nin birinci katında çeşitli buhar makineleri, modelleri, lokomotifler, ikinci katında navigasyon ve astronomi ile ilgili aletler, eski hesap makineleri ve telekomünikasyon ile ilgili araçlar sergilenmektedir. Bodrum katında uçak modelleri, mekanik aletler ve ait katında da bir lokanta vardır. Türkiye'de bu yöndeki eserlerin veya ürünlerin çoğu müze dışı etkinliklerde kullanılmaktadır. Bu anlamda hem özel sektör, hem de KİT'ler (Kamu İktisadi Teşekkülleri) bu işe el atarak bünyelerinde endüstri müzeleri oluşturarak hem geçmişin bilgi deneyimlerini korumak, hem de eğitim amaçlı olarak kullanılabilir (Ermişler,1992:30).

1.3.1.10 Ekonomüzler

İçerik olarak ekomüzelere yaklaşan bu müzeler, koruma, araştırma, sergilemenin yanı sıra ticari faaliyet de gösterirler. Endüstrileşme karşısında hızla gerileyen geleneksel üretim metotlarının tanıtıldığı, uygulama yoluyla canlı tutulmaya çalışıldığı ekonomüzler kapsamında tarım ve zanaat gibi konular ele alınır. Elma, çikolata, cam üfleme teknikleri vb. (Buyurgan ve Mercin,2005:39).

1.3.2 Bağlı Oldukları Kurumlara Göre Müzeler

Devlet müzeleri, yerel yönetim müzeleri, üniversite müzeleri, askeri müzeler, bağımsız ya da özel müzeler, ticari amaçlı kuruluş müzeleri bu müze türleri içinde sayılabilir (Buyurgan ve Mercin, 2005:40). Bu tür müzeleri daha ayrıntılı incelememiz açısından ayrı ayrı başlıklar altında ele almak daha uygun olacaktır. Buna göre;

1.3.2.1. Devlet Müzeleri

Devlete ait olan bu müzeler, korunması gerekli eski eserleri korumak ve değerlendirmek amacıyla kurulmuşlardır. Türkiye'de bu müzelerin büyük bölümü Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğundadır (Buyurgan ve Mercin,2005:40).

Savunma Bakanlığı'na bağlı askeri müzeler, Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı DDY müzeleri, Kültür Bakanlığı bünyesindeki arkeoloji müzeleri, Topkapı Sarayı, Yıldız Sarayı vb. bakanlıklara bağlı bazı müzeler de devlet müzeleri dahilindedir. (Buyurgan ve Mercin,2005:40). Şanlıurfa il merkezinde bulunan arkeoloji müzesi de bunlardan biridir.

1.3.2.2 Belediye Müzeleri

Amaçları genellikle halka hizmettir. Devlet tarafından desteklenebilir ve denetlenebilir. ABD'de New York The Metropolitan Art Museum, Brooklyn Museum bu türdendir (Buyurgan ve Mercin,2005:40).

Türkiye'de İstanbul Belediyesi'ne bağlı "Atatürk İnkılap Müzesi, Tevfik Fikret Aşiyen Müzesi (1945), İstanbul Şehir Müzesi (1945), Tanzimat Müzesi (İhlamur Köşkleri), Belediye Müzesi" Taşova Belediyesi Müzesi, Alpaslan Belediyesi Müzesi (Amasya), bu tür müzelerdendir.

1.3.2.3 Özel Müzeler

Koleksiyonlarının yönetimi özel kişilere bağlı müzelerdir. Ancak devlet kuruluşları tarafından denetlenebilen müzelerdir (Buyurgan ve Mercin,2005:41).

Türkiye'de bu anlamda ilk müze 1980 yılında Sadberk Hanım adına kurulmuştur. Daha sonra buna Basın Müzesi, Sait Faik Abasıyanık Müzesi, Sabancı Müzesi dahil olmuştur. Günümüzde bu sayı her geçen gün daha da artmaktadır. Özel müzeler, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de müzeciliğin ve müze eğitiminin gelişmesine çok önemli katkıları olan müzelerdir. Örneğin Sadberk Hanım Müzesi, yapısı, etkinlikleri, koleksiyonları bakımından ödül almış bir müzedir. Faaliyetleri, devlete ait olan müzelere göre daha etkili ve bilimseldir (Buyurgan ve Mercin,2005:41).

1.3.2.4 Vakıf Müzeleri

Kültür varlıklarını koruma amacıyla kurulmuşlardır. Türk Vakıf Hat Sanatı Müzesi (1969), Erzurum Çifte Minareli Medrese, İstanbul-Halı Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi (1979), İstanbul Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi (1967) bu türdendir (Buyurgan ve Mercin,2005:42).

1.3.2.5. Eğitim Kuruluşlarına, Üniversitelere Bağlı Müzeler

Eğitim, araştırma ve inceleme amaçlı kurulmuş müzelerdir. Bu tip müzeler, üniversiteden ortaöğretim kademelerine kadar her kurumda bulunabilir. Müzelerin verimli olabilmesi için uzman personel, nitelikli bir mekan ve müze pedagoglarının olması gerekir (Buyurgan ve Mercin,2005:42).

Türkiye’de Ankara Üniversitesi Oyuncak Müzesi, Gazi Üniversitesi Müzesi, Mesleki Eğitim Fakültesi Müzesi, Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Müzesi ile ODTÜ Arkeoloji Müzesi, Hacettepe Üniversitesi Mehmet Akif Ersoy (Müze) Evi, Trakya Üniversitesi II. Beyazıt Sağlık Müzesi, İstanbul Üniversitesine bağlı İstanbul Tıp Tarihi ve Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Gevher Nesibe Dar-ül Şifası Tıp Tarihi Müzesi (Kayseri) bu tür müzelere örnek olarak verilebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:42).

1.3.2.6 Askeri müzeler

Bu müzeler, bir milletin kahramanlıklarını, fedakârlıkların, başarılarını vb. unsurlarını göstererek milli gururu yükselten müzelerdir.

Şapolyo’ya göre: “ Tarihi bir olaya ait olması, askeri bir alet olup sanat değeri yüksek olması ve askeri aletlerin gelişim aşamalarını göstermesi özelliklerine göre üç şekilde eşya toplarlar (Aktaran: Buyurgan ve Mecin,2005:44).

Bu tür müzelerin topladıkları eserler sadece o ülkeye ait aletlerden oluşmayabilirler. Yapılan savaşlar sonucunda başka ülkelerden kalma savaş aletleri ve diğer aletler de askeri müzenin koleksiyonunu oluşturabilirler. Buna en güzel örnek Çanakkale Askeri Müzesidir.

Türkiye’de ilk olarak Aya irin’de 1726 kurulmaya başlanarak kurumsallaşmış en eski müzelerdir. Genel olarak bu müzeler Türk ordusunun tarihini gösterirler. Aynı zamanda Milli Mücadele tarihini de yansıtır. En iyi askeri müze İstanbul Askerî

Müzesi'dir (1959). İstanbul askeri müzesi dünyada sayılı müzeler arasındadır. Müzede, Mehter takımları, Haliç'e çekilen zincirlerden parçalar, Osmanlı sancak ve bayrakları, çeşitli tüfekler, Yeniçeri ve Nizam-ı Cedid giyimleri, çadırlar, yağlı boya tablolar ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili eserler mevcuttur (Buyurgan ve Mercin,2005:44).

1.3.3 Hizmet Alanlarına Göre Müzeler

Bu tür müzeler, ulusal, bölgesel ve yerel müzeler olarak üçe ayrılabilir (Buyurgan ve Mercin,2005:44).

1.3.3.1 Bölge Müzeleri

Genelde nüfus dağılımına göre biçimlenir. Bölge, taşra, merkez müzeleri ya da kırsal, bölgesel, ulusal müzeler diye tanımlanırlar. Yeri neresi olursa olsun, büyük bir şehirden uzakta olan bir müze, bölge müzesi olarak kabul edilir. Ancak asıl bölge müzesi, büyük bir merkezden uzakta bulunan, tamamen coğrafik bölgesel ya da yöresel konularla ilgili bulunan müzedir. Bölge müzesi, insanlara gezdikleri yer hakkında sistematik bilgi vermek durumundadır (Burgan ve Mercin,2005:44-45).

Bölge müzelerini, etnografik ve ihtisas müzelerinden ayırmak güçtür. Özellikle İngiltere, Hollanda, Fransa ve İskandinav memleketlerinde bir çok bölge müzesi çoğu kez açık hava müzesi olarak tanımlanırlar. Açık hava müzeleri üç kısımda toplanabilirler: kırsal açık hava müzesi (köy vb), bölgesel açık hava müzesi (belli bir bölgenin kültürünü aktarır) ve ulusal açık hava müzeleri (bir milletin kültürünü yansıtır) (Buyurgan ve Mecin,2005:45). Bu müzelerin amaçları arasında farklı millet, toplum, bölge kültürleri arasında birbirine saygıyı geliştirme gibi amaçlar vardır. Türkiye'de Efes ve Bergama Açık Hava Müzeleri bu tür müzelere örnek olarak verilebilir.

1.3.3.2 Halk Müzeleri

Bu tür müzeler genel olarak 19. asırda gelişmiş, buldukları ülkenin etnografyasında milli veya bölge müzelerinde yer alırlar. Çoğu zaman bağımsız olmazlar. Bunların bir kısmı etnografya müzeleri ile birleşmişlerdir (Buyurgan ve Mercin,2005:45).

Bu tür müzeleri gezmek için bir rehber gereksinim duyulmaz. Çünkü içinde barındırdıkları eserler zaten içinde yaşadıkları ve geçmişte atalarının ürettiği kültür

ürünleridir. Bu tür müzeleri her kesimden insanlar ziyaret edebilirler. Çünkü özel bir kesime hitap etmekten öte her insana hitap eden bir koleksiyonu sunarlar (Buyurgan ve Mercin,2005:45).

Halk müzeleri bir bina içerisinde yer alabileceği gibi bir ev, bir kasaba veya bir çiftlik de olabilir. Ülkemizde bu tür müze tipine örnek olarak Safranbolu Evleri verilebilir Bu müze türü ile ilgili çok daha fazla potansiyeli olan ülkemizde, halk müzesi olabilecek farklı örneklerle de ihtiyaç vardır (Buyurgan ve Mercin,2005:46).

1.3.3.3 Ekomüze

Bir bölgede halkın katılımıyla, bir yörenin ve bağlı yaşam biçimlerinin araştırılması, korunması, kültürel ve doğal varlıkların değerlendirilmesi etkinliklerini kalıcı olarak sağlayan bir müze türüdür. Ekomüzeler aslında bir sergileme aracı olmaktan ziyade bir yaşam biçiminin sahiplenilmesine ve varlığını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Bunun yanında katılımın esas alındığı kültürel ve sosyal etkinliklerin gelişmesi için yapılan bir kurum gibidir. Bu müzelere bazen "toplum müzeleri" dendiği de görülmektedir (Buyurgan ve Mercin,2005:46).

Koşay, toplum müzesi fikrinin "Türk Halk Müzesi" olarak daha 1970'de Türk halkı İçin gereğini şöyle açıklamıştır: "Yirmi milyonluk Türk halkının kendi müzesini kurması gereklidir. Bu müzenin konusu birinci derecede, cihan tarihinde büyük faktör olan Türk milletinin kendisini, onun maddî ve manevî kültürünü, hayatını ve yaptığı büyük İşleri tanıtmak olacaktır. Kurulacak "halk müzesi" için bir çiftlik yerinin tahsis edilmesi, burada sokaklar oluşturulması, bu sokaklarda yaşamış insanların doğal bir şekilde canlandırılması ve burada bireyi ilgilendiren ve o ana kadar kullanılan araç-gereçlerin sergilenmesi, ilan olunan saatlerde halk müzesi kahvehanesinde halk sazı çalınması, meddahların gösterilerinin seyredilmesi, Karagöz ve ortaoyunu gösterilmesi gibi etkinlikler bu müzenin temelleri sayılabilir" (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:46).

Ekomüze, sosyal çevrenin dekoratif bir yapımı değildir. O, çevrenin aynasıdır. Onun ilgileri geleceğe ve sadece sonucu olan geçmişteki çalışmalara yayılır. Ekomüzeler geleneksel müzelerin aksine anıtsal, yaratıcı ve dinamiktirler. Ekomüzelerin genel olarak hizmet ettikleri bölgeye göre müzeler kapsamına girdiği söylenebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:46).

1.3.3.4 Uzmanlık Müzeleri

Bu müze türleri genel olarak diğer müze türleri içerisine sokulabilirse de belli alanlarda yoğunlaştıklarından ayrı anlamlandırmaları daha faydalı olacaktır. Bu anlamda Sağlık Bakanlığı'na bağlı Sağlık Müzesi, Oyuncak Müzesi (Ankara), Karikatür Müzesi (İstanbul) örnek olarak verilebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:47).

1.3.3.5 Çocuk Sanat ve Gençlik Müzeleri

Bu tür müzeler eğitim amaçlı olarak çocuklara ve yetişkinlere hitap eden müzelerdir. Bağımsız olarak kuruldukları gibi, başka müzelerin içerisinde de yer alabilirler. Bu müzelerde deneyimli pedagogların olması müzenin hedefleri açısından son derece önemlidir. Bu tür müzelerde diğer müzelerden farklı olarak gençlerin müze koleksiyonlarının dizayn edilmesinde katkıları beklenir (Buyurgan ve Mecin,2005:47). Ayrıca bu müzelerde öğrencilerin eserlere dokunabilecekleri ve rahat çalışabilecekleri eğitim amaçlı atölyelerin kurulması gerekir. Bu da o müzelerin belli bir alanda eğitim rolünü üstlenen "eğitici müzeler" içerisinde olduğunu gösterir (Buyurgan ve Mercin,2005:48).

1.3.4 Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekânlarına Göre Müzeler

Geleneksel, açık hava, anıt müzeler ve müze evler bu tür müze sınıflamasının arasındadır.

1.3.4.1 Açık Hava Müzeleri

Genellikle eserlerin açık havada sergilendiği müzelerdir. Bu müze türü; kırsal açık hava müzeleri (köy, kasaba), bölgesel açık hava müzeleri (belli bir bölgenin halk kültürünü yansıtan) ve ulusal açık hava müzeleri (bir ulusun kültürünü yansıtan) olarak üçe ayrılır. Bu müzeler kaybolmaya yüz tutmuş olan kültürel maddi değerlerin yaşatılmasına, uluslar arasındaki kültürel değerlerin farklılıklarının karşılaştırılmasına ve çok kültürlülüğün bir zenginlik olarak kabul edilmesine imkan sağlarlar. İlk açık hava müzesinin temeli 1891 yılında İsveç'te atılmıştır (Buyurgan ve Mercin,2005:50). Türkiye'de ise Nemrut (Adıyaman), Bergama, Kapadokya, Hisarüstü Sergüş Müzesi, Truva (Çanakkale), Göreme, Karatepe (Osmaniye), Boğazköy ve Alacahöyük (Çorum),

Bitlis Ahlat (Eski Ahlat), Sandıklı Hüdaverdi (Afyon) açık hava müzeleri bu müze türüne girer (Buyurgan ve Mercin,2005:50).

1.3.4.2 Anıt Müzeleri

Mimari ve tarihi yönünden değerli olan yapıların müze olarak tahsis edilmesiyle oluşan müzelerdir. Bu bakımdan mimarisi ve içindeki süslemeleriyle önem kazanmış ve değerli bulunan kimi yapılar müze olarak değerlendirilir. Camii, kilise, kale, sur, anıt, tapınak vb. yapıların müzeye çevrilmesiyle oluşturulur (Buyurgan ve Mercin,2005:51). Bu anlamda Türkiye'de Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Ayasofya Camii, Anıtkabir, Çanakkale Şehitler Anıtı, Kariye Camii Şanlıurfa Nedim Bey konağı gibi yapılar bu tür müzelerdendir.

1.3.4.3 Müze Evler

Tarihi, mimarisi ve içindeki değerler dolayısıyla korunması gereken konak ve evlerdir. Birgi'deki Çakırağa Konağı, Yozgat Nizamoğlu Konağı, Eskişehir Osmanlı Evi, Amasya Haznedarlar Konağı, Sheakspear'in Doğduğu Ev vb. evler ve konaklar bu tür müzelerdendir (Buyurgan ve Mercin,2005:51).

Yapılan bu sınıflama sonucunda başlıkların içeriğine aşağıda daha ayrıntılı yer verilmiştir. Ayrıca Şanlıurfa il merkezinde bulunan müzelerin hangi tür müze olduklarına da yer verilmiştir.

Yukarıda açıklanan müze türlerine ilave olarak kısmen Türkiye'ye has bazı müze türleri de vardır. Bu müze türleri ise “ İşlevlerine Göre Farklı Müze Türleri” başlığı altında sınıflandırılmıştır.

1.3.5 İşlevlerine Göre Farklı Müzeler

Yukarıda yapılan sınıflamaların dışında gelişen farklı tür müze örnekleri de vardır. Bunlar, Atatürk (Müze) Evleri, tek kişilik veya nesneyi konu alan müzeler, devrim müzeleri, sanal müzelerdir.

1.3.5.1 Tek Kişilik veya Bir Nesneyi Konu Alan Müzeler

Bir tek nesneyi ve özelliklerini kapsayan müzeler olarak tanımlanabilir. Bir tek nesneyi konu alan müze türüne Bursa'daki Orman Müzesi örnek olarak verilebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:51).

1.3.5.2 Atatürk (Müze) Evleri

Atatürk Müzeleri genellikle "Atatürk Evleri" olarak da bilinmektedir. Atatürk Müzeleri, Atatürk'ün yaşadığı süre içerisinde oturduğu, bir süre ikamet ettiği, savaş yıllarında "karargah" olarak kullandığı, gezilerinde konuk olduğu, arkadaşları ile toplantılar yaptığı, dinlendiği, çalıştığı evler, köşkler, saraylar ve resmi yapılarıdır. Bu yapıların bir kısmı dışarıda olmakla birlikte çoğu Türkiye içerisinde. Yurtdışındaki Atatürk Müzelerine örnek olarak, bugünde ziyarete açık olan, Selanik'teki Atatürk (Müze) Evi verilebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:52).

Türkiye'de de çoğunluğu ev olmak üzere, köşkler, saraylar olmak üzere bazı Atatürk Müzeleri Etnografya Müzeleri ile birlikte isimlendirilerek açılmışlardır. Mesela Denizli Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, İçel Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, Rize Atatürk Evi ve Etnografya Müzesi, Sivas Kongre Binası ve Etnografya Müzesi, Akşehir Atatürk ve Etnografya Müzesi bu şekilde adlandırılan Atatürk Müzelerine örnek olarak verilebilir. Günümüzde hemen her ilimizde ve birçok ilçemizde Atatürk Müzeleri kurulmuş ve itina ile korunmaktadır. Örneğin Kayseri ve Trabzon Atatürk Müze Evleri gibi. Bu müzelerde; genel olarak Atatürk'ün kullandığı her türlü eşya, çeşitli yerlerde çekilmiş fotoğrafları, kitapları ile müzenin bulunduğu yörenin tipik olarak sahip olduğu etnografik ürünler oluşturmaktadır (Buyurgan ve Mercin,2005:52).

1.3.5.3 Devrim Müzeleri

Devrim müzelerinin kapsamı diğer müzelerden farklıdır. Diğer müzelerde eserler nesnel bir halde gözler önüne serilirken, devrim müzelerinde öznedir. Asıl amaç nesne değil, amaçtır. Vurgu amaca yapılır. Devrim müzeleri, içinde barındırdıkları nesnelere bakımından da diğer müzelerden farklıdır. Devrim müzelerinde fotoğraf agrandismanı, maket, fotomontaj, gazete koleksiyonları, grafikler, afişler, müzikler, müzenin koleksiyonlarını oluşturmaktadır. Müzenin duvarlarını fotoğraflar süslerken, koridorları

kahramanların maketleri veya binaların maketleri ile süslenirken, aynı zamanda ulusal müzikler çalmaktadır (Buyurgan ve Mercin,2005:23).

1.3.5.4 Sanal Müzeler

Günümüzün vazgeçilmez iletişim araçlarından biri olan internet, her alanda olduğu gibi müzeler ve müze eğitimi alanında da kendisini hissettirmektedir. İnternet, bireyler arasında bilgileri karşılıklı paylaşma ortamı yaratması ve diğer kullanıcılar ile fikirlerini tartışma ve istedikleri konuda araştırma yapma imkanı sağlaması, farklı bölgelerdeki insanlarla iletişimi meydana getirmesi, sınırsız bir zaman sürecinde bilgilere ulaşımı hızlandırması ve kolaylaştırması bakımlarından çok etkilidir. İnternet eğitimciler, eğitim ortamları ve müzeler için vazgeçilmez bir araç olmalıdır. Çünkü internet, eğitimciler ve eğitim ortamları için önemli bir kaynak, müzeler için kendilerini daha iyi tanıtabilecekleri bir araç olabilir. Müzeler bu sayede insanları müzeye çekebilirler. Müzeleri tanımayan, müzelerin yerlerini ve aktivitelerini bilmeyen bireyler böylece aydınlatılabilir. Müzeler interneti tanıtım amaçlı kullanma dışında, yaygın bir eğitim aracı olarak da kullanılabilirler.

İnternet, müzeye gelemeyen, ama eserlere ulaşmak isteyen bireylere erişim imkanı hazırlar. Eğitimciler gidilmesi güç olan müzelere ulaşılabilmesi ve öğrencilerin araştırmalara teşvik edilmesi için interneti bir bilgiye erişim aracı olarak kullanabilir (Buyurgan ve Mercin,2005:53).

Son yıllarda Türkiye'de sanal müze sitelerinin kurulduğu görülmektedir. Bunlara Eczacıbaşı Sanal Müzesi, Kuşadası Sanal Müzesi, Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi, Selçuk-Efes Müzesi Web Sitesi, Kültür Bakanlığı'na bağlı Adıyaman, Karaman, Antalya ve Ankara Resim-Heykel Müzesi, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne Bağlı Müzeler örnek olarak verilebilir. Ayrıca bu anlamda İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ne ait bir web sitesi kurulmuş ve internet kullanılmaya başlanmıştır (Buyurgan ve Mercin,2005:54).

1.3.6 Arkeoloji Müzelerinin İşlevleri

Müzelerin işlevleri oldukça geniş olan kurumlardır. Müzelerin hemen hemen hepsinin ortak amacı; toplama, koruma (bakım-onarım), belgeleme, sergileme ve eğitim

olarak sınırlandırılabilir. Bunlara ek olarak diğerleri kadar manidar olmasa bile “eğlendirme” amacı da eklenebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:55).

1. Koleksiyonların oluşturulması,
2. Araştırma,
3. Bakım ve onarım,
4. Sergileme,
5. Diğer sosyal ve eğitim faaliyetleri ile
6. Dinlenme (Karpuz,1997:6-7)

ICOM'un açıklamasında:“İnsanlığın kanıtları olan materyalleri ve onların oluşturduğu çevreyi, araştıran, koruyan, elde edilenleri halka sunan, çalışma amaçlı olarak eğiten, eğlendiren, onların geliştirmesini ve toplumun hizmetinde sürekli ve kalıcı olan kar amacı gütmeyen kurumlar” olarak tanımlanır (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:55).

Shabbar ise, Müzelerin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Nesnelerin ve malzemeleri toplayarak sergileme,
2. Belgelemek (Nesnenin tarihini, kullanımını ve içeriğini saptamak),
3. Nesnelere özenli şartlarda korumak, onarmak ve içeriğini saptamak,
4. Araştırmacıların işini kolaylaştırmak ve eğitim (Shabbar,2001:68).

Genel olarak Müzelerin işlevlerinin içerisinde yer alan; toplama, belgeleme, koruma (bakım-onarım), sergileme ve eğitim işlevlerine daha geniş bir şekilde değinmek faydalı olacaktır.

Müzenin eğitimsel işlevi, çalışmamızın dahilinde müze ile eğitim konusunun yer almasından dolayı önemli bir yeri vardır. Müzelerin eğitim işlevleri bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.3.6.1 Müzelerin Toplama İşlevi

Eserleri bir çatı altında toplama isteği, onların zaman ve mekânda dağınık bir takım objeleri kolaylıkla izlenmesini sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Müzeler, eskiden olduğu gibi günümüzde de işlevsel amaçlarından biri olan toplama görevini farklı biçimlerde yerine getirmektedirler. Müzeler toplama işlevlerini; satın alma, kazılar sonucu elde etme, bağış yapma, (hibe) ve değiş-tokuş yoluyla yerine getirirler (Buyurgan ve Mercin,2005:56).

Arkeolojik eserler çoğunlukla kazı yoluyla müzelere gelir, etnografik eserler ise sahipleri tarafından müzelere armağan edildikleri gibi parayla da alınabilir. Örneğin sikkeler, kazılardan elde edilebileceği gibi satın alma yoluyla da müzeye gelir. Eserlerin bir başka geliş şekli de istirdat (müsadere, zorulım) yoludur. Yasal olmayan yollarla bulundurulmuş, kaçak kazılardan çıkan eserler müzeye getirilir (Karpuz,1997:41).

1.3.6.2 Müzelerin Belgeleme (Arşivleme) İşlevi

Müzelerin en önemli görevlerinden biri de belgelemedir. Bundan dolayı müzeler bünyelerindeki eseri belgelemek zorundadırlar. Müzelerin belgeleme görevleri koleksiyonlarındaki eserlerin hem kolayca bulunabilmeleri hem de kaybolmamalarını sağlamak içindir.

Bir eserin kayıt edilebilmesi için gerekli olan bilgilerin dört ana bölümde toplanması mümkündür:

1. Eserin Geçmişi (Eserin müzeye geliş şekli),
2. Eserin Özellikleri (Eserin; adı, cinsi, ölçüleri, ağırlığı, tasviri, tanımı, biçimi, üslubu, stili ve fonksiyonu),
3. Müze bilgileri (Kayıt ve envanter numarası),
4. Fotoğraf-Çizim (Karpuz,1997:41-42).

Belgelemeler, eserlerin kronolojik sıralamasına göre olabileceği gibi, yine kronolojik sıraya göre belli dönemler, ciltler halinde saptanabilir. Koleksiyonlarındaki eserlerin tek tek etiketlenmesi ve bunların fotoğraflanması çok yararlı olur.

Günümüzde teknolojik araç-gereçlerden (slayt,video kamera,CDROM,bant kayıtları) yararlanılarak belgelemenin daha kalıcı ve işlevsel olması sağlanabilir. Bunun için gerekli kaynak hem kurulacak fonlardan aktarılacak finansman ile hem de sponsor firma bulunarak temin edilebilir (Buyurgan ve Mercin,2005:58).

1.3.6.3 Müzelerin Koruma (Bakım-Onarım) İşlevi

Müzelerin koleksiyonlarındaki eserleri koruma işlevi belki de en zordur. Müzelerin sahip oldukları eserleri koruyabilmek, en azından o eserin yok olmasını geciktirmek için, bilinçli bir konservasyon yapmaları gerekir. Sırasıyla; ön araştırma,

sırasıyla belgelendirme, tedavi, sağlamlaştırma, restorasyon gibi uygulamalar yapılmalıdır (Buyurgan ve Mercin,2005:58).

Müzeye gelen eserler önce bakım ve onarıma tabi tutulurlar. Eselerin türüne göre kuru temizlemeye tabi tutulabilecekleri gibi mekanik ve kimyasal temizlemeden de geçirilirler. Bu şekilde müzeye gelen eser kayıt ve envantere hazır hale gelir. (Karpuz,1997:41).

Müzelerin koruma işlevi; koleksiyon, restorasyon (onarım) ve depolama olarak üç kısımda ele alınır (Buyurgan ve Mercin,2005:59).koruma amacıyla dikkat edilmesi gereken etkenler ise: Nem, sıcaklık, kirlilik (gaz, partikülat),ışık ve canlılar (insan, kül, böcek, hayvan-kuş yuvaları vb.)olarak sıralanmaktadır (Buyurgan ve Mercin,2005:58-59).

Kuban'a göre müzeleri koruma işlevi :” Koruma bilinci genel olarak ne ailede, ne de okulda veriliyor. Müzeleri ben öncelikle koruma bilincini yaygınlaştırdığı, aşılacağı için önemsiyorum. Müzenin eğitim işlevi korumaktır” (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:59).

1.3.6.4 Müzelerin Sergileme İşlevi

Müzedeki eserlerin insanlarla buluştuğu bölümü oluşturur. Müzelerin yaşaması ve varlığını sürdürebilmesi; ziyaretçisinin çokluğuna ve fonksiyonlarını yerine getirmesine bağlıdır. İyi bir müze yönetimi, sahip olduğu koleksiyonlarındaki eserleri planlayarak estetik kaygıları da göz önüne alarak ve ziyaretçi kitlesini de düşünerek bir düzenleme yapılmalıdır. Aksi halde müzeler fonksiyonlarını yitirmiş olurlar (Buyurgan ve Mercin,2005:60).

Karpuz, müzelerin eğitim işlevini de göz önüne alarak, sergilemenin önemini şöyle açıklar:” müzenin en önemli fonksiyonu eğitim konusudur. Müze de bu rolünü eserlerini sergileyerek gerçekleştirir. Bunun için, müzeyi gezmeye, görmeye gelen insanlara eserleri tanıtmalı, sevmek ve onları öğretmek için elverişli bir sergi ortamı yaratmalıyız”(Karpuz,1997:19).

Sonuç olarak baktığımızda müzeler bünyelerindeki eserleri ne kadar nitelikli olursa olsunlar halka ulaştıramazsa, iyi bir sunuş yapamaz ve planlı hareket edemezlerse amaçlarına ulaşamazlar. Bütün bunları yapabilmeleri için de müze yöneticilerinin bu

konuda iyi eğitim almış olmaları, uzmanlarla işbirliği yapmaları ve buldukları çevreyi iyi tanımları gerekmektedir.

1.3.6.5 Müzelerin Eğitim İşlevi

Müzeler günümüzde eski sorumluluklarının yanında daha çok önemli bir görev olan eğitim görevini de üstlenmişlerdir. Müze Ziyaretlerinin sürekli olması, kültürler arası iletişimin canlı tutulabilmesi ve eğitim bütünlüğü içinde önemli bir rolünün olduğunun benimsenmesi için müze eğitsel görevini yerine getirmek zorundadır (Buyurgan ve Mercin, 2005:61). Müzeler de artık hayat boyu eğitimin bir bölümüdür. Müze, ait olduğu ülkenin ana hatları ile tarihini, geleneklerini açıklar; bilim ve sanat düzeyini gösterir. Birçok ülkede, ilk ve orta dereceli okullarda derslerin büyük bir kısmı müzelerde işlenmektedir. Dikkatle düzenlenmiş sergilerle öğrenciler; kendi şehirleri, ülkeleri sonra da komşu ülkeleri tanıma imkanı bulmaktadırlar (Karpuz,1997:26).

Müzelerin önemi konusunda yapılan araştırmalar göstermiştir ki artık öğrenme, kitapla veya okulla sınırlı değildir. Bireylerin hem duyuşsal hem devinişsel hem de bilişsel yönden eğitilmeleri için müzelerin uygun mekanlar olduğu kabul edilmektedir (Buyurgan ve Mercin,2005:61).

Müzelerin eğitim işlevi günümüzde müzelerin en önemli işlevleri arasından biridir. Müzelerin bu işlevi çalışmamızın ana temasını oluşturmaktadır. Türkiye’de ilköğretim programında 2004 yılında yapılan değişiklikle yapılandırmacı eğitim yaklaşımı benimsenmiştir. Bu yaklaşım doğrultusunda müzelerin önemli birer eğitim-öğretim ortamları olarak görülmeye başlamıştır. Bundan dolayı ülkemizdeki müzelerin eğitim işlevi daha da önem kazanmıştır. Bu konuyu ayrıca bir başlık altında tekrar ele alınarak daha ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1.1 Müzecilik

Müzecilik, geçmişte ilk defa doğa nesnelерinin ve sanat yapıtlarının bir araya getirilmesiyle başlamıştır. Çalışmamızın bu bölümünde tarihi süreç içerisinde müzeciliğin gelişimi ele alınacaktır. Müzeciliğin dünyada ve Türkiye’de tarihi gelişimi incelenecektir ayrıca çağdaş müzecilik ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

1.2 Dünya’da Ve Türkiye’de Müzenin Tarihi Gelişimi

Müzeler sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelерin saklandığı, korunduğu, sürekli veya geçici olarak sergilendiği yer veya yapılarıdır. “muse” kelimesi tapınak, eski Yunanca “mouseion” bilimler tapınağı anlamına gelmektedir. İlk müze, M.Ö. 300 yılında, İskenderiye’de I. Ptolemaios zamanında, bilginlerin çeşitli etkinliklerini yürütmeleri amacıyla kurulmuştur (Sener ve Yener,2007 :50-51).

Dünyada ilk müze, milattan önce üç yüz yılında İskenderiye’de birinci Ptolemaios zamanında kurulmuştur. Müze adı verilen ilk bina, aslında bir üniversitedir. Sanata ve bilime değer veren okulların bir araya toplanmasından meydana getirilmiştir. Bu ilk müzede, sanat eserlerinden ziyade eski kitaplar vardır. Daha sonraki yıllarda zamanla müzeler, sanat eserleriyle doldurulmuştur.

Müzeler, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemek, tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak, bireylerin geçmişi daha iyi tanımlarına olanak sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurumlardır.

Müzelerde bulunan nesnelere ait bilgiler müze içinde ve dışında yazılı ve sözlü olarak açıklanır. Müzeyi gezen ziyaretçilerin müzedeki eserler hakkında detaylı bilgi edinmeleri sağlanır.

Müzeler ülkelerin kültürel değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunurlar.

Müzeler bilim,sanat, folklor ve antika eşyalar gibi çeşitli konulardaki eserleri bir arada sunabileceği gibi doğa, etnografya ve havacılık gibi sadece tek bir konuyu içeren eserleri de sergileyebilirler (Yücel,1999:19-20)

Bugünkü şekliyle müzeler, 1453'te Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesinden ve 1492'de Amerika kıtasının keşfedilmesinden sonra, insanların geçmişte yapılan eserlere karşı ilgilerinin artması ve Eski Yunan, Roma, Asur, Babil uygarlıklarının incelenerek devlet adamlarının bu incelenen eserleri satın almaları, ayrıca denizaşırı ülkelere giden seyyahların buralardan getirdikleri antika eşyaları (eski eserleri) toplamaları ile ortaya çıkmıştır. Eski eşya ve eski eser toplama merakı on altıncı yüzyılın başında bütün dünyada yayılmış, toplanan eşyalar daha sonra müzeler için malzeme teşkil etmiştir.

On yedinci yüzyılda ise, bilim kurulmuş. Bu derneklerin, üyeleri, çalışmak için malzeme aradıklarında müzelerden faydalanmışlardır. İlk modern manada müze, 1638 yılında İngiltere'de Oxford Üniversitesinde kuruldu. Bu müzede eski eser toplama meraklılarından Eliashmole'nin koleksiyonlarından faydalanıldı ve kurulan müzeye "Ashmole Müzesi" adı verildi. Daha sonra on sekizinci yüzyılda müzeler herkesin istifade edebileceği kurumlar haline getirildi. Bu devirde Sir Hans Sloane adında tanınmış bir eski eşya toplama meraklısı, ölmeden önce bütün koleksiyonunu İngiliz Paramentosuna hediye etti ve bu eserler 1759'da kurulan Ünlü British Museum'un temelini medya getirdi. Amerika'da ise ilk müze, 1773'te Charleston şehrinde kuruldu. Aynı müze bugün de açıktır. Bu müze, Charleston kitaplık kurulunun çalışmalarıyla açıldı. Müzenin salonlarında Güney Carolina'nın eski eserleri de sergilendi.

Müzelerin görevi, sanat ve bilim adamlarına tetkik ettikleri konular üzerinde malzeme sağlamak, halkın kültürünün artmasına yardımcı olmaktır. Nitekim Amerika ve İngiltere'de müzeler, okullara, talep edildiği zaman, malzeme gönderirler. Birtakım ülkelerde de okul çocukları bazı dersleri müzelerdeki eserleri inceleyerek öğrenirler.

Müzelerin esas görevlerinden biri de, eski eserleri bulmak ve muhafaza etmektir. Müzeler; genel müzeler, tabiat, sanat, tarih ve tatbiki bilimler gibi çeşitli kollara ayrılırlar. Bunlardan tatbiki bilimlere ayrılan müzelerde yeni çıkmış makinalar, endüstri aletleri sergilenir. Bazı ülkelerde ise, daha ziyade çocukların istifade edebilecekleri çocuk müzeleri kurulmuştur. Sanat eserlerinin bulunduğu sanat müzeleri, dünyanın her yerinde büyük ilgi görmüştür.

Fransa'da bulunan Louvre Müzesi, Ünlü ressamların en kıymetli eserlerinin halka gösterildiği büyük bir müzedir (Yücel,1999:23). Ayrıca tanınmış kişilerin doğdukları ve yaşadıkları evleri de müze yapılır. Bu tip müzelerde genellikle o kişilere ait eşyalar,

hatıralar sergilenir. İngiltere'de Shakespear'ın doğduğu ev, sonradan müze yapılmış ve halkın istifadesine sunulmuş bu tip bir müzedir.

Türkiye'deki Atatürk Müzelerinin bazıları da bu cins müzelerdendir. Son zamanlarda, batı dünyasının en büyük iki müzesi, Paris'te “Louvre” ile New York “Metropolitan” müzeleri, aralarında işbirliği yapıp, bir dünya müzesinin ilk adımlarını atmışlardır. Bu anlayış, müzeciliğe yeni bir görüş getirmiştir. Buna göre, müzeler arasında eser değişimi yapılarak insanların her ülkenin tarihi eserlerinden faydalanması imkânı doğmuştur.

Türkiye'de müze: Türkiye'de müze kurma düşüncesi on dokuzuncu yüzyılın ortalarında doğmuştur. O zamana kadar Topkapı Sarayının bir kısmı müze durumundaydı. Bu sebeple ülkemizdeki eski eserler sarayda “Enderun Hazinesi” adı verilen dört büyük salonda tutularak korunurdu. Bunun yanında “Hırka-i saadet” dairesi, Topkapı Sarayında kurulmuştu. Burada Peygamber efendimizin mukaddes emanetleri korunurdu.

Ülkemizdeki vakıf eserlerin, camilerin, sebillerin korunması da dini sebeplerledir. Fakat eski eserlerin sırf tarihe mal olmuş olayları bildirdiği için veya başka milletlere, başka dinlere ait olduğu ve tarih değeri taşıdığı gerekçesi düşünülerek saklanması ve korunması yapılmazdı. Çünkü bunlara değer verilmezdi. Nitekim Mısır'daki dikili taşların başka milletler tarafından kendi müzelerine koyulmak üzere alınıp götürülmesi, hatta yakın zamanlarda “Semadirek Zaferi, Lelos Venüs'ü” gibi eserlerin Avrupa'ya kaçırılması da bu değer vermeyişin sonucuydu.

Türkiye müzelerinin 1847 yılına kadar uzanan bir geçmişi vardır. İstanbul'un fethinden bu yana eski ve ganimet olarak alınan silahların saklanması ve teşhiri gayesiyle, Aya İrini Kilisesine konularak, buranın tarihi eserler deposu olarak kullanılmış ve buraya savaşlarda ele geçen silahlar konulmuştur(Yücel,1999:30). Sonradan buraya “Müze-i Hümayun” adı verilmiştir.

Müze-i hümayun, Sadrazam ali Paşa zamanında, Maarif nazırı Saffet Paşa'nın emriyle 1869'da ziyarete açılmıştır (Yücel,1999:32).

Tarihteki çeşitli yer değiştirmelerden sonra bu müzeye, Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden Mr. Goold, ilk olarak müdür tayin edilmiştir (Yücel,1999:34). Bu

yıllarda Milli Eğitim Bakanı olan Safvet Paşa, bütün valilere tamim göndererek, ülke sınırları içindeki eski eserlerin korunmasını istemiştir. Eski eserlerin korunması yolunda bu tamimden sonra bir ara, müze müdürlüğü kaldırılmıştır.

Fakat daha sonra Ahmed Vefik Paşanın başbakanlığı zamanında, müze müdürlüğü yeniden kuruldu. Bu defa müdürlüğe yine bir yabancı olan B. Dethier getirildi. Alman asıllı olan bu müze müdürü, 1874'te ilk defa asar-ı Antika Nizamnamesi (Eski Eserler Tüzüğü)ni çıkartmıştır. Bundan sonra eski eserleri toplama, saklama işi, iyi yürümüş bu devrede Özellikle kayda değer olarak, Fatih devrine ait Çinili Köşke arkeolojik nitelikte parçalar nakledilerek burası genel karakterde bir müze haline sokulmuştur. Bu arada Aya İrini Kilisesi ise askeri müze olarak kullanılmıştır (Özkasım ve Ögel,2005:99).

1881'de Alman asıllı müze müdürü M. Dethier'in ölümüyle Çinili Köşkteki müzenin müdürlüğüne tayin edilen Osman Hamdi Bey, Türk müzeciliğinin önderi sayılır (Yücel,1999:10). Osman Hamdi Bey zamanında ikinci defa asar-ı Atika Nizamnamesi hazırlanmış 1884'de yürürlüğe girmiş ve 1973 yılına kadar da geçerliliğini korumuştur. Bu nizamname ile ve zaman içinde çeşitli tarihlerde yapılan çalışmalarla bölüm bölüm tamamlanarak bugünkü arkeoloji müzeleri meydana getirilmiştir. Osman Hamdi Bey zamanında çoğu İstanbul'da olmak üzere, yurdun çeşitli yerlerinde birçok müze açılmıştır.

Müzecilik, özellikle Atatürk'ün ilgisiyle, Cumhuriyet Döneminde büyük önem kazandı. Atatürk'ün emri ile, bir yandan yeni müzeler kurulurken bir yandan da bazı tarihsel anıt ve yapılar müze olarak kabul edildi. Yine bu dönemde, müzecilik ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıktı.

1945 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bugün Anadolu'yu bir açık hava müzesi durumuna getiren önemli çalışmaların temelini attı (Yücel,1999:79). Ülkemizde son yıllarda, müzecilik alanında önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bugün yurdumuzun her ilinde ve ilçelerimizin bazılarında halka açık müzeler yer almaktadır. Ayrıca, yakın zamanlarda İstanbul'da Eski Şark Eserleri Müzesi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, tarihi değerleri yüksek olan el yazma eserlerin bir araya toplandığı Türk ve İslam Eserleri Müzesi, Askeri Müze, Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi yeni müzeler kazandırılmıştır.

Yurdumuzda müzeler, bugün, Kültür Bakanlığına bağlıdır. Bakanlıkta, bir Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü vardır. Bu genel müdürlüğe bağlı olarak, şube müdürlükleri, müze müdürlükleri, müze memurlukları ve en son olarak da müze muhafızları gelir. Büyük müzelerde ayrıca müdür yardımcısı ve yazı işleri büroları davardır.

Müzelerimizdeki tarihi eşyaların, demirbaş kayıt defterlerine kaydı yapılır. Fişleri, sicilleri, bastırılmış katalogları vardır. Özellikle İstanbul Topkapı Müzesi, Resim Heykel Müzesi ve Ankara Etnografya Müzesi bu bakımdan çok gelişmiş durumdadır. Yurdumuzun her ilinde Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak arkeoloji müzeleri bulunur.

Bu müzelerde, her çeşit tarihi sanat eserleri, teşhir edilir. Yurdumuzun dört bir yanında binlerce yıllık tarihi kalıntılar vardır. Bu kalıntılar üzerinde yapılan kazılarla, tarih öncesi ve ilkçağ uzmanları, binlerce tarihi eser bulmaktadır. Ayrıca yurdumuzda tarih çağlarının çeşitli devirlerine ait, anıtlar, yapılar da arkeolojik bakımdan tarihi değer taşır. Milli servetimizi meydana getiren bütün bu tarihi hazinelerimiz, bugünün dünyasında devletimiz açısından ve turizm bakımından tükenmez zenginlik kaynaklarımızı meydana getirir.

Cumhuriyet döneminde müzeler peş peşe açılmaya başlanmıştır. Önceki yıllarda depo ve memurluk olan, gün geçtikçe zenginleşen müzeler yavaş yavaş Müdürlüklere çevrilmiştir. Bursa Müzesi (1923), Anara Arkeoloji Müzesi (1923), Antalya Müzesi (1924), Edirne Müzesi (1924), Adana Müzesi (1924), Bergama Müzesi (1924), vb. bunların başında gelmiştir (Yücel,1999:78).

Yurdumuzun her ilinde kendi çapında, tarihi eserleri bünyesinde toplayan, çok çeşitli müzelerimiz de vardır. Bunlardan en önemlileri: Konya'da Mevlana Müzesinde, çok zengin el yazmaları, yazı levhaları, halılar, kumaşlar, seccade ve diğer eserler vardır. Ankara'da Etnografya Müzesi, Arkeoloji Müzesi; İzmir'de, İzmir ve Efes Müzesi, Bergama Müzesi; Bursa'da Bursa Müzesi, bu müze de tarihi eser bakımından çok zengindir. Bunlardan başka, Şanlıurfa Amasya, Antakya, Antalya, Kütahya, Samsun, Sivas müzeleri de zengin tarihi esere sahiptir.

1.3 Çağdaş Müzecilik

Günümüzün modern müzeciliği, XIX. Yüzyıl ortalarında kurumsallaşmaya başlamış XX. Yüzyılın sonuna doğru da gelişmiştir ((Alpagut,2008:117). Milletlerarası Müzeler Konseyi (International Council of Museum) dünyada Çağdaş müzecilik anlayışını ortaya koyan, müzecilik alanında birlik sağlayan ve kuralları belirleyen kuruluştur.

COM, II. Dünya savaşıdan sonra 1947 yılında Paris'te müzeler arası araştırma ve yöntemler doğrultusunda birliğin sağlanabilmesi için ilk toplantısını yapmıştır (Yücel,1999:86). Meksika'da yapılan bir başka uluslararası Müzeler Konseyi toplantısına altış yedi devletin yanı sıra Türkiye'de katılmıştır (Yücel,1999:86).

ICOM tarafından, müzeciliğin gün geçtikçe gelişen etkinlikleri, uzmanlık dalları,teknik incelemeler, uluslar arası kongrelerin toplanması,yayınlarla ağırlık verilmesi kararlaştırılmıştır.müze-bilim kavramı ortaya konmuş, müze yöntemi, objelerin ışık, böcek gibi dış etkenlerden korunma yöntemleri, bilimsel envanterlemenin de eğinilmiştir. Kültür varlıklarının tüm toplumların ortak malı olduğu düşüncesiyle yola çıkılarak onlarla ilgilenilmesi ve eğitim Önem kazanmıştır (Yücel,1999:86).

Uluslararası mesleki bir kuruluş olan ICOM, insan topluluklarının; fikri, kültürel, ekonomik gelişmelerini sağlamayı amaçlamış bir kuruluştur. Yaptığı çalışmalarla tüm dünyada çağdaş müzeciliğin temel ilkelerini ortaya koymuş ve yepyeni görüşler ortaya atmıştır (Yücel,1999:86).

ICOM, bilimsel araştırmalara, objektif tarihe yardımcı olabilmek için yeni müzeler kurmak, yeni kataloglar hazırlamak, koleksiyonları bilgisayar programlarına geçirmek ve eğitimin tüm kademelerine yardımcı olabilmeyi amaç edinilmiştir. Uluslar arası ilişkilerle düzenlenecek sergilerin aracılığı ile toplumların birbirlerini daha iyi tanınmasında önemli bir rol üstlenmiştir. (Yücel,1999:86). Ayrıca müzelerin köklü bir merkezine dönüşmesinde ICOM'un büyük payı olmuştur. Böylece müzeler; herkesin ziyaretine açık, ilginç ve yaşayan kuruluşlar olacak aynı zamanda gelecek kuşaklara yol gösterme niteliğini de her zaman koruyabilecektir (Yücel,1999:87).

ICOM'un bir diğer önemli görevi de; müze-bilimciler arasında uluslar arası düzeyde ilişkileri sağlamak ve karşılıklı ilişkileri geliştirerek ortak problemleri de çözümlenektir (Yücel,1999:87).

Çağdaş müzecilik anlayışında müzeler arasındaki ilişkilerin son derece önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Halkın farklı kesimleri ile müze dernekleri, resmi veya özel

kurumlarla olan ilişkiler bunların başında gelmektedir. Eğitim kurumlarının yöneticileri ve öğrencileri arasında sağlanan yakınlaşmanın da toplum için büyük faydaları olmuştur (Yücel,1999:87).

Çağdaş müzeciliğin amaçlarından biri de müzelerin çeşitli etkinliklerini toplumun değişik kesimlerini dikkate alarak yapmasıdır. Sürekli sergilerin yanı sıra geçici sergiler, rehberli geziler, dia-film gösterileri, söyleşiler, seminerler ve atölye eğitimleri çağdaş müze etkinliklerinin başında gelmektedir. Böylelikle müze içerisindeki eğitim gerçekleşir (Yücel,1999:87).

Müzelerin; sanatçı, galeri yöneticisi, sanat yazarı, eleştirmenler, koleksiyoncularla da çok yakın ilişkileri olmalıdır. Başlangıçta müzeler yalnızca eskiçağlara ait objeleri toplamış, çağdaş düzeye erişince de yaşayan sanatçıların eserlerini olmaya yönelmiştir. Yaşayan sanatçılar hem desteklenmiş, hem de düzenlenen yarışmalarla ödüllendirilmiş, böylece müzeler de kültürel etkinliklerini sürdürmüşlerdir (Yücel,1999:88).

Günümüz müzeciliğinin en önemli görevlerinin başında halka ve öğrenciye inen eğitim programlarının düzenli bir biçimde sürdürülmesi gelmektedir. Öncelikle ABD’de başlayan sonra İngiltere ve Almanya’da gelişen müze eğitimi, başka bir deyişle müze pedagojisi artık bir bilim dalına dönüşmüştür (Yücel,1999:88).

Batı ülkeleri, müzecilik görevlerinin yanı sıra eğitimi de ciddi biçimde üstlenmişlerdir. Almanya’daki müzelerin hemen hepsinde özel dersaneler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde, anaokulu çocuklarına gerçeğe yakın arkeolojik objeler verilmekte, onlardan da kil veya hamurla aynısını yapması istenmektedir. Böylece öğretmenin kontrolü altındaki anaokulu öğrencileri arkeoloji ve sanat tarihi ile çok küçük yaşlarda tanışmaktadır. Orta ve yüksek öğrenim kademelerinde de müze eğitiminden faydaniılmaktadır (Yücel,1999:89).

Türkiye’de ise 2009 yılında Şanlıurfa il merkezinde bulunan müze ve merkez Çamlıdere İlköğretim Okulu tarafından yürütülen “ Benim Müzem” adlı eğitim projesi Sivas’ta yapılan 18. Müze Kurtarma Kazıları ve Müze Müdürleri Sempozyumu’nda ödüle layık görülmüştür. Tasarlanıp ve uygulanan bu proje ülkemizdeki müzecilik ve eğitim ilişkisi anlamında çok güzel bir gelişmedir fakat yeterli düzeyde yapılmamaktadır.

Müzeler haftası, memleketimizde müzelerin tanıtımını, birbirleriyle olan iletişimlerini sağlamak amacıyla kutlanmaktadır. Milli kültür ve tarih bilgisini

zenginleştirerek; tarihi eserlere sahip çıkılması, yurt dışına kaçırılmalarının önlenme çareleri de ele alınmaktadır (Yücel,1999:90).

Müzeler, ülkemizde okullar tarafından maalesef sadece Müzeler Haftasında ziyaret edilmektedir. Eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında müzelerden çok sık faydalanılmamaktadır. Çalışmamızın amaçlarından en önemli amacı da müzelerden eğitim-öğretim faaliyetlerinde yararlanarak etkili ve kalıcı eğitim ortamları yaratmaktır. Çalışmamızın son bölümünde bu konu daha ayrıntılı ele alınacaktır.

1.4 Arkeoloji Müzeciliğinin Sorunları

Günümüz müzeciliğinde, bazı müzelerimizin büyük bir gelişim gösterdiği inkar edilemez. Müzelerimizin büyük çoğunluğunda da objelerin toplandığı, saklandığı, sergilendiği ve fırsat bulunduğu da temizlendiği yerler olmaktan çıkmıştır. Müzelerin düzenlenmesi, eserlerin korunması ve sergilenmesi artık başlı başına bilimsel bir konu olmuştur. Fakat müze-bilim konusu ilgili kurumlar tarafından yeterince önemsememektedir. (Yücel,1999:104). Müzecilik çalışmaları kuramı yöntemi olan müzeolojiye ülkemizde önem verilmemektedir. Müzeciler; kültür tarihçisi, yorumcusu ve teknik elemandır. Hizmet alanları çok geniştir. Ama müzelerde çalışan elemanların yetiştirilmesi ve iyi bir eğitim almaları henüz gerçekleşmemiştir (Atasoy,1984:1468).

Yücel'e göre çözüm önerileri şöyledir:

“Çağdaş müzecilik görüşü doğrultusunda bu uzmanlar kendi başlarına bırakılmamalıdır. Mesleki bilgilerini artıracak, kurs, seminerler düzenlenmeli, dil okullarıyla, kurslarla bu konudaki bilgilerini artıracak olanaklar sağlanmalıdır. Bunun yanı sıra belli konuda uzmanlaştırılmalı, yabancı ülkelerdeki müzeleri, konservasyon ve kazı çalışmalarını görebilmelidirler. Bu uzmanların belli dönemlerde yayın yapmaları, söyleyişi düzenlemeleri, bilimsel kongrelere tebliğ ile katılmaları istenmelidir” (Yücel,1999:106).

Ülkemizde müzeciler, üniversitelerin; Tarih, Sanat Tarihi, Arkeoloji, Hititoloji, Sümeroloji, gibi bölümlerinden mezun olmuşlardır. Müzecilik konusunda hiçbir bilgileri olmadan çalışmaya başlamışlardır. Müze elemanları için her yıl “hizmet içi eğitim kursu” adı altında on beş günlük bir program yeterli sayılmaktadır (Atasoy,1984:1970).

Türkiye’de ilim ve fen müzelerinin kurulmayışı halkın büyük ekseriyeti çiftçi olduğu halde ziraat müzesinin, münakala vasıtaları müzesinin ve pedagoji müzelerinin vazifelerine uygun şekilde geliştirilmemesi büyük bir eksiklik (Yücel,1999:103).

Atasoy’a göre; “bugün Türkiye müzelerinde yanlışlık, parasızlık, ilgisizlikten bunalan, profesyonel antika kaçakçıları ile savaşıyor, bilgisiz yöneticilerden gelen baskılara boyun eğmeyen idealist müzecileri destekleyecek bir müzecilik anlayışının oluşmayışının oluşması gereklidir. Bu anlayış ise dinsel duyguların etkisiyle gavur malını kıran vatandaştan, sanat tarihi okuyan öğrenciye ve kayıtsız okur-yazardan vurdum duymaz yöneticiye kadar tüm bir ulusun eğitilmesi ile gerçekleşebilir. Türk müzeciliğinin geleceği buna bağlıdır” (Aktaran: Yücel,1999:104).

Bugüne kadar Türkiye’de müzecilik konusunda yazılmış kitap ve makalelerin toplam sayısı Avrupa ülkelerine oranla çok azdır. Türkiye müzeleri, üniversite ve okullarla işbirliği yapamadıklarından, eğitim görevlerini ihmal etmişler; böylece halkı eğitmekle görevli iken halka sırtını dönmüş bir kurum haline gelmişlerdir (Atasoy,1984:1470).

Müzecilikteki sorunları uzman kadroların bulunmayışına bağlamak mümkündür. Müzelerimizin kadrolarında büyük bir personel açığının olduğu bir gerçektir. Bugüne kadar teşkilatı omuzlarında taşıyan belirli konularda uzmanlaşmış kişiler emekli olmakta yerine de yeterli eleman alınmadığı için bir boşluk doğmaktadır (Başgelen,1993:26-27).

Müzelerimize 1988-1998 yılları arasında uzman personel alınmamıştır. Müze uzmanlarının yanı sıra güvenlik görevlisi, bekçi, müstahdem gibi personel istihdamında da sıkında yaşanmaktadır. Kültür bakanlığı yönetimindeki müzeler benzeri görülmemiş soygunlara uğramış, altmıştan fazla müze ve ören yeri soyulmuştur. Bunun da en büyük nedeni müzelerdeki personel eksikliğidir (Yücel,1999:106).

Ülkemizde, müzeciliğin sorunlarından birinin de soygunlar olduğu açıkça ortadadır. Tarihi ve doğa çevrelerin, eski eserlerin ve arkeolojik bölgelerin tahribi vahim olaylardır. Defineciliğin, eser kaçakçılığında ve tahribinde büyük etkisi vardır. Bu durum müzeciliği de olumsuz etkilemektedir (Başgele,1993:28).

Türkiye’nin, prehistoryasından, Osmanlı döneminin sonuna ve cumhuriyet döneminin başlarına kadar bu dönemlere ait birçok anıtımız olmasına rağmen, bunların

tümünü içerecek bir envanterleme programımız yoktur. Bu durumda Türkiye’de müzecilik açısından olumsuz bir durumdur (Başgelen,1993:31).

Son yıllarda müzelerin işlevleri genişlemiştir. Batı müzeleri, bölgesi hakkında bilgi toplayan, çevreyi koruyan, her çeşit sosyal, dini ve kültürel çalışmaların yapıldığı bir merkez olmuştur. Geç saatlere kadar müze açık tutulmakta, halk için akşam konferansları verilmekte, konser ve defileler yapılmaktadır. Türkiye müzelerinde de (Efes, Bodrum, Ankara ve İstanbul) bu çeşit sosyal çalışmalar yapılmaktadır. Müzeler yeterli ödenek, araç gereç, teknik eleman, kitaplık ile desteklenirse şüphesiz sosyal yanı ağır basan çalışmalara yöneleceklerdir (Atasoy,1984:1470).

Bugün dünyanın pek çok ülkesinde açık hava müzeleri kurulmuştur.” Bugünkü ileri endüstriyel toplumlardaki insanlar, geçmişteki insanların nasıl yaşadıklarını kafalarında canlandıramazlar. Bu nedenle geçmişi anlamak, tarihi öğrenmek için canlı gösteri zorunludur. “ anlayışıyla kurulan bu açık hava müzelerinde ülkenin tarihi değerleri (evler, köprüler, değirmenler, dini yapılar, vb.) gösterilmektedir. Bunların içinde ayrıca binlerce eser bulunmaktadır. Türkiye’de bu çeşit bir müze henüz yoktur (Atasoy,1984:1480).

Günümüz müzeler, toplumların güncel problemleri olan; gürültü, hava kirliliği, trafik yoğunluğu, hızlı hayat temposunun neden olduğu stresten ve günlük bedensel, zihinsel yorgunluklardan uzaklaştıracak yapıda olmalıdır. Ziyaretçileri dinlendirmeli, dinlendirirken eğitmeli ve düşündürmelidir (Ermişler,1992:28).

Müzeler eğitime gittikçe daha çok yönelmektedir. Bu nedenle müzelerin, çağdışı kalmamak için gelecekteki sosyal yapıya ayak uydurmaları gerekir. Gençlere gerekli olan yaratıcılık gücünü müzelerin vereceği unutulmamalıdır (Atasoy,1984:1470).

BEŞİNCİ BÖLÜM

1.1 Şanlıurfa'daki Müzeler ve Arkeolojik Merkezler

Şanlıurfa İl merkezinde, Şanlıurfa Arkeoloji Müze Müdürlüğü ve Kurtuluş Etnografya Müzesi yer almaktadır. Burada sergilenen eserler ve bu eserlerin özelliklerle ilgili ayrıntılı bir şekilde çalışmamızda verilecektir.

1.2 Şanlıurfa'da Müze ve Tarihçesi

Şanlıurfa'da bir müze açılması fikri 1948 yılında oluşmaya başlamış ve mevcut eserlerin Atatürk İlkokulu'nda bir depoda toplanması sonucu müzenin kuruluşu ile ilgili ilk teşebbüs gerçekleşmiştir. 1956 yılında müze için Şehit Nusret İlkokulu'nda bir yer ayrılarak eserler burada depolanmıştır.

Müze içi ayrılan bu mahallin yeterli olmaması ve yörenin binlerce yıllık tarihini belgeleyen zengin kültür varlıklarını sergileme ihtiyacı yeni bir müze binasının yapımını gerektirmiştir. 1965 yılında şehitlik mevkiinde, 1500 m² lik bir alan üzerinde müze binasının inşaatına başlanmıştır. Binanın yapımı ve teşhir tanzim işlerinin tamamlanmasını takiben Şanlıurfa müzesi 1969 yılında ziyarete açılmıştır. Zengin bir tarihi geçmişi olan Şanlıurfa yöresi pek çok höyük ve eski iskan yerine sahip bulunmaktadır.

Tarihi eserlerimizin sağlıklı bir şekilde muhafazalarını mümkün kılmak amacıyla mevcut binaya ilave olarak depo ve teşhir salonları yapımı zaruri hale gelmiş ve müze çevresinde gerekli kamulaştırmalar yapılarak ilave depo ve teşhir salonlarının yapımına başlanmıştır. Yapımı gerçekleştirilen ilave binanın girişi ve üst katında üç arkeolojik, bir etnografik eser salonu, idari bölümleri, konferans ve sergi gibi faaliyetlerin yapılacağı çok amaçlı salon, kütüphane; bodrum katında ise depolar, laboratuva ve fotoğrafhane yer almaktadır. Çağdaş anlamda teşhir tanzim çalışmaları gerçekleştirilen ilave bina, 1987 yılında hizmete girmiştir.

Şanlıurfa Müzesinde; Harran'daki kazı çalışmalarından elde edilen eserlerin yanı sıra, yöredeki diğer höyüklerde ve eski iskân yerlerindeki çalışmalar sonucu ortaya çıkarılan kültür varlıkları, arkeolojik sıralama ile ve aynı vitrinler halinde teşhir

edilmektedir. Giriş katındaki ilk salon Asur, Babil ve Hitit çağlarına ait taş eserlere ayrılmıştır.

Arkeolojik seksiyona ait ikinci ve üçüncü salonlarda; Neolitik Devre (M.Ö. 8000-5000) ait çakmak taşından kesici aletler, deliciler, taştan idoller ve kaplar; Kalkolitik Devre (M.Ö.5000-3000) ait pişmiş topraktan yapılmış, boyalı ve boyasız geometrik desenli seramikler, mühürler, ölü gömme küpleri (pithos), fayanstan yapılmış kolye taneleri; Eski Tunç Çağına (M.Ö.3000-2000) tarihlenen pişmiş topraktan mühür baskılı küp parçaları, silindir ve damga mühürler, figürinli kap parçaları, hayvan figürinleri, madeni eşyalar, takılar, idoller gibi çok ve çeşit eserler teşhir edilmektedir.

Etnografik eserler seksiyonunda; yörenin özelliklerini taşıyan giysiler, gümüş ve bronz takılar, el sanatlarına ait örnekler, yöreye has özellik taşıyan oymalı kitabeli ahşap kapılar ve pencere kanatları, hat sanatına ait eserler, el yazması Kuran-ı Kerim'ler bulunmaktadır.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nin bahçesinde de arkeolojik eserler yine kronolojik sıra esas alınarak teşhir edilmektedir. Ön cephede, açık teşhirde hayvan tasvirlerinin yer aldığı bir de mozaik havuzu bulunmaktadır. Ayrıca Kurtuluş Savaşı sırasında Fransızlar tarafından işgal edilerek komuta karargâhı olarak kullanılan Mahmut Nedim Konağı, Şanlıurfa valiliği tarafından 13.11.2008 tarihinde Kurtuluş etnoğrafya müzesi olarak halka açılmıştır. Müzenin içerisinde Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunda rol oynayan onikiler fotoğrafları ve canlandırılması yer almaktadır. Bunların yanında silahlar, mermiler dönemin askerlerinin ve halkının giyim kuşam örnekleri sergilenmektedir. Müzede toplam 113 eser mevcuttur.

Şanlıurfa İl Sınırları İçinde Bulunan Arkeolojik Merkezler

İl merkezinin 44 km güneydoğusunda adını verdiği ovada yer alan kendine özgü sivil mimarisi ile büyük ilgi toplayan Harran bunların en önemlilerinden biridir ve M.Ö. III binde M.S. XIII yüzyıla kadar kesintisiz iskân edilmiştir.

Bölgede; Atatürk Barajı, Birecik Barajı ve Kargamış Barajı gölü altında kalan yerleşimlerde, kurtarma kazıları yapılması planlanmıştır. 1987 yılından itibaren Atatürk Barajı suları altına kalan Lidar Höyük ve Hassek Höyük'te yabancı bilim heyetlerince; Çavi Tarlası ve Nevali Çori'de ise Şanlıurfa Müze Müdürlüğü tarafından kurtarma

kazıları yapılmıştır. Burada Lidar höyük, Haseki Höyük ve Nevali Çori'ye daha ayrıntılı değinmek istiyoruz.

- **Lidar Höyük**

Şanlıurfa'nın Bozova İlçesine bağlı Lidar köyünün güneybatısında Fırat nehrinin doğu kıyısında bir yerleşmedir. Aşağı Fırat Kurtarma Kazıları Projesi kapsamında 1979-1987 yılları arasında Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Heidelberg Üniversitesi adına Harald Hauptmann başkanlığında ekip tarafından kazılmıştır. Günümüzdeki adı olasılıkla Bizans Dönemi yazılı belgelerinde adı geçen Kale Ltar'dan olmalıdır (Harmankaya, Erdoğan, 2002).

Lidar Höyük, güney ve kuzey terasları ile birlikte 650m.uzunluğundadır, höyük ise;200X240m.çapındadır.(Levha Ia) Yüksekliği 25m.olan Lidar Höyüğünün en yüksek noktası deniz seviyesinden 488m.yüksekliğindedir.

Tabakalanması: Höyük, araştırmalarında Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ (?) ,Çanak Çömlekli Neolitik Çağ, Kalkolitik Çağ, (Halaf, Ubeyd, Uruk) İlk Tunç Çağı, M.Ö.2.bin yıl, Demir Çağı, Hellenistik ve Orta Çağ bulguları vermiştir (Harmankaya, Erdoğan, 2002).

- **Haseki Höyük:**

Haseki Höyük, Şanlıurfa il merkezinin kuzeyinde, Siverek ilçesi'ne bağlı, Yukarı ve Aşağı Tillakin köyleri arasındadır. Günümüzde Atatürk Barajı göl suları altında kalmıştır.

Fırat Nehrinin kıyısında yer alan höyük, hafif engebeli, alçak terasın üzerinde yassı bir tepedydi. Çok yayvan olmasına rağmen yüksekliğinin 10 m'yi bulduğu belirtilmiştir. Özellikle ilk Tunç Çağı yerleşmesi yalnız tepe kesiminde değil, küçük bir yamaç vadisinden sonra batıya doğru 150 m kadar daha uzanmaktaydı. Yerleşmenin 350 x 150 m'lik bir alanı kapsadığı söylenmiştir (Blancke., 1981: s.104). Höyüğün 500 m batısında Ağaç Tarla Mevkii'nde, Haseki Batı olarak adlandırılan İTÇ I-II. evresi mezarlığı vardı (Harmankaya, Erdoğan, 2002, Levha IX a,b,c,d)

Höyük, 1977 yılı yüzey araştırmasında ilk kez belgelenmiş, Aşağı Fırat Kurtarma Projesi çerçevesinde, 1978-86 yılları arasında (9 kazı mevsimi) Alman Arkeoloji Enstitüsü adına Behm-Blancke başkanlığında kazılmıştır.

Höyükte, Son Kalkolitik Çağ'ın sonunda (MÖ 3.100-3.000) güneyden gelen Son Uruk Dönemi halklarına ait bir koloni yerleşimi ile ilk Tunç Çağı I-II. evrelerinin yerleşimi bulunmaktadır (Blanke., 1981:103).

Ayrıca höyükte İTÇ'na ait 4 yerleşim katının var olduğu anlaşılmıştır. Tepenin batı ve doğu yamaçlarında açılan açmalar, İTÇ yerleşiminin oldukça geniş alana yayıldığını göstermekte olup, batıdaki mezarlık da olasılıkla bu yerleşime aittir.

- **Nevali Çori:**

Şanlıurfa İline bağlı Hilvan İlçesi'nde Fırat Nehri'nin bir kolu olan Kantara çayı kenarında yer alan Nevali Çori, 1992 yılında Atatürk baraj gölü suları altında kalmıştır. 1983-1991 yılları arasında, Şanlıurfa Müze Müdürlüğü başkanlığında, Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Harald Hauptmann başkanlığındaki bir ekibin katılımıyla gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucunda Erken Neolitik Dönem, Kalkolitik Çağ ve Erken Tunç Çağı olmak üzere üç tabaka tespit edilmiştir. En dikkat çekici tabaka olan Erken Neolitik Dönem'e (Çanak Çömleksiz Neolitik) ait tabakada, dikdörtgen planlı çeşitli yapı tiplerinden ve dörtgen planlı, tabanı terazzo (mozaik) kaplı, içinde çok sayıda T biçimli dikilitaşlar ve heykeller bulunan kült binasından oluşan bir köy yerleşmesi açığa çıkartılmıştır. Kazılar sonucunda, bu dönemdeki insanların yerleşik hayata henüz geçmeye başladığı, avcılık ve toplayıcılığın yanı sıra tarımın yapıldığı ve hayvan evcilleştirilmeye başlandığı anlaşılmıştır.

Bu höyüklere ek olarak, Bilecik Barajı göl aynası altında kalacak olan Tilbeş Höyük'te 1996 yılından beri Şanlıurfa Müze Müdürlüğü başkanlığında kurtarma kazıları yapılmaktadır. Ayrıca Apameia ören yerinde ise yine müze müdürlüğü başkanlığında kurtarma kazılarına 1998 yılında başlanmıştır.

Yine Baraj göl alanlarındaki kurtarma kazıları dışında, Şanlıurfa Merkez Örencik Köyü Göbeklitepe, Konuklu köyü Kazane Höyük ve Gürcütepe Bozova İlçesi Bahçeli Köyü Titriş Höyük, Birecik İlçesi Merkez Hacınebi Höyük Ören yerlerinde arkeolojik kazılar yapılmaktadır. Bölgedeki kazılardan elde edilen eserlerin Şanlıurfa Müzesi'ne teslim edilmesi sonucu müzenin depo ve teşhir salonları bu kültür varlıklarımızla dolup taşmıştır.

Şanlıurfa sınırları içinde bulunan Göbeklitepe yerleşmesinden ileride daha detaylı bir şekilde söz edilecektir.

Foto-2 Şanlıurfa Kurtuluş Müzesinde Canlandırılan Onikiler Meclisi.

(Fotoğrafın Çekilme tarihi: 04.04.2011)

Foto-3 Şanlıurfa Kurtuluş Etnoğrafya Müzesinin Dış Görüntüsü.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 05.03.2010)

Foto-4 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinin Dış Cepheden Görüntüsü.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 06.09.2010)

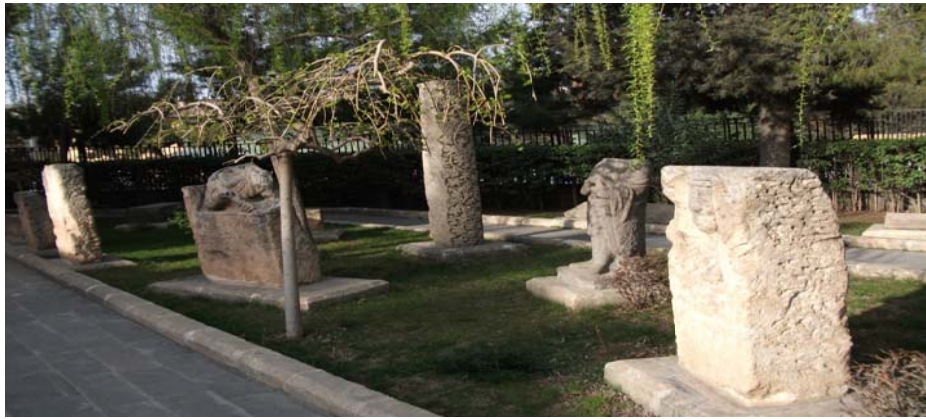

Foto-5 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Ön Bahçesinde Roma Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 04.04.2011)

Foto-6 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Ön Bahçesinde Roma Dönemine Ait Sergilenen Heykeli.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 04.04.2011)

1.3 Şanlıurfa Müzesindeki Eserler

Şanlıurfa il merkezinde bulunan arkeoloji müzesinde farklı dönemlere ve farklı uygarlıklara ait eserler bulunmaktadır. Müzedeki eserleri ve dönemleri daha ayrıntılı incelemek için aşağıdaki başlıklar ele alınacaktır.

1.4 Şanlıurfa Müzesinde Bulunan Eserlerin Kronolojik Tasnifi

a- Paleolitik

Tarih öncesi dönemin en uzun evresidir. ilk modern insan (Homo Sapiens) 1-1,5 milyon yıl önce Afrika'da ortaya çıkarak burada evrimini geçiren insan, dünyaya yayılmaya başlamıştır.(Özdoğan,2010:30).

Anadolu'da yaşamın ilk belirtileri, insanların ilk barınakları olan mağaralar ve yaşam çevrelerindeki kaya resimleriyle birlikte görülür. Neolitiğe kadar olan süreç içerisinde, özellikle avcı toplayıcı gruplar halinde yaşayan Paleolitik insan, günlük yaşamı için gerek duyduğu av hayvanları ya da, bu hayvanları avladığı sahneleri oldukça yaygın resmeder. Diğer yönden, avcı toplayıcı geçim biçiminin yön verdiği ilk

dinsel inanış sistemi ve ritüelleri de bu mağara ve kaya resimlerinin konuları arasındadır (Erzen,1984:7).

Paleolitik, genel olarak G.Ö yılları 2 milyon-140.000'den başlatılan alt paleolitik G.Ö 140.000-30.000 yılları orta paleolitik ve 35.000 ile -10.000 arasını kapsayan üst paleolitik dönemleri olmak üzere üçe ayrılır. Alt paleolitik, homo erectusun büyük bir dönüşüm geçirdiği, ateşle ısınmaya ve ilkel bir dil kullanmaya başladığı, taşlara ustaca şekiller verdiği zaman dilimini ifade etmektedir (Çıvıdır ve Yardımcı,2007:4).

Yapılan ilk aletlerin kullanılmaya başlandığı ve insanların mağara doğanın sınırlayıcı ve belirleyici baskısı altında yaşayan Paleolitik Çağ insanları ekonomik açıdan, avcı ve toplayıcı toplulukları temsil ederler. Çakmaktaşı, hayvan kemikleri ve ağaç gibi doğal maddelerden, kaya sığınağı gibi yerlerde kaya sığınaklarının bulunmadığı yerlerde ise açık havada kurdukları sığınaklarda “büyük gruplar”/”kalabalık aileler” biçiminde yaşadıkları bilinmektedir. Besin üretmeyi bilmeyen bu insanlar, yalnızca yaşadıkları ortamda bulunan yabani sebze, meyve ve köklerle avladıkları hayvanları yiyerek beslenmişlerdir. İklim ve çevre koşullarının değişkenliği nedeniyle, yeni besin kaynakları aramak ve av hayvanlarını izleyerek, küçük gruplar halinde konar - göçer bir tarzda yaşamışlardır. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda bu dönemi yansıtan eserlerin bazıları Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (Pischel,1978.10).

Foto-7 Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Paleolitik Döneme Ait Eserler. (Fotoğrafın Çekilme Tarihi:04.04.2011)

b- Mezolitik

Mezolitik Çağ (OrtaTaş Çağı), GÖ 10 bin-8 bin yılları arasına tarihlenmektedir. Yeni iklim koşullarının belirlendiği bu çağda, yeni çevre ortamları ve kültür mozaïği belirginleşmeye başlatır. (Özdoğan,2002:58). Bu çağın yeniliği mikrolit denilen aletlerin ortaya çıkışıdır. Bunlar çakmaktaşı ve obsidyen gibi malzemelerden yapılan küçük aletlerdir (Sevin,2003:15). Mezolitik çağ yerleşmelerinden Antalya'daki Öküzini ve Karain, Gaziantep'daki Şarklı Mağarası bunlara örnek olarak gösterilebilir. Konya Bölgesi'inde ise Pınarbaşı yerleşmesi bu çağa tarihlenmektedir (Özdoğan, 2002:62).

c- Neolitik

Neolitik Çağ (Yeni Taş Dönemi), MÖ 8000-5500 yılları arasına yerleştirilmektedir. Bu çağ, farklı ifadelerle isimlendirilmiştir. Örneğin “ Cilalı Taş Devri” ve “ İlk Üretici Köy Toplulukları” gibi (Özdoğan,2002:62). Neolitik Çağ'da çağımızın sosyal ve ekonomik düzeninin temelleri atılmıştır(Sevin,2003:18).

Neolitik Çağ; Akeramik Neolitik yani Çanak-Çömleksiz Neolitik (MÖ 10000-7000) ve Çanak- Çömlekli Neolitik (Erken ve Geç evreleri) olmak üzere ikiye ayrılır. 7. bin yıldan itibaren, insanlar doğadaki kili ve bunun özelliklerini keşfetmişlerdir. Çanak-Çömleksiz Neolitik Çağ'da insanlar toprağa daha da bağlanmışlardır. Konya sınırları içerisinde bulunan Çatalhöyük'ün ekonomisi gelişmiş bir tarım, hayvancılık ve az bir miktarda ticarete dayanmaktaydı (Sevin,2003:56).

Neolitik çağ, her yerde aynı zamanda, aynı şekilde yaşanmamıştır. Orta ve Güneydoğu Anadolu'da bu gelişmeler yaşanırken dünyanın başka yerlerinde olduğu gibi Batı ve Kuzey Anadolu'da halen Mezolitik Çağ kültürlerinin süregeldiği, farklı kültürel oluşumların çağdaş olarak varlıklarını sürdürdüğü de görülmektedir (Özdoğan,2002,66)

Neolitik Çağ'ın en önemli teknolojik aşaması çanak çömlek yapımının başlamasıdır. Öyle ki Neolitik çağ çanak çömleğin var olup olmamasına dayanılarak Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ ve Çanak Çömlekli Neolitik Çağ olarak iki ayrı evreye ayrılmıştır. Elde yoğrularak şekillendirilen ve şeklini kaybetmeden kalabilen “kil” üst Paleolitik Çağ'da itibaren bilinmekteydi ve Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'da mimaride yoğun olarak kullanılmaktaydı. Kilin özelliklerini bilmelerine karşın M.Ö. 7000'e kadar insanların bu bilgilerini kap kacak yapımında kullanmamış olmaları, buna belki de gereksinim duymamış olmalarıyla açıklanabilir. Tahılın günlük yaşama daha çok

girmesiyle “sulu aş”ın ortaya çıkması, konut içinde su tüketiminin artması ve arpanın biraya dönüşümü gibi bazı besinlerin mayalandırılması kap kakak gereksinimini ortaya çıkarmış olmalıdır. Kilden çanak çömlek yapımının ilk olarak nerede ve nasıl başladığı bilinmemektedir. Ancak Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ’da kireçten ve kerpiçten çanaklar üretildiği bilinmektedir. Bunların Anadolu’daki en eski örnekleri Çayönü’nün Hücre Planlı Yapılar Evresi’nde bulunan basit kaplardır. Bu tip kapların kilden yapıma çanak çömleğin öncüsü olduğu düşünülebilir (Kartal,2002: 61).

Bu döneme Neolitik Devrim denilmesinin diğer bir nedeni; insan emeğiyle ortaya çıkan ürün, toprağı işleme, mülkiyet anlayışı, nüfustaki çoğalma, meslek dallarının belirmesi, köyler arasında ticaretin başlaması, sosyal sınıfın ortaya çıkışı ve birçok sosyo-ekonomik gelişmelerin besin üretimiyle birlikte oluşmuş olmasıdır (Özbek, 2000: 181).

Uzun yıllar boyunca Anadolu Yarımadası, Neolitik yaşam alanının dışında tutularak, Neolitik yaşam biçiminin Güneybatı Asya’nın yarı kurak bölgelerinden gelişimini tamamladıktan sonra Anadolu’ya aktarıldığı ve bu oluşum sürecinde buranın yalnızca yeni yaşam biçimini Batı’ya ve Avrupa’ya aktaran bir köprü rolü oynadığı öngörülmüştür. Bu nedenle Neolitik Çağ arkeolojisi Kuzey Mezopotamya, Suriye ve Filistin’e kadar uzanan Doğu Akdeniz kuşağına ve Avrupa Neolitiğinin kökenlerini irdelemek amacıyla Balkan Yarımadasına odaklanmış, bu coğrafya içinde son elli yılda 400 kadar Neolitik Çağ’a ait kazı yapılmıştır. Bu ülkelerde arkeolojik çalışmaların yoğunlaştığı zamanda, maalesef Türkiye’de arkeolojik kazılar ve yeni araştırmalar durma noktasına gelmiştir. Çok çeşitli nedenlere bağlı olan bu durağan süreç hemen hemen Anadolu’nun uygarlık tarihinin gelişim süreci içinde yerinin önemi olmadığı düşüncesi noktasına gelmiştir. Bu durum ilk olarak, Fırat üzerinde oluşturulan baraj gölü alan kurtarma kazılarıyla değişmeye başlamış, kazı izinlerinin alınmasında bir süre için sağlanan kolaylık sayesinde yeni kazıların başlamasını sağlayarak tüm bilim dünyasını şaşırtan sonuçlar ortaya çıkmıştır (Schmidt, 2007,8).

Türkiye’nin Neolitik Çağ’ına yönelik yapılmakta olan kazılarda bilim dünyasında devrim sayılacak bir etki yapmıştır. İlk önceleri Hacılar, Catalhöyük, Can Hasan ve Çayönü kazılarıyla sınırlı olan bilgi dağarcığımız, Aşıklı, Nevali Çori, Cafer Höyük ve Hallan Cemi kazılarıyla beklenmedik bir sıçrama yapmış, son on yıl içinde başlayan birçok yeni kazı ortaya çıkan bu yeni tabloyu daha anlaşılır bir hâle getirmeye önemli

katkılar sağlamıştır. Bu yeni çalışmaların içinde en çarpıcı sonuçlar vereni, kuşkusuz ki Göbeklitepe'dir.

- *Göbeklitepe*

Yaklaşık 12.000 yıl önce, Fırat ve Dicle Nehirleri arasında kalan bölgede, İnsanlık tarihinin en önemli değişimlerinden biri yaşanmaktaydı. İnsanoğlu avcı-toplayıcı bir yaşam tarzından, yerleşik hayata çiftçi-üretici düzene geçmek üzereydi. Binlerce yıl öncesinin avcı toplayıcılarının bu geçiş döneminde, sandığımız gibi mütevazı ve basit bir yaşam tarzıyla yetinmemiş oldukları. Aksine, görkemli bir evre yaşadıklarını, Göbeklitepe'de bize bıraktıkları izlerde görülebildiği ve Göbeklitepe'nin etkileyici anıtsal buluntularının yetkin bir taş işçiliğini yansıttığı, taş üzerine kabartma tekniğiyle yapılarak aktarılan motiflerin içerik zenginliğinin ise karmaşık bir düşünsel düzeye ulaşılmıştır (Schmidt,2007:15-16).

Yerleşmenin II. tabakası Çanak Çömleksiz Neolitik B döneminin başları ve ortalarına tarihlenir. bu döneme ait taş duvarlı, "terrazzo" (kirecin yakılmasıyla hazırlanmış sert madde) tabanlı dikdörtgen odalar ortaya çıkarılmıştır. Ocak, fırın benzeri günlük hayatın parçası mimari öğelere rastlanmazken iri taş halkalar, "T" biçimli dikilitaşlar gibi donatılarla karşılaşılır. Aslan Payandalı Yapı adı verilen birimde de benzeri öğelere rastlanır. Burada ortaya çıkarılan dört dikilitaşın ikisinin üzeri aslan kabartmalarıyla süslüdür. Yaklaşık bin metrekarelik kazı alanının tümüne yayılan yapı kalıntısının tepenin içine gömülü bir "yeraltı yapısı" olduğu görülür. II. tabakadaki bu yapı yerleşmenin güney yamacında ortaya çıkarılan III. tabakaya ait daha eski bir yapının minyatürüdür.

Bugüne kadar II. tabakaya ait, boyları 1.5 metre civarında 14 dikilitaş ortaya çıkarıldı. Aynı geleneğin izlendiği III. tabakada ise bulunan dikilitaşların sayısı şimdilik 25. Alt kısımları henüz toprakaltında bulunan bu dikilitaşların daha anıtsal oldukları ve boylarının üç metreyi geçtiği görülür. Ağırlıkları yaklaşık 10 ton olan dikilitaşlar sömbemsi planlı dört mekanın yaban domuzu, ceylan ve turnanın betimlendiği kabartma bezemelerle kaplıdır.

Ortaya yeni çıkarılan dikilitaşlardan biri üzerindeki insan kolları kabartmasıyla diğerlerinden ayrılır. Nevali Çori yerleşmesinden de tanıdığımız kabartmanın yanında tilki ve bu resimler buluntuyu daha da ayrıcalıklı kılar.

Bu tabakaya ait hayvan kalıntıları arasındaki yabani sığır, yaban eşegi, yaban domuzu ve ceylan'a ait kemikler çevrenin av hayvanları açısından zenginliğine işaret eder. Evcil hayvanları kalıntılara rastlanmayan yerleşmede yine yabani formlarıyla badem, fıstık ve tahıl kalıntılarında rastlanır. Yontma taş aletler arasında özellikle dilgi üzerine yapılmış Byblos, Helwan ve Nemrik adalarıyla tanımlanan ok uçları sıkça görülür.

Çanak Çömleksiz Neolitik A ve B başlarına tarihlenen III. tabakaya ait kalıntılar yine tipik avcı-toplayıcı bir toplumu yansıtır. Göbeklitepe, çevredeki toplu tapınma geleneği olan sayısız avcı-toplayıcı grubun başarılı organizasyonu ile ortaya çıkmış bir dağ tapınağıdır. Bununla birlikte öbekli Tepe, avcı-toplayıcı toplulukların tarımcı-üretimci sürece geçişini anlamamızda bir anahtar yerleşme niteliği taşır.(Schmidt,2011:64).

Şekil-8 Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Neolitik Döneme Ait Eseler.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi:04.04.2011)

Foto-9 Göbeklitepe Ortaya Çıkarılan T Şeklindeki Dikili Taşlar.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 08.08.2010). (Schmidt,2007:189).

Foto-10 Göbeklitepe’de Bulunan Bir Yaban Domuzu Heykeli.

(Schmidt 2007:188).

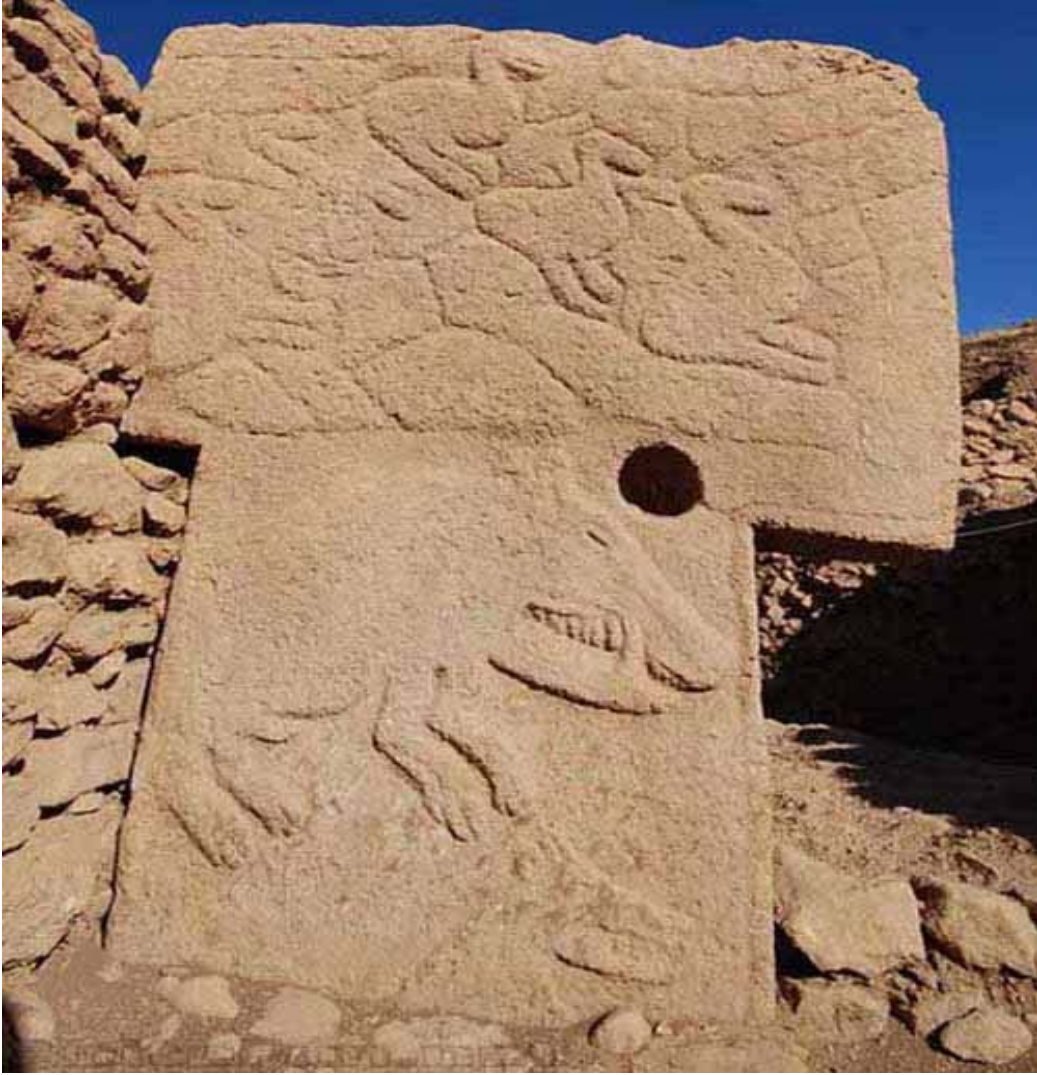

Foto-11 Göbeklitepe’de Üzerinde Kuş, Tilki Ve Yaban Domuzu Bulunan Dikilitaş.

Şanlıurfa il merkezindeki Arkeoloji Müzesinde dönemle ilgili sergilenen eserler vardır. Bunlar:

Foto -12 Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Neolitik Döneme Ait Eserler. (Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 04.04.2011)

Foto-13 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Neolitik Dönem Ait Sergilenen Erkek Heykeli (Balıklıgöl Heykeli).

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki M.Ö 9-8. binyıla ait erkek heykeli (Balıklıgöl Heykeli) figürüdür. Eserin yüksekliği:193 cm, genişliği: 54 cm, olup Şanlıurfa- Yeni Mahalle'de bulunmuştur. Eser, Şanlıurfa'da yol yapım çalışmaları sırasında Yenimahalle semtinde bulunan büyük boyutlu bir erkek heykelidir. Heykel yaklaşık aynı büyüklükte dört kırık parçadan ibarettir; birbirini tamamlayan parçalar tüm bir erkek heykelini meydana getirir. Heykelde yansıtılan insan, boynunda kabartma olarak işlenmiş iki sıralı takı dışında çıplak tasvir edilmiştir. Karın bölgesine yerleştirilen eller cinsel organını tutar vaziyette, gövdenin alt kısmında, heykelin dikme gibi bitirilebilmesi için bacaklar belirtilmemiş, heykel bu bölümde, tabana yerleştirilen dikilitaşlara benzer bir şekilde tamamlanmıştır.

d- Kalkolitik (Bakır) Çağ

Kalkolitik sözcüğü, Grekçe bakır anlamına gelen “khalkos” ile taş anlamına gelen “lithos” sözcüklerinden türetilmiş olup “Bakır-Taş Çağı” olarak da isimlendirilir (Memiş,2002:10). Bu dönem,insanlı beşer tarihinde taş devirleri ve Maden devirleri arasında bir geçiş safhası olmuştur (Kınal,1998:18). Çağın isminden anlaşıldığı gibi bu dönemde madenin, başta bakır olmak üzere, kullanımı daha yaygınlaşmıştır ve bu da bir yerde ticaretin gelişmesine yardımcı olmuştur. Bu çağ “Tarımcı Köylerin Kasabalılaşıma Süreci” olarak da tanımlanabilir, çünkü bazı bölgelerde köy yaşantısı yeni bir dönüşüm geçirerek daha sonra görülecek Kent-Devlet-imparatorluk ekonomik sistemin çekirdeğini oluşturur (Özdoğan,2002:110).

Bu çağda, Neolitikte olduğu gibi, bölgesel özellikler hakimdir. Kalkolitik Çağ Erken, Orta ve Geç olmak üzere üç evrede incelenir (Oktay,20-21).

Aynı zamanda Kalkolitik, Halaf, Ubeyd, Uruk dönemleri olarak da bilinir (Özdoğan,2011:105). Ancak Halef döneminde, Kalkolitik Çağ'a ait olmasına rağmen, madencilik ile ilgili buluntulara pek rastlanmaz. Madencilik Kalkolitik Çağ'ın sonraki dönemlerinde görülür (Mıyake,2011:121).

Geç Kalkolitiğin önemli temsilcilerinden biri olan Beycesultan'da (Denizli), bir çömlek içinde ele geçirilen bakırdan muhtelif aletler, gümüş yüzük, hançer parçası ve iğneler, Canhasan'da bakırdan bir bilezik, topuz / asa başı gibi madenden yapılmış değişik aletlerin bulunması, madenin Kalkolitik Çağ'da hemen her alanda kullanılmış olduğunu belgeleyen önemli bulgulardır. Erken Kalkolitik Çağ yerleşmelerinden Can

Hasan'da ele geçen saf bakırdan yapılmış sap delikli topuz başı, saf bakırın, Kalkolitik Dönemde de kullanıldığını gösteren önemli buluntular arasında yer alır (Oktay, 20-21).

Anadolu'da bugüne kadar tanınan en gelişmiş Erken Kalkolitik kültür Hacılar'da karşımıza çıkmaktadır. Kare ya da dikdörtgen planlı, taş temelli, kerpiç yapılar düz damlıdır. Evler arasındaki dar sokakları ve yerleşmenin etrafını çevreleyen kerpiç koruma duvarı ile Hacılar bir kent görünümündedir. Bitişik düzendeki evlere geniş avludan açılan kapılardan girilir. Evlerdeki geniş mekânlarda küçük bir kutsal alan, işlik, kuyu ve çanak çömlek atölyeleri bulunmaktadır. Hacılar'da bu çağın en belirgin özelliği, el yapımı, boyalı çanak çömleğin kullanılmış olmasıdır. Hacılar'ın Erken Kalkolitik Çağa ait V - I katlarında (İ. Ö. 5400 - 4750), teknik ve form açısından ileri bir düzeye erişmiş parlak perdahlı, tek renkli çanak çömleklerinin yanı sıra zengin bezeklere sahip boyalı çanak çömlek giderek artış göstermektedir. Boyalı olanlar krem ya da pembemsi sarı renkte zemin üzerine kırmızımsı kahverengi ile yapılmış geometrik motiflerle bezenmiştir. Oval ağızlı kaseler, küre gövdeli çömlekler, iri vazolar, dikdörtgen çanaklar, küpler ve testiler değişik kap formları arasındadır. Neolitik Çağın devamı olan pişmiş toprak tanrıça heykelciklerinin çoğu oturur durumda ve daha şematik olarak yapılmıştır. Taş, kemik ve az sayıdaki bakır eşya da aynı geleneğin devamıdır (Oktay,22).

Geç Kalkolitik Çağın Batı Anadolu'daki önemli yerleşme birimlerinden biri de Beycesultan'dır. Denizli iline bağlı Çivril İlçesinin 5 km. güneydoğusundaki bu yerleşim yerinde saptanan 40 yapı katından XL - XX'nin (İ. Ö. 4000 -3000) Geç Kalkolitik Çağa ait olduğu anlaşılmıştır. Dikdörtgen planlı kerpiç yapıların bazıları uzun ve (megaron) tipini andırmaktadır. Yapıların içinde duvarlara destek görevi yapan payeleri, ocak yerleri, duvar kenarlarında sekileri, içleri sıvalı silo / erzak bölümleri bulunmaktadır. Beycesultan'da bir çömlek içinde ele geçmiş olan gümüş yüzük, bakır aletler, hançer parçası ve üç iğne maden aletler bakımından önemli bir grubu oluşturur.

Geç Kalkolitik Çağ seramiği gri, siyah, kahverengi zeminli ya da bu renkler üzerine beyaz geometrik boyalı, bazıları çizi bezelidir. İç Anadolu'nun kuzey kesiminde bugüne değin karşılaşılan en eski yerleşim Geç Kalkolitik Çağa aittir. Bunlardan Alişar (Yozgat) ve Alacahöyük (Çorum) buluntular bölge müzelerinde sergilenmektedir. Yozgat ilinin 67 km. güneydoğusundaki Alişar'da yapılan kazılarda 19 - 12 M katları ile Çorum ili, Alaca ilçesinin Höyük köyündeki Alacahöyük'te yapılan kazılarda 15 - 9.

katlarının Geç Kalkolitik Çağın sonuna ait olduğu anlaşılmıştır. Her iki yerleşim yerinde de dikdörtgen planlı kerpiç yapılara ait kalıntılar ve kahverengi, siyah, koyu gri renklerde çanak çömleklere rastlanmıştır. Tek renkli olan seramiklerin bazıları çizi ya da oyma bezeklidir. Kap formları arasında meyvelikler, maşrapalar ve küpler çoğunluktadır (Oktay,22).

Bu dönemde Anadolu'nun coğrafi ve topoğrafik konumu gereği bazı dış etkiler söz konusudur. Kuzeybatı Anadolu, Balkanlar ve Ege Adalarında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu, Kuzey Mezopotamya'da, Çukurova ise Kuzey Suriye'de gelişen kültürlerin etkilerini gösterir. Konya ili, Karaman ilçesinin 13 km. kuzeydoğusundaki Kalkolitik Çağ yerleşim yeri olan Canhasan'da bu çağın üç evresi (3 - 1. katlar) saptanmıştır. Konya Ovası'nı Çukurova'ya bağlayan doğal yol üzerindeki konumu gereği Canhasan, bu bölgeler arasındaki ticari ve kültürel bağlantıyı sağlayan bir yerleşim yeri durumundadır. Hacılar'a benzer dikdörtgen planlı evlerin duvarları geometrik motifli resimlerle bezelidir. El yapımı, ince çeperli seramik krem ya da devetüyü astarlıdır. Tek renkliler yanında kırmızı ya da siyah renk boyalıları ve bazıları beyaz bir madde ile doldurulmuş çizi bezekli olanlar vardır. Bakırdan bir bilezik, topuz ya da asa başı ile bazı bakır parçalar Canhasan'ın önemli bakır buluntuları arasında yer alırlar.

Foto-14 Şanlıurfa Müzesinde Kalkolitik Döneme Ait Sergilenen Eserler.

Şanlıurfa Arkeoloji müzesindeki Kalkolitik eserlerden biri hayvan ve insan figürüdür. Eser 4667 nolu envanter numarası ile müze kayıtlıdır. Eserin yüksekliği 9.5

cm, boyu 7 cm olup, eser Şanlıurfa'da bulunmuştur. Eser, Devetüyü renginde pişmiş topraktan yapılmış olup hayvanın arka ayaklarından biri kırıktır. Geyik üstünde oturan insan geyiğin boynuzlarından tutmuştur. İnsanın yüzü şematiktir ve boyun kısmında gerdanlık vardır.

e- Eski/İlk Tunç Dönemi

İlk Tunç Çağı kendi içinde, ilk tunç Çağı I Dönemi (M.Ö. 3000-2700), İlk Tunç Çağı II dönemi (M.Ö. 2700-2400), İlk tunç Çağı III Dönemi (M.Ö. 2400-1800) olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır (Efe,2011:202-217).

MÖ 3200-3000 yılları arasındaki evreyi bazı araştırmacılar bir geçiş dönemi olarak görmektedirler (Efe,2003:97). Bu değişim çanak-çömlek buluntuları aracılığıyla orta çıkmaktadır. Çünkü bu evre GKÇ malzemeleri (örneğin çanak-çömlek'te) arasında yavaş yavaş ETÇ öğeleri de çıkmaya başlar. ETÇ I çanak-çömlek kültüründe tamamen belirginleşecek olan bazı özelliklerin erken modelleri bu dönemde ortaya çıkar. Bu dönemde çanak-çömlek hala elde yapılmaktadır (Kilikya Bölgesi hariç). GKÇ'dan ETÇ'ye geçiş evresi Anadolu'nun kültürel gelişim süreci için önemli bir kırılma noktasıdır (Efe,2003:97).

Bu çağda bakır-arsen ya da bakır-kalay karışımı olan tunç madeninin önemi artmıştı. Tunç'tan daha etkili silahlar ve daha ince süs eşyaları yapılabiliyordu. Anadolu'da bakır yatakları bulunurken, kalay uzak bölgelerden temin edilmekteydi. Fakat daha tam olarak hangi bölgeden ya da ülkeden geldiği bilinmemektedir. Ancak Sina Çölü (Mısır), Tayland, Malezya, Azerbaycan, Afganistan ya da Anadolu'nun batısında ya da doğusunda olan bir yer, adı geçen bölgelerdir (Mcqueen,1999:45-46). Uzak bölgelerden maden temin etmesi ve bunları işlemedeki karmaşık üretim teknolojisi, ileri düzeyde bir uzmanlaşmayı gerektiriyordu (Sevin,2003:116). Bu ihtiyaçlarla birlikte daha güçlü bir siyasal denetim ve sosyal yapı gereksinimi ortaya çıkmaktaydı. Mezopotamya'da Sümer ve Elam gibi şehir devletleri ortaya çıkarken, Anadolu'daki toplumsal örgütlenme coğrafi nedenlerden dolayı daha küçük bir çaptaydı. Anadolu'daki sosyal sınıfların da daha görkemli yaşama geçtiği görülür (Sevin,2003:117). Örneğin Alacahöyük Kral Mezarları'nda bulunan süs ve madeni eşyalar bunun kanıtıdır. Anadolu'da bu dönemde hala yazı yoktu ve yine bir takım

kültür bölgelerine ayrılmış durumdaydı (Sevin,2003:117). Erken Tunç Çağı'nda Batı Orta ve Güney Anadolu'da farklı kültürler bulunurken, Doğu'da kültürel birlik vardı.

Bu dönemde insanlar daha fazla sayıda ve çeşitte mal üretmek için, farklı yollara başvurmuşlardır. Bu arayış onları organize olmaya yöneltmişti. Kalkolitik çağda kendini göstermeye başlayan kurumsallaşma, bu dönemde daha da gelişmişti. Madencilik üretim ekonomisinin gelişiminde önemli bir yol oynamıştır.

ETÇ I döneminde hammaddeye duyulan ihtiyacın artması ve bunların keşfi, ticaretin yoğunlaşmasına neden olmuştu. Bununla birlikte ticaret rotasının ve ağının bazı değişikliklere uğradığı tahmin edilmektedir. Yine bu evrede kültür bölgeleri arasında etkileşimler ve iç dinamikler, bu yerlerdeki sosyal yapının değişmesine yol açmışlardır. Etnik bağları bir arada tutan feodal beyliklere benzeyen yerel yönetimler, bu dönemde ortaya çıkmış olabilirler(Efe, 2003:100). Fakat Batı Anadolu'da yapılan kazılar sonucunda şimdiye kadar yerel yöneticilere ait olabilecek yapılara rastlanmamıştır. Bu durum sosyal statünün bu dönemde daha mimariye yansımamış olmasından ileri gelebilir. Bir başka taraftan ETÇ I dönemindeki yapılan surlar, kolektif bir çalışma gerekmekteydi. Bu organize edebilecek bir yöneticinin de (yöneticiler) olması gerekir. Bu çağda kuvvetli sur ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Troia I ve Beycesultan gibi yerlerim yerleri surlarla çevriliydi. Surlar, yerleşmedeki zenginlikleri ve üretim fazlalarını korumak için ortaya çıkmıştır. ETÇ I sonlarına doğru Troia I Beycesultan yerleşimleri birer yangınla son bulmuşlardı. Bu felaket daha da geniş bir alana yayılarak, köy yerleşim sayısını azaltmıştı (Sevin,2003:125). Bunun sonucunda daha az fakat daha büyük merkezler ortaya çıkmıştı (Sevin,2003:126). GKÇ'da başlayan ve ETÇ I'in sonlarına kadar devam eden sosyo-kültürel ve politik gelişmeler, ETÇ II'den itibaren gerçek anlamdaki kentleşmenin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır (Efe,2003:103).

EÇT II evresinde yer altı maden kaynakları iyi bir şekilde değerlendirilmişti. Bununla birlikte ticaretin canlanması ile bazı merkezler bu güç ve zenginlikleri iyi bir şekilde değerlendirebilmişlerdi. Yine bu yerlerde sözü edilen zenginlikler bazı kişilerin ellerinde yoğunlaşmıştı. Bu durum giderek güçlü hükümdar hanedanlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu dönemde Batı Anadolu'da bir yönetici sınıfının varlığı, mimari kalıntılarla belgelenmektedir. (örneğin Elmalı Ovası'ndaki Karataş-Semahöyük'teki yapı) (Efe,2003:104).Batı Anadolu'da bulunan Urla Limantepe'de de

bir beyliğin varlığını kanıtlayacak buluntular ortaya çıkartılmıştır. Bir başka kanıt ise Alacahöyük'e bulunan, ETÇ II zengin ve etkin bir beyliğin varlığını işaret etmektedir (Sevin,2003:128-132). ETÇ II, Batı ve Güney Anadolu'daki yangın felaketiyle son bulmuştur (Efe,2003:116). Troia III ve IV tabakaları ETÇ III dönemine aittir. Tıpkı Troia III ve IV yerleşmeleri gibi diğer merkezlerde bir önceki dönemin yerleşmelere göre daha geriydiler. Önceki dönemin sonlarında meydana gelen göç olayından dolayı, bu dönemin başlarında kültürel olarak bir düşüş yaşanmıştır (Efe,2003:121).

Foto -15 Şanlıurfa Müzesinde İlk Tunç Dönemin Ait Sergilenen Eserler.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki İlk Tunç Dönemi eserlerden biri alet takımıdır. Eser 5703 nolu envanter numarası ile müzede kayıtlıdır. Uzunlukları 8.1 cm olup Şanlıurfa-Suruç'ta bulunmuştur. Eser, bir tel halkaya geçirilmiş, başı daire şeklinde, gövdesi yuvarlak, sürme mili, bir cımbız, yassı üçgen şeklinde kesici alet ve ucu sivri gövdesi yassı bir delici alet olmak üzere 4 parçadan ibarettir.

f- Orta Tunç Dönemi

Orta Tunç Çağı, aynı zamanda Assur Ticaret Kolonileri Çağı olarak da adlandırılmaktadır. Orta Tunç Çağı döneminde Assur'dan gelen tüccarlar sayesinde Anadolu'da ticaret merkezleri kurulmuştur.

Assur, M.Ö 2. binyılın başlarında Anadolu ile ticarete başladı. Devlet tekelinin olmadığı bu sistem aile firmaları tarafından yapılan kolektif bir ticaret kolonisi anlamında geliştirdi. Bu dönemde Şehir devletleri ile yönetilen Anadolu'da, başta Kültepe-Kaniş olmak üzere Karumlar büyük olasılıkla, Afganistan'dan getirdikleri kalayı ve yerlilerin çok beğendikleri Babil dokumalarını satıyorlardı.

Assur ticaret Kolonileri Döneminde, Anadolu Şehir devletleri krallarla yönetiliyor ve bu sistem Şehirlerin büyüyüp güçlenmelerini sağlıyordu. Gelişen ticaret bağları, Anadolu ile Yakındoğu'nun yüksek kültürleri arasında bağ kurmasını kolaylaştırmış, bundan en çok Orta Anadolu bölgesi yararlanmıştır. (Özgüç,2011:243-243).

Tüccarların kullanmış olduğu çivi yazılı sayesinde yazının kullanımını yaygınlaştı ve Mezopotamya'dan bin yıl sonra Anadolu'da da tarihi çağlar başlamıştı. Ayrıca, Orta Tunç Çağı'nda bağımsız yerel krallıklar bulunmaktaydı (Kinal 1998: 59-65). Bu krallıklar aynı İlk Tunç Çağ'da olduğu gibi dışarıdan gelen tehlikelere karşı birlik içindeyken kendi içlerinde bağımsızdılar. Aralarında yaptıkları saldırmazlık antlaşmaları ile tüccarların kentler arasında rahatlıkla hareket etmelerine kolaylık sağladılar. Kentlerin eteklerinde kurulan pazaryerleri (karum); tüccarları yerli beylere vergi ödeme kaydıyla rahatlıkla ticaret yapabilecekleri, bir bakıma "serbest ticaret bölgeleri" idi. Karumlar arasındaki bağlantıyı "Wabartum" adı verilen istasyonlarla sağlamaktaydılar (Kinal 1998: 59-65).

Özellikle Kültepe kazılarında ortaya çıkarılan Kaneş kenti bir karum'a sahipti. Bu "karum" Anadolu'daki diğer karumların merkezi durumundaydı. Burada yöneticilerin olduğu höyüğün tepe kısmına "kaniş"; halkın, tüccarların ve pazaryerlerinin bulunduğu eteklere "karum" denilmekteydi.(Kinal 1998: 59-65).

Foto-16 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Orta Tunç Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Orta Tunç Dönemi Geyik İdolü, 4974 nolu envanter numarası ile kayıtlıdır. Eserin yüksekliği 4 cm, uzunluğu 2cm, genişliği 08 cm olup, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir. Eser, Bronzdan yapılmış olup sağlamdır. Dört ayağı üzerinde dikdörtgen bir kaideye basmış olarak yapılmıştır. Yüz detayı bakımından basit bir görünüşe sahiptir. Gözler belirtilmemiştir. Boynuz ve kulaklar belirgindir. Boynuz çatal şeklindedir. Gövde yuvarlak hatlarla belirtilmiştir. Döküm tekniğinde yapılmıştır.

Foto-17 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Demir Çağı (Geç Hitit) Hitit Dönemi eserlerinden İnsan İdolü figürüdür. eser 5774 nolu envanter numarası ile müzede kayıtlıdır. Eserin uzunluğu 7.2 cm, genişliği 2cm, kalınlığı 0.9 cm olup, Şanlıurfa'da bulunmuştur. Eser,

Kısa sivri sert uçlu, küçük yüzlü ve küçük yuvarlak gözlüdür. Ağız belirtilmemiş olup iri burunludur. Yüzün iki yanında yarım daire şeklinde kulak çıkıntıları yer almış olup ortası deliktir. Sağ kulağına geçirilmiş tel halka vardır. Uzun yuvarlak boyunlu yassı gövdelidir. Ayaklar belirtilmemiş olup sivri şekildedir. Kolların ucu sivri ve yuvarlaktır. Sağ kol yana ve sol kol vücudun önüne doğru eğiktir. Eserin üzeri siyah renkte patinalıdır.

Foto-18 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Hitit eserlerinden biri olan araba figürüdür. eser 4412 nolu envanter numarası ile müzede kayıtlıdır. Eserin uzunluğu 11.5 cm, yüksekliği 12.3 cm olup, eser Şanlıurfa'da bulunmuştur.

Eserin kasa kısmı dikdörtgen şeklinde olup ön kısmı yüksekcedir. Ön kısmında mil deliği vardır. Tekerler ayrı yapılmış olup arka tekerler büyük, ön tekerler küçüktür.

g- Geç Tunç Çağı

M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya göç eden, Hint-Avrupalı Hititler, Anadolu'ya yerleşmelerinden az sonra, yerel küçük kent beyliklerinin bazılarında yönetimde etkinleşmeye başlamışlar ve nihayet 1650 yıllarında merkezî bir politik güç oluşturmuşlardır. 1400 yıllarına kadar süren Eski Devlet adını verdiğimiz bir dönemden sonra, devletin sınırları genişlemiş, uluslararası ilişkileri ve gücü artmış ve 1200 yıllarındaki çöküşe kadar Eski Önasya'da siyasî ve askerî bakımdan en büyük bir imparatorluk halini almıştır. Hitit İmparatorluk dönemi ile başlatılan Geç Tunç Çağ'ında özellikle vasallarla yapılan antlaşmalar ve Hitit kralının kendisi ile eşdeğer

saydığı devlet başkanları arasında imzalanan uluslar arası antlaşmalar yapıldığı görülür. Bu antlaşma metinleri Eski Hitit Döneminde de önemli yer tutar (Karağuz,2002). Şimdiye kadar ele geçen yegâne, fakat en güzel, örnek III. Hattuşili ile Mısır firavunu II.Ramses arasında akdedilmiş olan antlaşmadır. Genellikle Kadeş antlaşması olarak bilinen, ancak Kadeş'te Hitit kralı II.Muwatalli ile Ramses arasındaki savaştan (M.Ö. 1285) 16 yıl sonra yapılan bu antlaşmada, Hitit tarafında artık III.Hattuşili bulunmaktadır (M.Ö. 1270). Mısır firavunu II.Ramses ise tahta geçişinin 21. yılındadır. Savaş ise, hükümranlığının 5. yılında meydana gelmiştir. Buna rağmen, Kadeş savaşından sonra süregelen Mısır - Hitit sürtüşmelerine bir son verdiği için Kadeş antlaşması adını alması doğaldır (Dinçol,1988:36-37).

Hititlerin aktettikleri siyasal antlaşmaların değişmez bir kuruluş şeması vardır. Hitit diplomatik ilminin gelişkenlik düzeyini de yansıtan bu şema şöyledir:

- 1-Antlaşma belgesini hazırlayan hükümdarın adını içeren “Preamblum” kısmı,
- 2-Taraflar arasında şimdiye kadarki ilişkileri özetleyen tarihi geriye bakış kısmı,
- 3-Antlaşma şartlarını içeren maddeler,
- 4-Suçluların iadesini içeren formül,
- 5-Yemine şahadet eden tanrıların listesi,
- 6-Yemini bozanın lanetlenmesi ve tarafların takdisi (Dinçol,1988:36-37).

Foto-19 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Kırların Koruyucu Tanrısı Figürü.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Hitit Dönemine ait eselerden biri Kırkların Koruyucu Tanrısı figürüdür. Eser,09071 nolu envanter numarası ile kayıtlıdır. Eserin, yüksekliği:110 cm, genişliği:75 cm, kalınlığı: 25 cm olup, eser Şanlıurfa-Gölpınar'da bulunmuştur.

Bazalt bir taş üzerine işlenmiş kabartmadır. Kabartmada Hititlerin Kırkların Koruyucu tanrısı olarak bilinen ^DLAMA'nın tasviri işlenmiştir. Taşın üst kısmı kırılmış ancak bütüne bakıldığında dikdörtgen biçimli üstten yuvarlatılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kabartmada ^DLAMA sembolü olan geyik üzerinde, ayakta durur vaziyette, gövdesi cepheden, başı kırık olmasına rağmen profilden verildiği görülmektedir. Sol elinde yay, sağ elinde ise iki yay bulunmaktadır. Yüzün görülen bölümünden düz sakallı olduğu anlaşılmaktadır. Giysili olup belini saran kuşak ve kuşağın içinden geçirilmiş hançeri görülmektedir. Üzerinde durduğu geyik figürünü ^DLAMA 'nın işlendiği tüm sahnelerde görmek mümkündür. Geyik Figürü burada belirgin bir şekilde işlenmiş boynuzları ve vücut hatlarıyla profilden ve yürür vaziyette tasvir edilmiştir.

h- Demir Çağı (Geç Hitit)

M.Ö 1200'den sonra Hitit İmparatorluğunun yıkılması ile yaklaşık Anadolu'da 400 yıl boyunca siyasal, sosyal bazı çalkantılar baş gösterir. Kaşkaların, Orta Anadolu'yu ele geçirdiği bu dönemde Trakyalı göçmenlerden olan Fyrgler Anadolu içlerine girmiştir. deniz halkları da denilen gruplar terör olayları başlatmışlardır. bu dönemde andoluda hüküm süren krallıklar şunlardır:

- **Geç Hitit Beylikleri** : Sam'al Krallığı, Kargamış, Tabal, Melidia, Que, Hilakku, Kummuh, Gurgum,Hattina.

- Fyrgler.
- Liydahlılar.
- Urartular gibi.

Foto-20 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hitit Dönemine Ait Sergilenen Fırtına Tanrısı (Teşup) Figürü.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Geç Hitit Dönemi eserlerden biri Fırtına Tanrısı (Teşup) figürüdür. Eser 8872 nolu envantere numarası ile müzede kayıtlıdır. Eserin yüksekliği:118 cm, genişliği:43 cm, kalınlığı:30 cm olup, eser Şanlıurfa'da bulunmuştur.

Eser, dikdörtgen biçimli, üst kısmı kırılmış ancak tamamına bakıldığında üstten yuvarlatılmış olduğu anlaşılan bazalt taş üzerine işlenmiş kabartmadır. Kabartmada Hititlerde Fırtına Tanrısı olarak bilinen Teşup ve sembolü olan boğa figürü işlenmiştir. Baş kısmı kırık ancak duruşundan profilden verildiği anlaşılıyor. Boğa üzerinde ayakta durur vaziyette olup gövdesi cepheden verilmiştir. Baş kısmı ve sağ kolu tamamen, sol elin bir kısmı kırıktır. Hakimiyetin ve gücün sembolü olan boğa profilden verilmiş, yürür vaziyette ve kuyruğu bacaklarının arasından geçmiş bir biçimde tasvir edilmiştir. Eser hem üst kısımdan hem de ortadan kırık vaziyettedir.

Foto-21 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hititlere Ait Sergilenen Boğa Heykeli.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Geç Hitit Dönemine ait eserlerden biri Boğa Heykeli figürüdür. eser,00042 nolu envanter numarası ile müzede kayıtlıdır. Eserin uzunluğu: 150 cm, yüksekliği: 45 cm olup, Şanlıurfa-Mercihan'da bulunmuştur.

Eser, Bazalt taştan yapılmış boğa kabartmasıdır. Boğa ayaksız ve kuyuksuz işlenmiştir. Gövde kısmı belirgin olup, yeleleri, gözleri, kulakları ve ağzı belirgin hatlarla belirtilmiştir. Boğanın başı hafif öne doğru olup düşünceli bir görünüm sergilemektedir. Eser tam ve sağlamdır.

Foto-22 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hitit Dönemine Ait Sergilenen Çift Boğa Heykeli.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Geç Hitit Dönemine ait eserlerden biri çift boğa figürüdür. Eser, yüksekliği:60 cm, genişliği:100 cm, kalınlığı:100 cm olup Şanlıurfa-Kabahaydar'da bulunmuştur.

Eser, Dikdörtgen şeklindeki bazalt bir taşta kabartmalı olarak işlenmiş çift boğa tasviridir. Boğalar cepheden verilerek birbirine yapışık bir vaziyettedir. Boğalar biri sağ, diğeri sol ayağını öne doğru bir adım atar biçimde yapılmıştır. Soldaki boğanın sol ayağının yarısı kırıktır. Oldukça heybetli olarak işlenen boğalar, başları öne doğru, sınırlı ve yürür vaziyette gösterilmektedir. Yüz hatları belirgin bir şekilde görülmektedir. Bir sütunun kaide kısmını oluşturduğu bilinen boğa kabartmalarının üst kısmında kare şeklinde bir derinlik mevcuttur.

Foto-23 Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Assur dönemine ait sergilenen Kabartma Heykeli.

Şanlıurfa Arkeoloji Müzesindeki Assur Dönemine ait eserlerden biri Kabartma Heykel figürüdür. Eser, 00043 nolu envanter numarası ile kayıtlıdır. Eserin, yüksekliği:100 cm, genişliği:55 cm, kalınlığı:20cm olup, Şanlıurfa-Gölpınar'da bulunmuştur.

Bazalt taş üzerine kabartma olarak işlenmiş bir Assur askeri tasvir edilmiştir. Baş profilden, gövdesi ise cepheden verilmiştir. Bukleli saçlı ve düz sakallıdır. Ok atar vaziyette duran askerin sol elinde yayı, sağ elinde ise iki tane ok görülmektedir. Omuzandaki sadağın içinde yedi adet ok belirgin olarak görülmektedir. Askerin belini bir kuşak sarmaktadır. Kuşaktan diz üstüne kadar uzanan eteğinin bittiği kısım kıvrımları bordürlerle sonlandırılmıştır. Asker sola doğru yönelen sol ayağı bir adım öne atılmış vaziyettedir. Ayağındaki çarıkları belirgindir. Eserin orta ve alt kısım kenarları kırıktır.

i- Roma Dönemi

Krallık, cumhuriyet ve imparatorluk olmak üzere üç dönemde incelenir. MÖ 3.yy'da İtalya'da siyasi birliği sağlayan Latinler tarafından kuruldu. Roma şehri, efsaneye göre MÖ 753 yılında Romulus tarafından kurulmuştur. Böylece krallık devri başlamıştır. MÖ 508 yılında son kralın kovulmasıyla Cumhuriyet devri başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde fetih hareketleri başladı. Romalılar, Kartaca'yı ele geçirebilmek için yaptıkları savaşların ikincisinde, Kartacalılar, filleriyle birlikte İtalya'ya girdiler. Kartaca Savaşlarının üçüncü safhasında Romalılar galip geldiler ve Kuzey Afrika'yı ele geçirdiler. (Bu savaşlar Üç safhada olmuştur: MÖ 264-241 / 218-201 / 149-146) (Özsait,1982:406).

Sırasıyla İspanya, Yunanistan, Anadolu ve cumhuriyetin sonlarına doğru ise Mısır, Roma topraklarına katıldı. Sezar'ın öldürülmesinden sonra İmparatorluk devri başladı (MÖ.27).

- **İmparatorluk Devri**

Fetihler büyük ölçüde durmuştur. İç sükûnet sağlanarak yollar yapılmış ve halkın refah seviyesi yükseltilmeye çalışılmıştır. III. yüzyılda Roma İmparatorluğu gücünü kaybetmeye başladı. Merkezin zayıflaması, eyaletlerin kuvvetlenmesi, kavimler göçü sonucu sınır boylarındaki savaşların uzun sürmesi, Hıristiyanlığın yayılmasıyla çıkan iç karışıklıklar imparatorluğun 395 yılında ikiye ayrılmasına neden oldu. 476 yılında kuzeyden gelen barbar kavimlerinin saldırısı sonucu yıkıldı (Özsait,1982:406).

- **Devlet Yönetimi**

Kralı; İhtiyarlar Meclisi teklif eder. Halk meclisi (Kuria) da seçerdi. Kral senatoya yapacağı işleri danışır. Cumhuriyet döneminde senatonun seçtiği iki konsül ülkeyi yönetmişti. Konsüller; Senatoya hesap verirlerdi. (Özsait,1982:406).

- **Sosyal Sınıflar**

Roma'da, patrikiler, plebler, yanaşmalar ve köleler olmak üzere dört sosyal sınıf bulunuyordu. Patrikilerà oy hakkı olan zengin toprak sahiplerinden oluşuyordu. Plebler; küçük çiftçiler, zanaatkârlar, tüccarlar ve çobanlardan oluşurdu. Askere alınmaz ve oy kullanamazlardı. Yanaşmalar; vatandaşlık hakkını kaybedenler. köleler; hiçbir hakları bulunmazdı. Roma'da köleler sık sık ayaklanmışlardır (Spartaküs ayaklanması).Anadolu bayındır hale getirildi. At yarışları için hipodromlar yapıldı. Mısır ve İran ile yapılan savaşlar için yollar yapıldı. Stadyum, tiyatro salonları, belediye

binaları, hamamlar, kütüphaneler, aepora (büyük meydanlar) yapıldı. (Özsait,1982:406-407).

- **Anadolu'daki Bazı ve Bilinen Roma Eserleri**

İstanbul Valen Su Kemerli Ankara Elmadağ Su Yolu Ankara'da Ogüst Mabedi Antalya Aspendos Tiyatrosu gibi.

- **Hukuk**

Roma, dünya tarihine eşsiz bir hukuk armağan etmiştir. Roma Krallıklar döneminde yasalar krallar tarafından (Leges Regiae) yapılmıştır. Cumhuriyet döneminden itibaren yasa yapma yetkisi halk meclisleri olan Comitia Curiata, comitia Centuriata ya da Comitia tributa'ya geçmiştir, Roma tarihinde yazılı olarak bilinen en eski yasa On iki Levha Kanunlarıdır. M.Ö 451-449 yılları arasında halkın seçtiği 10 kişilik komisyon (decemviri legibus scribudis) tarafından daha önce var olan fakat yazı olmayan ve genellikle particiler tarafından bilinen yasaları yazı ile saptayarak Forum da koymuştur. Patriki ve pleb mücadelesi sonucunda plebler de bu kanunlar ile patrikilerle aynı haklara sahip olmuşlardır. (Özsait,1982:410).

- **Din**

Bütün eski ön Asya, Anadolu ve Yunanistan'da olduğu gibi Roma Pantheonu'nda da her doğa olayının ve toplumla ilgili her olayın bir tanrı ya da tanrıçası vardır. Bu tanrılarla ilgili olarak inşa edilen tapınaklarda yılın belirli zamanlarda tapınılmış ve kurban törenleri yapılmıştır. Roma'da din işleri bir başrahip (**Pontifex Maximus**) tarafından yürütülmüştür. Roma bir kent devletinden imparatorluk haline gelirken, fethettiği topraklardaki toplumların da inançları bu konuda hoşgörülü olan Romalılar arasında yayılmıştır. Daha sonraları ise Roma inançları ve tanrıları yavaş yavaş terk edilmiş ve sonrasında devletin resmi dini Hıristiyanlık olmuştur (Özsait,1982:411).

Foto-24 Şanlıurfa Müzesi Ön Bahçesinde Sergilenen Roma Dönemine Ait Heykel.

(Fotoğraf Çekilme Tarihi: 04.04.2011).

Foto-25 Şanlıurfa Müzesi Ön Bahçesinde Sergilenen Roma Dönemi Aslan Figürü.

(Fotoğrafın Çekilme Tarihi: 04.04.2011).

ALTINCI BÖLÜM

1.1 Müze ve Eğitim İlişkisi

Eğitim, sözcüğünün farklı kaynaklarda birçok tanımı bulunmaktadır. Bunlar; "İnsanların diğer insanları belli bir maksatla kültürlemelerine ya da kasıtlı kültürleme sürecine ise eğitim denilmektedir. Eğitim bir süreçtir. Eğitim sürecinde, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Davranışlarındaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de en çok kullanılan ve kabul gören eğitim tanımı ise Selahattin Ertürk tarafından yapılmıştır. Selahattin Ertürk’e göre; “Eğitim, Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişim oluşturma sürecidir.” (Aktaran: Sönmez, 2004:5).

Bu tanımlardan yola çıkarak ortak bir tanım yapacak olursak Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla bireyde kasıtlı ve istendik davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir. Bu tanımın yapılandırmacı eğitim felsefesine uygun olarak bireyin kendi yaşantısı ifadesi kullanılarak bireyin yaparak yaşayarak öğrenmesi kastedilmektedir. Ayrıca Öğrenci merkezli eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Tanımdaki Kasıtlı ifadesi ise istenen davranışı ortaya çıkarmak, istenmeyen davranışı ortadan kaldırmak, planlı programlı bir hedef değişimi kastedilmektedir. Eğitim süreci, Sürekli, Dinamik, İnsana özgü, Kapsamlı, Çok boyutlu, Bilimsel, En az bir amaca yönelik, mekân yönünden sınırsız ve Kültürle ilişkili olmak gibi çok önemli özelliklere sahiptir. Ayrıca eğitim sadece okulda gerçekleşen bir süreç değildir. Eğitim hayatın her alanında sürekli gerçekleşen bir süreç olup okul dışındaki çevrelerde de gerçekleşen bir etkinliktir.

Yaşam boyu eğitim süreci çok yönlü öğrenme veya yaşam alanları olarak müzelerin yaşantılara dayalı etkin kullanımını içeren müze eğitimi, tarih ve kültürel zenginlikleriyle Türkiye için yeni ve ihtiyaç duyulan bir alandır. Müze eğitimi amacı ve konuları, sergileri, objeleri, ortamı, çevresi, insanı merkez alan ve disiplinler arası yönleriyle müzenin, temel eğitim kuramları ve ilkeleri yanında aktif bir öğrenme ve gelişme alanı olarak kullanılmasını içermektedir. Müze eğitimi belli öğrenme ilkelerine dayanmaktadır. Bunlar:

1. Öğrenme aktif bir süreçtir.
2. İnsanlar görürken öğrenir.
3. Anlamlı öğrenme bilimsel bir süreci gerektirir.
4. Öğrenme dili kullanmayı gerektirir.
5. Öğrenme sosyal bir faaliyettir.
6. Öğrenme ortamla bağlantılıdır.
7. Öğrenmek için bilgiye ve zamana ihtiyaç vardır.
8. Güdülenme öğrenmenin temel ögesidir (Şahan,2005:6).

Hayatın her alanında ve her zaman gerçekleşen bir süreç olan eğitim sadece okullar ile sınırlı olmayıp okul dışı kurumlarda da devam eden bir etkinlik olarak görülebilir. Okullar gibi kütüphaneler, tarihî mekânlar, şehitlikler, müzeler, çeşitli kurum ve kuruluşlar da eğitim sürecinin önemli bir parçası hâline gelebilir. Bunlar arasında özellikle müzeler, eğitim öğretim sürecini etkinleştire ve zenginleştiren kurumlar olarak görülüp değerlendirilebilir (<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

Bu açıdan baktığımızda ülkemizde müzelerden eğitim açısında yararlanma düşüncesi çok eskilere dayanmaktadır. 1868 yılında Galatasaray Lisesinde ilk olarak okul müzesi kuruldu. Daha sonra 1930'da Bursa'da bir ilkokulda ve bir lisede de birer okul müzesi açıldı. 1958'de öğretmenler için müze el kitabı çıkarıldı. Bütün bunlar, müze-eğitim ilişkisinin ülkemizde oldukça eskilere dayandığını göstermektedir(<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

Bununla birlikte günümüze kadar tam olarak müze ile eğitim düşüncesi geliştirilmemiş olup bu konuda herhangi bir politik planlama yapılmamış ve okullarımızdaki eğitim felsefesine yansıtılmamıştır.

Müzelerin eğitim-öğretim etkinliklerinde kullanılması birçok açıdan faydalı olacaktır. Öncelikle 2004 yılında benimsenen yapılandırmacılık eğitim felsefesine uygun olup bu felsefenin benimsemiş olduğu yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi doğrultusundaki etkinliklere zemin sağlamaktadır. Müze ortamları yaşayarak ve gözleyerek öğrenme sağladığı için öğrenilenlerin kalıcı izli olmasını sağlamakta ve öğrencilerin öğretilen konulara motivasyonu sağlanmakla birlikte öğrencilerin etkin ve etkili öğrenmesini sağlayacaktır.

Müzelerde somut nesnelere esinlenerek drama, hikâye anlatma ve sanatsal çalışmalar yapılabilir. Geçmişte yaşamış önemli kişiler ve yaşanmış olaylar canlandırılarak öğrencilerin tarihsel empati kurma ve kanıt kullanma becerileri geliştirilebilir. Bu sayede öğrencilerde zamanı ve mekânı daha iyi algılama becerisi geliştirilebilir (<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

Ayrıca öğrencilere geçmiş ile gelecek arasındaki bağlantılar daha iyi kavratılabilir.

Müzeler özellikle sosyal bilimler alanlarına (tarih, sanat tarihi, coğrafya, resim, sosyal bilgiler vb.) ait derslerde kullanılacak en somut materyalleri, malzemeleri, yani tarihî eserleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu özelliğiyle müzeler, özellikle sosyal bilimler alanındaki sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi alanında bir uygulama laboratuvarı işlevine sahiptir.

Müze ile eğitim, öğrencilerimizin sosyal bilgiler dersi ve bu derste eski eskiçağ tarihi konusuna yönelik sevgisinin oluşmasında, bu döneme ait düşüncelerinin ortaya çıkıp gelişmesinde önemli katkılar sağlayabilir. Sürekli okul ortamında bulunan öğrenciler müzelerde farklı ortamlar oluşturularak farklı öğrencilerin bir araya getirilerek kültürel değerlerini ve birbirlerini daha iyi tanıma imkânı bulabilirler. Bu anlamda müzeler sadece eğitim öğretimi desteklemek kalmıyor, öğrencilerin toplumsallaşmasını da sağlayabilir.

Müze ile eğitim sürecinde öğrenciler gözlem yapabilir, objelerle algılar yoluyla ilgi kurabilir, düşünce ve duygularını daha kolay ifade edebilir, müzenin bakış açısını, barındırdığı mesajı anlamlandırabilir, kültürel değerleri ve yaşamı paylaşmaya, gerçeği anlamaya daha istekli olabilir. Böylece müze eğitimi öğrencilerin geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağ kurabilmelerine; kültürel varlıkları, tarihî eserleri anlama ve korumalarına, daha hoşgörülü olmalarına katkı sağlayacaktır (<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

Ülkemizde müze ziyareti istenilen düzeyde değildir. Müzeleri daha çok yabancı turistler ile öğrenciler ziyaret etmektedir. Bu anlamda geleceğimizi teslim edeceğimiz öğrencilerimizin Eğitim sürecinde müzelerden etkin bir biçimde yararlanılması, gelecekte de bu olumsuzlukların devam etmesini engelleyecektir.

Ülkemizde, Talim ve Terbiye Kurulu 2008 de müzeler ile eğitim öğretimi bütünleştirmek için bir çalışma planı hazırlanmıştır. Bu çalışma planı şöyledir:

Müze eğitimi sürecinde rol alacak kişilerin özel bir uzmanlık eğitiminden geçirilmesi amacıyla hizmet içi eğitim çalışmaları düzenleyerek öğretmenlere müzelerin ve buralarda bulunan materyallerin eğitim sürecinde nasıl kullanılabileceğine yönelik bilgi ve beceriler kazandırmayı ve bu eğitim sürecini başarı ile tamamlayan öğretmenlere müze eğitimcisi sertifikası verilmesi düşünülmektedir.

Eğitim sürecinde müzelerden daha aktif ve verimli bir şekilde yararlanılabilmesi için; üniversiteler, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile ortaklaşa çalışma yaparak öğretmenler için müze eğitimi el kitabı hazırlamayı planlamaktayız.

Müze eğitimi ile ilgili çalışma yapan komisyon, kurul vb. örgütlenmelerde müze temsilcilerinin, arkeologların ve ilgili sivil toplum örgütlerinin de yer alması sağlanacaktır.

Eğitimde müzelerin kullanılabilmesi için müze yönetimi ile okul yönetimleri arasındaki kopukluk giderilmelidir. Bunun için de okullarda ve müzelerde bu kurumlar arasında iletişimi sağlayacak birimler oluşturulması zorunluluktur. Gerek bu konuda gerekse müzelerin eğitimde verimli kullanılmasına yönelik diğer konularda gerekli mevzuat değişikliklerini yapmayı planlamaktayız.

Eğitimde müzelerden verimli bir şekilde yararlanılabilmesi için pilot okullar belirlenecektir. Buralarda görev yapan öğretmenler (özellikle tarih, sanat tarihi, coğrafya, sosyal bilgiler, resim branşında olanlar) kendi alanlarına ait derslerin öğretim programlarında yer alan konuların işlenişinde müzelerdeki materyallerden nasıl yararlanabileceğine dair rapor hazırlayacaklardır (<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığımız özellikle tarih, sanat tarihi, coğrafya, sosyal bilgiler, resim vb. branşlara ait programları yeniden gözden geçirmeyi planlamaktadır. Bu süreçte Başkanlığımız, pilot okullardan gelen verilerden de yararlanarak öğretim programlarının hangi ünite ve konularında müzelerden yararlanılacağını tespit edip buna yönelik gerekli düzenlemeleri de yapacaktır. Konuyla ilgili etkinlik, ilke ve ilişkilendirmelere programlarda da yer verecektir. Ayrıca ders kitaplarında müzelere ilgiyi artıracak görsel öğelere, tarihî değer taşıyan bilgi ve belgelere daha fazla yer verilmesi öngörülmektedir.

İl millî eğitim müdürlüklerimizce, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü ile iş birliği yapılarak ülkemizde yer alan açık ve kapalı müzelerin tam listesi ve adresleri alınıp bunların ilk ve ortaöğretim kurumlarına olan yakınlıkları belirlenecektir. Öncelikle müzelere yakın okulların, buralardan azami derecede faydalanmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır. Açık ya da kapalı müzelere uzak olan okulların ise yılda en az bir kez buralara eğitsel amaçlı geziler düzenlenmesi planlanmaktadır. Ayrıca müze eğitimine ve buralara yapılan eğitim amaçlı gezilere uluslararası standart getirilmesine yönelik çalışmalar başlatılacaktır.

Eğitimde müzelerden verimli bir şekilde yararlanmak için yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının desteğinin alınması da bir gerekliliktir. Bunun için il millî eğitim müdürlüklerimizin, yerel yöneticilerle ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapması sağlanacaktır. Örneğin, belediyelerin bilboardlarda ücretsiz müze tanıtımı ve reklamlarına yer vermesi, öğrencilerin müze ziyaretlerine ücretsiz araç tahsis etmesi için çalışılacaktır.

Müzelerden doğrudan yararlanma imkânı olmayan okullarımızda okuyan öğrencilerimizi de müze eğitiminden yararlandırmak için Vakıflar Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iş birliği yapılarak müzelerde bulunan tarihî varlıkların ve sanat eserlerinin sanal ortama aktarılmasını planlanmaktadır. Böylece okulların ve öğrencilerin gerek internet yolu ile gerekse bu amaçla hazırlanmış CD ve slâytlar aracılığıyla müze eğitiminden yararlanmalarını amaçlamaktayız.

Başta internet olmak üzere çeşitli iletişim araçları ile başka ülkelerdeki önemli müzelerle de bağlantı kurulması, buralarda bulunan tarihî varlıkların, bilgi, belge ve eserlerin de slayt, projektör, CD, sinevizyon vb. aracılığıyla öğrencilerimize tanıtılması planlanmaktadır.

Müzeleri hem okulların tamamlayıcı bir unsuru hem de eğitim sürecinin aktif parçası hâline getirmek için Kültür ve Turizm Bakanlığımızla beraber bir dizi çalışma başlatılacaktır. Örneğin, müzelerin bir bölümünün amfi, seminer salonu veya sınıf ortamı hâline getirilerek okullardaki derslerin bir kısmının müzelerde verilmesi düşünülmektedir. Bu bağlamda “tarih”, “sanat tarihi” “sosyal bilgiler” “resim” gibi derslerin zaman zaman müzelerde işlenmesi öngörülmektedir. Ayrıca başka müzelerdeki eserlerden de faydalanılabilmesi için buralarda internet erişim imkânları,

slayt, CD, projektör ve benzeri materyallerin hazır hâlde bulundurulması planlanmaktadır.

Müzeler Haftasında okullarımızda müze gezilerinin yanı sıra şiir, resim ve kompozisyon yarışmaları düzenlenecektir. Müzelerdeki tarihî eserlerin minyatürleri veya kopyalarının okullarımızda sergilenerek öğrencilerimizin müzelere ilgisinin artırılması sağlanacaktır.

Okul çağındaki öğrencilerimizin istemeden de olsa müzelerdeki eserlere zarar verebilecekleri göz önünde bulundurularak bunu önlemek için öğretmenlerimiz müze görevlileri ile sıkı bir iş birliği içinde çalışacak, öğrencilerimizi bu konuda bilinçlendireceklerdir.

Öğretmen yetiştiren fakültelerin, programlarında müze pedagojisi, müze ile eğitim ve müzede eğitim alanına ilişkin derslere de yer vermesi; öğrencilerini bu konuda hem pratik hem de teorik açıdan eğitmek için müzelerle iş birliğine gitmesi için Yüksek Öğretim Kurumları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile iş birliği yapmayı planlamaktayız.

Öncelikle tarihî geçmişi olan okullardan başlamak üzere Bakanlığımıza bağlı ilk ve ortaöğretim kurumlarında okul müzeleri kurulması da planlanmaktadır. Bu müzelerde okulların tarihçesi, ünlü mezunlar köşesi, okul tarihinde eğitim öğretimde kullanılan araç gereçler, yıllıklar, resim ve fotoğraflar, kitaplar vb. sergilenecektir. Fiziki şartları uygun olan okullarımızda tarihî sınıf ortamları oluşturulacaktır. Buralarda sergilenecek araç gereçlerin, tarihî değer taşıyan öğretim materyallerinin temini için okulun eski mezunlarından ve çevre sakinlerinden de yardım istenecektir. Bu gerçekleştiğinde bir çok okul bir misyon ve değer kazanacak, marka hâline gelecektir.

Ülkemiz, pek çok medeniyete beşiklik yapmış, zengin bir tarihî ve kültürel birikime sahip coğrafyada yer almaktadır. Bu nedenle yurdumuzda açık ve kapalı, değişik işlevlere sahip çok sayıda müze bulunmaktadır. Ancak bu müzelerin çoğunun atıl durumda olduğu da bilinen bir gerçektir. Bu durum değişmelidir; müzeler birer tapınak gibi saygın, dokunulmaz, sadece turistik amaçla ziyaret edilen, daha çok da yabancı ziyaretçilere ve elit kesime hizmet veren birer kültür kurumları olarak kalmamalıdır.

Ayrıca müzeler, sadece tarihî değerlerin korunduğu yerler olmaktan çıkarılmalıdır; bunun yanında birer eğitim merkezleri işlevini de üstlenmelidir. Tüm bunları dikkate aldığımızda müze ile eğitim anlayışının hayata geçirilmesini eğitimimiz için önemli bir adım olarak görmekteyiz (<http://ttkb.meb.gov.tr/yenicalismalar/muze/muze.htm>).

1.2 Müze eğitimi

Toplumun kültürel mirasını toplayan, araştıran, koruyan ve halkın eğitimi için sunan müzeler, günümüzde çağdaş bir toplumda bulunması gereken temel kurumlardan biri olarak kabul edilmektedirler. Müzeler kuruluşlarından itibaren eğitim amacını taşımışlardır. Fakat eğitim 20.yüzyıl ortalarından başlayarak müzelerin temel işlevlerinden biri olmuş, eğitim aracılığıyla izleyicilerin müze koleksiyonlarına ulaşmalarını sağlamak en önemli görevleri arasında kabul edilmiştir. Böylece müzecilikte “müze eğitimi” olarak adlandırılan ayrı bir alan ortaya çıkmıştır (Akmehmet ve Ödekan,2006:49).

Moffat and Wollard göre ;”Müze eğitimi, izleyici ve müze koleksiyonu arasında iletişim kurmak amacıyla yapılan çalışmaların tümünü kapsar. Günümüzde müze eğitimi yorum, açıklama ve programlar sunarak ya da anılar, duygular ve düşünceler yaratma yoluyla, izleyenlerin yaşantılarıyla ilişkili anlam çıkarmalarını sağlayarak, koleksiyonlardan öğrenmelerini sağlama süreci olarak tanımlanabilir (Akmehmet ve Ödekan,2006:49).

Müzelerin eğitim açısından değerlendirilmesi önceleri özellikle ABD’de başlamış, daha sonra Avrupa’ya geçmiş ve özellikle İngiltere ve Almanya’da yaygınlaşmıştır. Daha sonraları “Müzecilik” ve “Müze Pedagojisi”nin gerekliliği ortaya çıkmıştır (Buyurgan ve Mercin,2005:96).

Müzeler tarihin bir deposu, hatta hazinesi olmaktan ziyade, merak, araştırma ve dolayısıyla yeni buluşların temelini oluşturması açısından toplumun en canlı öğretim aracı, hazır laboratuvarlarıdır. Bu amaca hizmet etmesi, toplum fertlerinin bu değer bilincinde olmaları ile mümkündür. Müzeler, öğretici amaçlı kurullardır (Tırpan,1982:20).

Geleneksel müzecilik anlayışı; nesleri arama, toplama, koruma, bakımını yapma ve sergileme anlayışıyla sınırlıydı. Çağdaş müzecilik, iletişim kurma ve eğitime işlevlerini

daha ön plana çıkarmaktadır. Böylelikle durağan bir müzecilik anlayışından daha dinamik, etkin ve katılımcı bir müzecilik anlayışına geçilmiştir.

Günümüzde eğitim, müzelerin temel işlevleri Arasındadır. Çağdaş müzecilikte koleksiyonların korunması ve araştırılması kadar, eğitim aracılığıyla izleyicilerin müze koleksiyonlarına ulaşmasını sağlamak müzelerin en önemli görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Müze eğitimi, günümüzde iyi yönetilen bütün müzelerin ayrılmaz bir parçası olarak görülmekte, sürekli gözden geçirilmekte, değerlendirilmekte ve geliştirilmektedir (Akmehmet ve Ödekan,2006:56).

Müze eğitiminin amaçları oldukça kapsamlıdır bunlar Akmehmet ve Ödekan'a göre:

- 1- Sergilenen nesnelere insanlar arasında köprü kurarak nesnelere onların yaşantıları ile bütünleşmesini sağlamak,
- 2- Nesnelere maddi ve ideal değerleri ile algılanması yerine insan yaşamının somut ve otantik bir belgesi olarak algılanmasını sağlamak,
- 3- Geçmişle şimdiki yaşam arasında bağlantı kurmak,
- 4- İnsanın değişen dünyaya uyum sağlamasına yardımcı olmak,
- 5- İnsanın yaşadığı ortama yabancılaşmasını önlemek,
- 6- Günümüz sorunlarına ve çatışmalarına yönelik anlayış kazandırmak,
- 7- İnsanların bugünkü yaşantıları ile nesnelere bağlantısını kurarak siyasi, kültürel, sosyal, ekonomisini geliştirmek,
- 8- Bireylerin zamanlarını yaratıcı bir biçimde değerlendirmek,
- 9- Müzeyi bir yaşam biçimi haline getirmek,
- 10- İletişim ve öğrenmeyi yoğunlaştırmak amacı ile tüm olanakları sağlamak,
- 11- Müze ekonomisini geliştirmek,
- 12- İnsanların estetik duyarlılığının geliştirilmesi ve geleceğin sanat izleyicisinin hazırlanması ve
- 13- İnsanın zihinsel gelişimine katkıda bulunmasıyla da önemli görevleri yüklenirler (Akmehmet ve Ödekan,2006:56).

Ayrıca müzelerin amacı; ziyaretçilerde kimlik ve tarih bilincinin gelişmesine, kentimizin tarihsel ve kültürel öneminin kavranmasına, kültür varlıklarını koruma

bilincinin oluşmasına, müzelerin anlam ve öneminin kavranmasına, katkıda bulunmaktır.

Müzeler bütün okul kademeleri tarafından ziyaret edilmektedirler; fakat en çok ilkokullar tarafından ziyaret edilmektedirler.

Müzedede eğitiminin bir sınıfı yoktur, her yaşta ve her düzeyde insana açık olan sınıfsız bir okuldur (Tırpan,1982:20). Müze eğitimi, temel eğitimde ve yaşam boyu eğitim sürecinde, yaşantılara dayalı, çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olarak müzelerin etkin kullanımını içermektedir. Batılı pek çok ülke çocuklara ve yetişkinlere programlı olarak bilim, kültür ve sanat kursları düzenlemektedir (Buyurgan ve Mercin, 2005:96).

Müze eğitimi, ilk ve ortaöğretim kurumları ile üniversitelerle yer alan derslerin bir kısmında uygulama amaçlı yararlanılmasında bir araç ya da ortam olarak kullanılmalıdır. Örneğin; sanat tarihi, görsel sanatlar, (resim, heykel, grafik, seramik, tekstil) estetik, felsefe, mühendislik, antropoloji, tarih vb. dersler; müzelerde oluşturulacak mekanlarda farklı öğretim materyalleri ve teknikleri ile yapılabilir (Buyurgan ve Mercin,2005:97).

Freeman'na göre: “objelerin kolayca elde edilebileceği bir yer olan Müzler ve galerilerdeki öğrenme kaynağı olarak insan eliyle yapılmış nesnelere,,insanları eğitmek için kullanılabilir.” (Aktaran: Buyurgan ve Mercin,2005:97).

Müzelerde gerçekleştirilecek eğitim-öğretim faaliyetleri ile ilgili programlardan müze yönetimlerinin haberdar olması gerekmektedir. Müze yöneticilerinin ve öğretmenlerin yapılacak etkinlikler hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Müzeler kapsamında gerçekleştirilen, eğitim amaçlı çoğu düzenleme ve uygulama bilimsel bir yaklaşıma dayanmaktadır. Öğrencilerin çoğu bu tür eğitim programlarına öğretmenlerinin zoraki yönlendirmesiyle katılır ve özellikle ilgilerini çekmediği ya da gezi sonunda bir yoklama yapılmayacağını bildikleri takdirde genel olarak dikkat etmez, izlemez ve dinlemezler. O halde, müzeler çocukların ilgisini çekmek için özenle hazırlanmalıdır (Shabar,2001:69).

Bir müzenin herhangi sergi salonunda çocuklara oradaki nesnelere ilgili ayrıntılı bilgi vermek etkili bir öğretim yöntemi değildir. Çocuklar saatler süren açıklamaları dinleyemezler ve sergilere olan ilgileri azalır. Çocukların dokunmaları, görmeleri ve duymaları lazımdır. Bu eğitim süreci hem eğlenceli hem faydalı hem de hoş bir şekilde çocukların öğrenimine yardım edecektir. Bunun yanı sıra okullarla müzeler arasındaki ilişkiyi de pekiştirecektir (Shabbar,2001:69). Okullarla müzeler arasındaki ilişki, müzelerin öğrenmelere vereceği seminerler ve konferanslar sayesinde geliştirilebilir. Öğretmenler müzelerdeki sergi konuları kendi müfredatlarına alabilir; çocukları hazırlayabilir ve coşkulu bir biçimde müzeye getirebilirler. Müze ziyaretleriyle kendilerine verilmek istenenleri alan çocuklar, derslerini çok daha etkin bir biçimde takip edebilirler (Shabar,2001:699).

1.3 Dünyada Müze Eğitiminin Gelişimi

Dünya’da müze eğitimi, John Ruskin’in 1857 yılında İngiltere parlamentosunda, çalışan sınıfların eğitiminde müzelerin kullanılmasını önermesiyle başlamıştır (Shabbar, 2001:68).

Avrupa ve Amerika müzeleri, müze görevlerinin yanı sıra eğitimi de ciddi biçimde üstlenmişlerdir. Almanyadaki müzelerin hemen hepsinde özel dershaneler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde anaokulu çocuklarına gerçeğe yakın arkeolojik objeler verilmekle, onlardan da kil veya hamurla aynısını yapması istenmektedir (Yücel,1999:89).

Anaokulu öğrencileri arkeoloji ve sanat tarihi ile çok küçük yaşlarda tanışmaktadır. Orta öğrenimde tarih dersleri çoğunlukla müzedeki arkeolojik ortamlarda yapılmaktadır. Alman müzelerinin bir başka eğitici yanı da geçmişteki yaşantıya, neolitik devirlerden başlayarak maketler ve panolar halinde gözler önüne serilebilmektedir. Yüksek öğrenimde ise Bonn’daki bir müzede tıpkı benzeri olan bütün dünya müzelerindeki Arkaik, Hellenistik ve Roma dönemi heykellerinin kopyaları bulunmaktadır (Yücel,1999:90).

Amerika birleşik Devletleri’nde ise halk eğitimi için müzelerden yararlanılmaktadır. XX. Yüzyılın başından beri müze eğitimi için bir uzmanlık alanı oluşmuştur. Metropolitan Sanat Müzesi’nde Henry Watson Kent, değişik kesimlere

ulaşmak ilkesini savunmuş ve 1909 ile 1929 yılları arasında Newark Müzesi yöneticiliği yapan John Cotton Dana, müzelerin eğitimde toplumsal sorumluluğu olduğuna ve bunun onların öncelikli misyonu olması gerektiğine inanmıştır (Shabbar,2001:68-69).

Arthur Parker, 1905-1945 yılları arasında müzelerde çalışmış bir müze eğitimcisidir ve psikolojik etkenlerin eğitim açısında etkili bir şekilde kullanılmasını ilk kez o sağlamıştır. Parker, müzelerin mümkün olduğu kadar çok kişiye hitap edebileceğini ve gerek uzun, gerekse kısa vadeli ilgi çekici programlar hazırlayarak yerel halkın kültür düzeyini yükseltmekte kullanılabileceğini ileri sürmüştür (Shabbar,2001:69).

Yeni Zelanda’da, öğretmen okulları iki seniliktir. Bu sürenin üçte birine yakın bir kısmını öğrenciler okullarda staj yapmakla geçirirler. Her staj devresi dört hafta sürer ve öğrenciler staj yapmak istedikleri okulları ve sınıfları kendileri seçerler. Öğretmen okullarında, müzeler staj kurumları olarak kabul edildiğinde birçok öğrenci stajlarını müzelerde yapmaktadır (Rose,1958:16).

Carnegie Enstitüsü, müze eğitiminde tecrübe ve uygulama yapılması için öğretmenlere üç senelik burslar vermiştir. Bu burs sonucu büyük müzelere eğitim görevlileri ve yardımcıları atanmıştır. Bunlar, öğretmen olduklarında dolayı mesleki çalışmaları ile Milli Eğitim Bakanlığına, müzedeki malzemeyi kullandıklarından dolayı müzelere karşı sorumludurlar. Böylelikle müzecilikle eğitim arasında bir işbirliği doğmaktadır (Tırpan,1982:21).

İskoçya’da, “ Glasgow Art Gallery and Museum”da bir “ öğretim Dairesi” bulunmaktadır. Bu dairenin personelin müzeyi ziyaret eden okullarda görevli öğretmenlerdir. Her sene şehirdeki iki öğretmen okulunda 200 kadar öğrenci altışar haftalık sürelerle müzelerle ilgili konferanslara katılırlar. Bu kurslara devam eden öğrenciler arasında öğretmen okullarından mezun olanlar da bulunmaktadır (Rose,1958:26).

İngiltere’de “ South Kensington İmperial Institu”de Milli Eğitim Bakanlığı, öğretmenler için okulların müzelerden faydalanması konulu kurslar açmaktadır. Diğer bazı ülkelerde öğretmen okulu öğrencileri stajlarını müzelerde yapmaktadırlar. Stajyerlerin müzelerde kaldığı süre içinde; koleksiyonlar, sergiler, kütüphane ve müze personelinin

edineceği bilgiler, toplayacağı notlar ve kayıtlar çok değerlidir. Stajyer, bunlardan meslek hayatına atıldıktan sonra da faydalanmaktadır (Rose,1958:21).

Bu konuda yapılan anketlerde öğretmenlerin müze stajından elde ettikleri görgü ve bilgileri ömür boyu kullandıkları ve hatta bilgileri geliştirmek için araştırmalar yaptıkları ortaya konmuştur. Stajyerler sayesinde öğrencilerin müzeleri daha verimli şekilde gezdikleri de anlaşılmıştır (Tırpan,1982:21).

ICOM, müzelerin eğitim işlevine büyük önem vermiş ve 1951'de UNESCO ile işbirliği içinde, müzelerin eğitimdeki rolünün vurgulanması ve yaygınlaştırılması için uluslar arası bir kampanya başlatmıştır. Bu amaçla, 1952'de Brooklyn'de, uluslar arası seminerler ve 1958'de Rio de Janerio'da, "Müzelerin Eğitimdeki Rolü " konulu uluslar arası seminerler ve 1964'te Paris'te, " Müzelerin Eğitsel ve Kültürel Rolükampanya başlatmıştır. Bu amaçla, 1952'de Brooklyn'de, uluslar arası seminerler ve 1958'de Rio de Janerio'da, "Müzelerin Eğitimdeki Rolü " konulu uluslar arası seminerler ve 1964'te Paris'te, " Müzelerin Eğitsel ve Kültürel Rolü" konulu uluslar arası sempozyum düzenlemiştir (Akmehmet ve ödekan,2006:52).

ICOM'a bağlı olarak 1953'te CECA/Uluslararası Eğitim ve Kültürel Faaliyet Komisyonu kurulmuştur. 1948'den 1965'e kadar ICOM'un müdürlüğünü yürüten Georges Henri Riviere'nin çabaları, müzelerin eğitimdeki öneminin artmasını sağlamıştır. 1959'da Riviere'nin çabalarıyla ICOM, "Müzelerin Teşkilatlanması: Pratik Ögütler" adlı bir el kitabı çıkarmıştır. Bu kitapta "Eğitim ve Müzeler" başlıklı özel bir bölüm ayrılarak müzelerin eğitimdeki önemi vurgulanmıştır (Akmehmet ve ödekan,2006:53).

Avrupa Konseyi tarafından, 1990 yılında müze eğitimi ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Düzenlenen sempozyomda birçok ülkeden katılımcı müze eğitimi konusunda bildirimler sunmuştur. Buna göre Salzburg'da yapılan toplantının amaçları şunlardır:

- 1- Müzelerdeki ve benzer kurumlardaki tarihsel, kültürel, bilimsel ve doğal mirasın parçalanmasının Avrupalı kiliğini geliştirmede etkili bir eğitim aracı olarak nasıl kullanabileceğini göstermek.
- 2- Zihinde bu düşünceyle, CDCC üyesi ülkelerdeki müzelerin eğitim potansiyelini en iyi düzeye çıkarmayı sağlayacak aşamaları belirlemek.

3- Avrupa mirası hakkında gençlerin ve yetişkinlerin eğitiminde üstlenecekleri rolde, müzeler arasında işbirliğini arttırma stratejilerini eğitiminde çizmek.

Bunlardan da anlaşılacağı gibi dünyada müze eğitimi ile çalışmalar yapılmaktadır ve hızlı bir şekilde birçok kurum bu çalışmaları yapmaktadır. Ülkemiz dünyadaki bu çalışmaları yakından takip edilmeli ve örnek alınmalıdır.

1.4 Türkiye’de Müze Eğitiminin Gelişimi

Ülkemiz için müzelerin işlevinin gündeme gelmesi yeni bir olgu değildir. ICOM’un 1958 yılında yaptığı toplantılarda müzede eğitim konusu ile ilgili olarak Türkiye’de en önemli müzelerin kendilerine ait bir eğitim servisini oluşturma imkanı aramaları gerektiği, öğretim kurumlarıyla sıkı bir işbirliği halinde bulunmaları ve pedagoji usullerine uymalarının zorunluluğu ifade edilmiştir (Buyurgan ve Mercin, 2005:98).

Ülkemizde 5-15 Şubat 1962’de düzenlenen Yedinci Milli Eğitim Şurası’nda müzeler ve müze eğitimi ile ilgili bazı teklifler yer almıştır. bu tekliflerin 8. Maddesinde :” İlk ve orta öğretimi desteklemek amacıyla öğrencilere eski eserleri ve müzeleri gezip görme bakımından ciddi bir eğitim verilmeli ve bu konuda müzelerle okullarımızın sıkı bir işbirliği yapmaları sağlanmalıdır.” denilmektedir (TC.MEB,1991:264-265).

MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından, 24.01.2008 tarihinde “İlköğretim Okulu Türkçe, Matematik (1-8.Sınıflar), Hayat bilgisi (1-3. Sınıflar), Sosyal Bilgiler (4-7. Sınıflar) ve Fen ve Teknoloji (4-8, Sınıflar) Dersi Öğretim Programlarının, ‘Programın Uygulanması ile ilgili Açıklamaların yapılması ‘, hakkında karar alınmıştır. 2008-2009 öğretim yılından itibaren uygulanmak üzere örneklerine göre kabulü kararlaştırılmıştır (TTKB,2008).

TTKB’nin; “İlköğretim 1-8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim” adlı çalışmasında: Müze ziyaretleri sırasında uyulması gereken kurallar, öğretmen ve öğrencilerin yapması gerekenler “Gezi Öncesi”, “Gezi Sonrası” ve “ Gezi sonrası” başlıkları altında ayrıntılı olarak yer almıştır. Müzelerde uygulanacak eğitsel faaliyetler anlatılmıştır (TTKB,2008:2-3). Bu çalışma toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler özetle, müze ziyaretlerinin bir plan ve program dahilinde

yapılması gerektiğini anlatmaktadır. Bu çalışmada; Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji derslerinin öğretim programlarına ekler yapılmıştır. Programda, hangi ünitelerin öğrenci kazanımlarının sağlanmasında müze ve eğitim faaliyetleri kapsamında hangi tür müzelerden yararlanılması gerektiği tablolar halinde ayrıntılı olarak verilmiştir (TTKB,2008).

Günümüzde artık müze eğitimi; Milli Eğitim Bakanlığı ile Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın çalışmalarıyla geç de olsa önemli bir konuma gelmiştir. Ülkemizdeki tüm öğretmen yetiştiren programlarında, müzelerden faydalanma ve müzecilik tekniği hakkında dersler yer almalıdır. Pratik tecrübe ve staj olanakları hazırlanmalıdır. Okul programları ve müze koleksiyonlarının olanakları göz önünde bulundurularak okul-müze işbirliğine çalışılmalıdır (Tırpan,1982:20).

1.5 Şanlıurfa Müzesinin Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Eskiçağ Tarihi Konularının Müze ve Eğitim İlişkisi

Şanlıurfa müzesinin İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi dersi konuları açısından zengin bir alana sahiptir. Dünyanın en eski yerleşim alanlarına sahip olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi eskiçağ tarihi konusunda oldukça zengindir.

Şanlıurfa il merkezinde bulunan müzede hemen hemen her döneme ait eser sergilenmektedir. Burada sergilenen eserlerin özellikle II. Kademe 6.Sınıf sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ tarihi konularıyla ilişkilendirilerek öğrencilerin yararlanacağı ortamlara dönüştürülmesi öğrencilerin öğrenmelerinin daha nitelikli, kalıcı ve etkili olması önemlidir. Ayrıca Şanlıurfa İl merkezinde bulunan müze öğrencilerde iyi bir tarih bilinci oluşturmak için faydalanılacak çok amaçlı bir eğitim ortamıdır.

1.5 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi Konularının, Şanlıurfa Müzesi Eserleri ile İşlenmesi Metodu:

Çalışmamızın bu bölümünde; yukarıda açıkladığımız bilgiler doğrultusunda Şanlıurfa İl Merkezinde bulunan Müzeler hakkındaki bilgiler ışığında, İlköğretim II. Kademe 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki Eski Çağ tarihi konularının

öğretiminde hangi müzelere, müze ile eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi gerektiğine yer verilmiştir.

İlköğretim II. kademe 6.Sınıf Sosyal Bilgiler derslerinin öğretiminde, özellikle de ders kapsamında bulunan Eski Çağ tarihi konularının öğretiminde ve öğrenci kazanımlarının sağlanmasında, müze ile eğitimin öneminden bu bölümde söz edilmiştir.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2008 yılında hazırladığı; İlköğretim 1-8. Sınıflar Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programlarında Müze ile Eğitim” adlı çalışmada bulunan, Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına eklenmesi kararlaştırılan program tablolarındaki 4, 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde yer alan tabloların içerisinde sadece konumuzla ilgili olan 6. sınıf düzeyindeki ders programına yer verilmiştir.

TTKB'nin hazırladığı program tablolarından yararlanarak, İlköğretim II. kademe Sosyal Bilgiler ders müfredatındaki Eski Çağ tarihi konularının içeriklerine uygun olarak Şanlıurfa İl Merkezindeki Arkeoloji Müzesinde derslerin işlenmesi gerektiğine dair bilgiler İlköğretim II. Kademe 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi düzeyinde tablolar halinde ayrı ayrı başlıklar altında verilmiştir.

Ayrıca; İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Eski Çağ Tarihi konularının işlenmesi gerektiği tespit edilen müzelerde ve müze ile eğitim faaliyetleri kapsamında işlenecek olan derslerin nasıl işlenmesi gerektiğine dair İlköğretim II. Kademe 6. sınıf düzeyinde ayrı başlıklar altında, müze ile eğitim etkinlik planları örneklerine yer verilmiştir.

1.6.1 Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Müze ile Eğitim

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2008 yılında yapmış olduğu çalışmada; altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının “müze ile eğitim” ilişkilendirmesinde, “Yeryüzünde Yasam” adlı ünitenin, müze ile eğitim faaliyeti uygulanarak eğitiminin yapılabileceği ve bu ünitenin kazanımlarına ulaşılabilineceği tespit edilmiştir (TTKB, 2008: 7). Yapılan bu çalışmada yer alan, 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi eğitim programına yapılacak eklerin yer aldığı tablo aşağıdadır.

Tablo-1: TTKB'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi için Hazırladığı Müze ile Eğitim Programı.

Sınıf	ünite	Kazanım	Açıklama
6	YERYÜZÜNDE YAŞAM	6.Örnek incelemeler yoluyla tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. 7.Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	Şanlıurfa Arkeoloji Müzesine ve Şanlıurfa İl sınırları içinde bulunan Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük ve Harran gibi merkezlere sanal ya da gerçek ortamda gezi düzenlenebilir.

(TTKB, 2008: 7)

Altıncı sınıf Sosyal Bilgiler dersinde toplam yedi ünite bulunmaktadır. Bu üniteler:

- 1- Sosyal Bilgiler öğreniyorum,
- 2- Yeryüzünde Yasam,
- 3- İpek Yolu'nda Türkler,
- 4- Ülkemizin Kaynakları,
- 5- Ülkemiz ve Dünya,
- 6- Demokrasinin Serüveni ve
- 7- Elektronik Yüzyıl, adlı ünitelerdir (Kolukısa, vd. , 2008: 6-7).

Bu üniteler incelendiğinde, “2- Yeryüzünde Yasam”, “ adlı ünite de müze faaliyetlerinden yararlanılabileceği görülmektedir.

Yeryüzünde Yaşam, adlı ünite de yer alan; Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni ve Bu Toprağın Medeniyetleri adlı iki konuda (Kolukısa, vd. , 2008: 44- 56), müze faaliyetlerinden yararlanılabileceği görülür. Bu iki konunun islenmesinde de Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'ne müze ile eğitim kapsamında gezi düzenlenebilir.

TTKB'nin 2008 yılında hazırlamış olduğu çalışmada yer alan tablodan yararlanarak oluşturduğumuz, “6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Şanlıurfa İl Merkezindeki Müzelerde uygulanacak Müze ile Eğitim Programı” tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo-2: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Şanlıurfa İl Merkezindeki Arkeoloji Müzesinde Uygulanacak Müze ile Eğitim Programı.

Sınıf	Ünite	Kazanım	Gezdirilecek yerler
6	YERYÜZÜNDE YASAM	6.Örnek incelemeler yoluyla tarih Öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur. 7. Anadolu ve Mezopotamya’da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.	Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi.

Yeryüzünde Yasam ünitesindeki “Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni”, adlı konuların Şanlıurfa İl Merkezindeki Arkeoloji müzesinde islenmesi ile ilgili hazırlamış olduğumuz müze ile eğitim etkinlik planları aşağıda yer almaktadır.

1.6.2 Yeryüzünde Yasam ünitesindeki “Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni” Adlı Konunun Müze ile Eğitim Etkinlik Planı

Ders: Sosyal Bilgiler.

Sınıf: 6.

Ünite: 2- Yeryüzünde Yasam.

Konu: Mağaradan Büyük Şehre İnsanın Serüveni.

Etkinlik Yapılacak Müze: Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi.

Etkinlik Süresi:

- Etkinliğe Hazırlık: 40'.
- Müzede Yapılacak Etkinlik: 40'+40'.
- Müze Gezisi Sonrası Sınıfta Yapılacak Etkinlikler ve Değerlendirme: 40'.

Kullanılacak Kaynak, Araç ve Gereçler: Çalışma kâğıt, Göbeklitepe başta olmak üzere Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb yerleşmelere ait fotoğraflar, uzun şerit karton, cetvel ve renkli kalemler.

Kullanılacak Yöntem: Grup çalışması, Soru - Cevap ve Beyin Fırtınası.

Temel Beceriler: Araştırma - İnceleme, Görsel Kanıt Kullanma ve Sıralama Becerisi.

Kavramlar: Tarih öncesi Devirler, Tarih Devirleri, Milat, Milattan Önce, Milattan Sonra, Çağ ve Yüzyıl.

1.6.3 Müze Ziyareti Öncesi:

Müze Ziyaretinde Beklenen öğrenci Kazanımları:

- Tarih öncesindeki ilk yerleşmelerden günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında Çıkarımlarda bulunur.
- Anadolu ve Mezopotamya'da yaşamış ilk uygarlıkların yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile sosyal yapıları arasındaki etkileşimi fark eder.
- Müzede teshir edilen eserler aracılığı ile Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük Harran vb. kültürü yansıtan öğeleri fark eder.

Etkinliğe Hazırlık:

- Öğrenciler, ziyaret edilecek müze, ders konusu ve plan ile ilgili öğretmen tarafından bilgilendirilir. Aile, okul ve gidilecek müzeden gerekli izinler alınır.
- Öğrenciler; Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. hakkında, Tarih Öncesi Devirler ve Tarih Devirleri hakkındaki bilgileri toplar ve Çalışma kâğıtlarına yazarlar.
- Müze ziyareti öncesi, bir nesne belirlenir. (Çömlek).
- Dönemle ilgili çıkarılan eserlerin bulunduğu, Prehistorik Teshir Salonu'nun ziyaret edileceği kararlaştırılır.
- Öğretmen; Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük,Harran vb. yerleşmelere ait fotoğrafları temin eder.

1.6.4 Müzede Yapılacak Etkinlik

Müzede kazanılması beklenen öğrenci kazanımları:

- Müzenin içindeki Prehistorik Teshir Salonu'nun, Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşmelerdeki yaşamı yansıttığını kavrar
- Eserler aracılığı ile Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşmeleri tanımaya istekli olur.
- Prehistorik Teşhir Salonu'ndaki teşhir edilen eserler ile eserlerin ait olduğu dönemdeki yaşam arasında ilişki kurar.
- Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb.yerleşmelere ait fotoğrafları inceleyerek, gündelik hayat ile ilgili fikir sahibi olur.
- Müze gezisi ile Tarih Öncesi Devirler ve Tarih Devirleri hakkında fikir sahibi olur.

Ders işlenişi:

- Öğretmen: “Yasadığımız yerin kuruluşunda rol oynayan faktörleri hiç düşündünüz mü?” ve “İnsanlar tarih boyunca yerleşim yeri seçiminde nelere dikkat etmiş olabilirler?” sorularını öğrencilere sorar.
- Öğrenciler, insanların tarih boyunca yerleşim yeri seçiminde; korunma, barınma, su ve verimli toprak ihtiyaçlarının karşılanması gibi neleri göz önüne alarak yerleşim yeri seçtiği konusunda fikirlerini paylaşırlar.
- Öğretmen, öğrencilere Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşmelere ait fotoğrafı gösterir ve bu fotoğrafları incelemelerini ister.
- Öğrenciler, fotoğrafları inceler ve düşüncelerini paylaşırlar.
- Öğrenciler daha sonra, müzenin Prehistorik Teşhir Salonu'na topluca giderler. Bu salonun duvarında asılı bulunan, Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşmelere ait bilgilerin bulunduğu panoyu bir öğrenci yüksek sesle okur, diğer öğrenciler çalışma kâğıtlarına not alırlar.
- Öğretmen, öğrencilere; Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşlerde çıkarılan herhangi eserin bir fotoğrafını gösterir ve Prehistorik Teshir Salonu'nda teşhir edilen bu eseri bulmalarını ister.

Bu eserin bulunduğu bölümde öğrenciler toplanır. Öğretmen; “ Bu eser bize hangi dönem hakkında bilgi vermektedir?” sorusunu öğrencilere sorar. Öğrenciler, cevap verir.

Aşağıdaki sorular yöneltilerek, öğrencilerin yanıtları “doğru” veya “yanlış” gibi değerlendirmeler yapılmadan dinlenir (özgün ve akıcı düşünme).

- Günümüzde hala kerpiç evlerin yoğun olduğu yerler var mı? Neden?
- insanlar hangi nedenlerle kap kacak yapmaya başlamış olabilirler?
- Dokumacılık, insan kıyafetlerinde ne tür değişikliklere neden olmuştur?
- Tarihin, zaman dilimlerine ayrılmasının faydası nelerdir?
- Tarih öncesi devirlerin, Tas Devri ve Maden Devri olarak ikiye ayrılmasında etkili olan faktör nedir? Sorulara gelen cevaplara göre ders şekillenerek devam eder.
- Öğrenciler, Prehistorik Teşhir Salonu’nu gezerek teşhirdeki eserleri inceledikten sonra; “Prehistorik Teşhir Salonu”, “Demir Çağı, Klasik - Helenistik - Roma Teşhir Salonu” ve “Lahitlerin sergilendiği salon”u sırası ile gezerler ve teşhirdeki eserleri incelerler. İnceledikleri eserlerin hangi dönemlere ait eserler olduğunu, eserlerin bilgilendirme yazılarına bakarak çalışma kâğıtlarına yazarlar. Bir zaman tünelinden geçirmiş gibi sıra ile salonları gezerler ve müze bahçesine çıkarlar. Bahçe teşhirindeki eserleri de incelerler.
- Öğrencilerin, Prehistorik Teşhir Salonu’nda teşhir edilen eserlerin tarih öncesi yani yazı öncesine ait eserler olduğunun, diğer salonlarda teşhir edilen eserlerin ise Tarih Devirleri’ne ait eserler olduğunun farkına varmaları sağlanır.
- Öğretmen, öğrencilere; MÖ ve MS kısaltmalarının ne manaya geldiklerini sorar. Öğrenciler, müze gezisi öncesi edindikleri bilgilerden faydalanarak; Milat, Milattan önce ve Milattan Sonra kavramları hakkındaki bilgilerini paylaşırlar.

1.6.5 Müze Ziyareti Sonrası

Müze Ziyareti Sonrası Beklenen öğrenci Kazanımları:

- Müzede teşhir edilen eserlerden yola çıkarak, Tarih öncesi Devirler ve Tarih Devirlerinin farkına varır.
- Müzede eserler aracılığı ile Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran vb. yerleşimlerdeki yaşamı tanır.
- Yapılan soru - cevap yöntemi ile tarihi devirler konusunda bilgi sahibi olur.

- Göbeklitepe, Lidar Höyük, Hassek Höyük, Harran, Milat, Milattan önce, Milattan Sonra, çağ ve yüzyıl kavramlarını öğrenir .

Müze Ziyareti Sonrası Sınıfta Yapılacak Etkinlik ve Değerlendirmeler:

- Öğrencilere, müze ziyareti ile ilgili düşünceleri sorulur. Soru ve cevaplar ile müze ziyareti pekiştirilir. Öğrenciler; Milat, Milattan önce, Milattan Sonra, Çağ ve Yüzyıl kavramlarının tanımını yaparlar.
- Öğretmen, sınıf tahtasına bazı tarihler yazdırır, bu tarihlerin hangi yüzyıl ve çağa ait olduğunu öğrencilere sorar. Cevapları, çalışma kâğıtlarına yazmalarını ister.
- Öğrenciler iki guruba ayrılır. Birinci grup Tarih Öncesi Devirleri, ikinci grup Tarih Devirleri ile ilgili uzun şerit karton, cetvel ve renkli kalemler kullanarak tarih şeridi oluşturur. İki gurubun birlikte yaptığı tarih şeridi birleştirilerek sınıf panosuna asılır.

YEDİNCİ BÖLÜM

1.1 Anket Soruları

Tablo-3

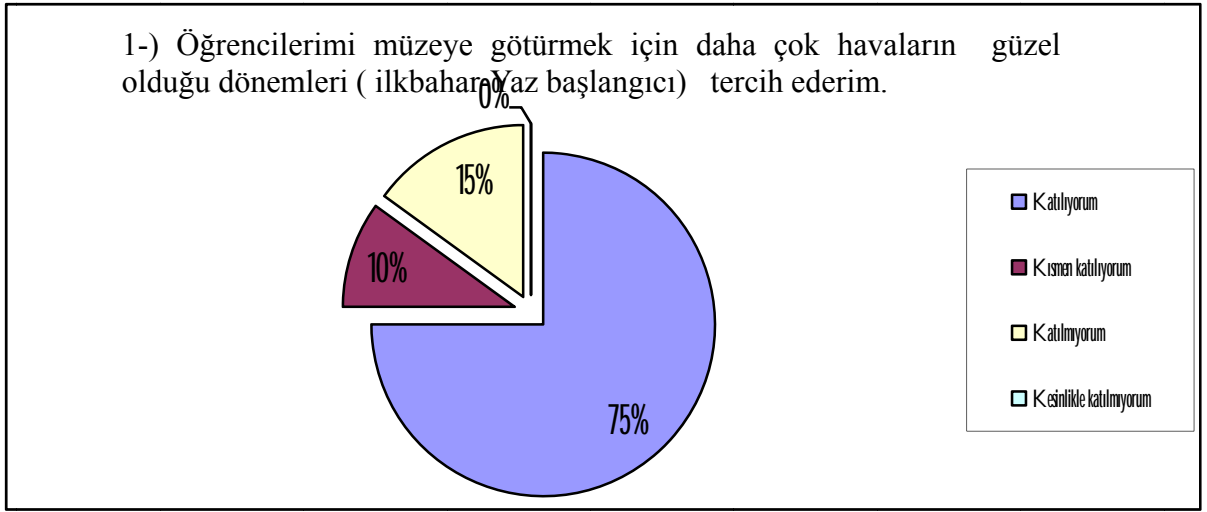
İLKÖĞRETİM II. KADEME 6. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSİ ESKİ ÇAĞ TARİHİ KONUSUNDA MÜZELERİN ÖNEMİ VE KONUYA ETKİSİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği) ANKETİ					
Sayı	SORULAR	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1.	Öğrencilerimi müzeye götürmek için daha çok havaların güzel olduğu dönemleri (ilkbaharı-yaz başlangıcı) tercih ederim.				
2.	Öğrencilerimle birlikte müzeye giderim.				
3.	Öğrencilerimle birlikte müzeye gittiğimde müzedeki eserlerin tanıtılması için müzede görev yapan personelden yardım isterim.				
4.	Müze gitmeden önce öğrencilerime müze ve müzedeki eserler hakkında bilgi veririm.				
5.	Müzelere daha çok eskiçağ tarihi konuları ile ilgili yapılan yeni çalışmalar ve bulunan yeni bulgular ışığında oluşturulan güncel bilgileri almak için giderim.				
6.	Şanlıurfa'daki müzenin özellikle eğitim açısından öğrencilere faydalı olduğunu düşünüyorum.				

7.	Müzelerin özellikle sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda öğrencilere görsel materyal sağlamaları açısından öğrencilerin döneme ilişkin empati yapabilmeleri açısından yararlı olduğunu düşünüyorum.				
8.	Müzelerin sosyal bilgiler konularındaki eskiçağ konusunun öğrenilmesinde öğrencilere etkili ve kalıcı ortamlar oluşturduğunu düşünüyorum.				
9.	Müzeler ülkemizin benimsemiş olduğu yapılandırmacılık eğitim felsefesi doğrultusunda öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme sağlamaktadır.				
10.	Şanlıurfa'daki müzenin sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda eğitimsel ve iletişimsel olarak yeterli donanıma sahip olduğunu düşünüyorum.				
11.	Müzelerin öğrenci ve öğretmenleri bir araya getirdiği ortamlar olduğunu düşünüyorum				
12.	Müzeler, sosyal bilgiler dersindeki eskiçağ tarihi konusunun öğretilmesinde eğitimin sadece okulda değil okul dışında da sürdürülebileceği ortamlardır.				
13.	Müzeler, öğrenciye sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda öğrendiklerini görselleştirmesinde ve tarih hakkında değerlendirme yapmasında büyük öneme sahiptir.				
14.	Öğrenciler, müzedeki düzenleme sayesinde sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusuna ait eserleri müzelerde dönemler halinde görme imkânı saylanmıştır.				

15.	Eğitim-öğretim dönemi içinde sosyal bilgiler dersi eskiçağ konusu ile ilgili olmazsa bile müzeler haftasında öğrencilerimi müzeye götürürüm.				
16.	Şanlıurfa'daki müzenin sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusu bakımında zengin ve eğitici olduğunu düşünüyorum.				
17.	Müzelerin öğrencilerde merak uyandıran en önemli okul dışı eğitim ortamlarından olduğunu düşünüyorum.				
18.	Müzeler, özellikle eskiçağ tarihi alanında birer zaman tünelidir.				
19.	Müzler, sergiledikleri eserlerle eskiçağ tarihinin canlı ortamlarındandır.				
20.	Müzeye daha çok anlattığım konuyla ilgili olduğu zaman giderim.				

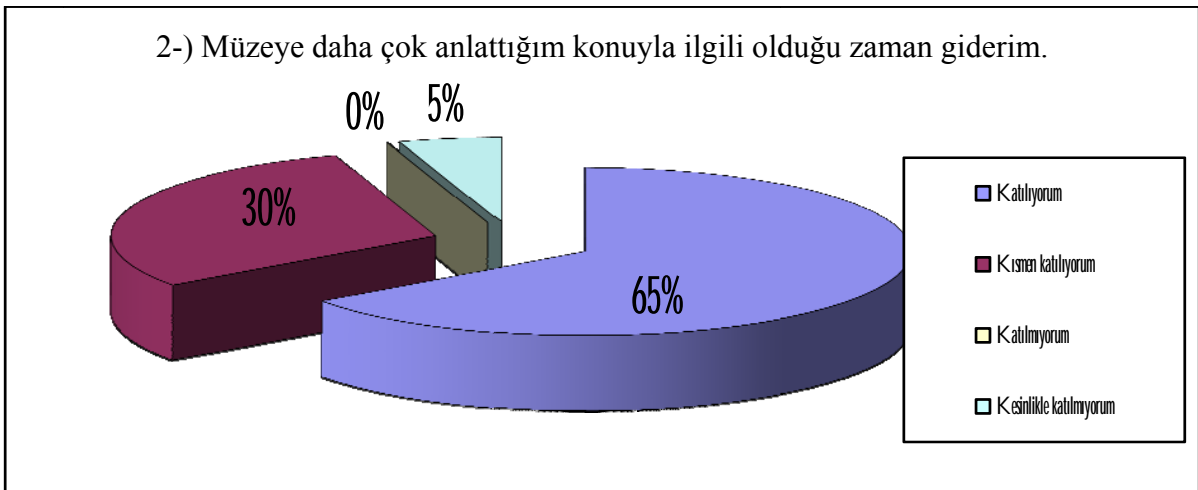
1.2 Anketin Sonuçları

Tablo-4

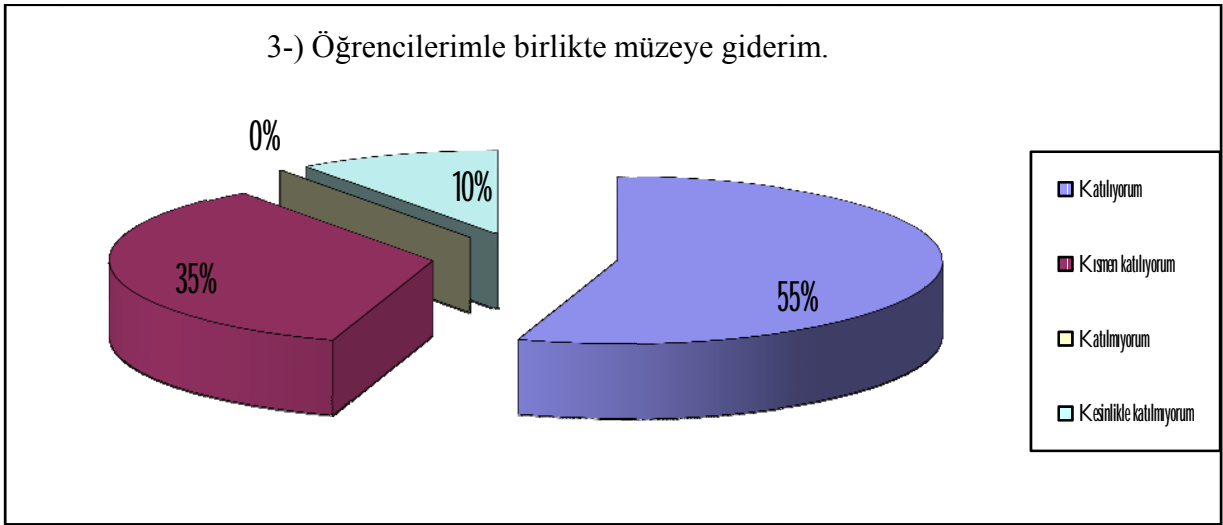
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin müze gezileri için daha çok havaların güzel olduğu dönemleri seçtiği gözlemlenmiştir.

Tablo-5

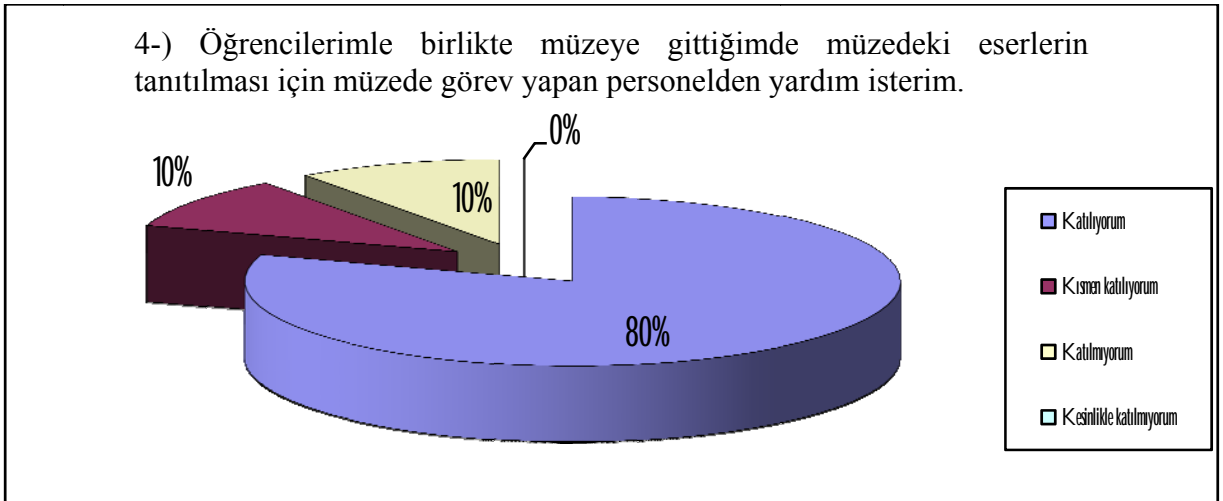
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin konularıyla ilgili olduğunda müze gezileri düzenledikleri gözlemlenmiştir.

Tablo-6

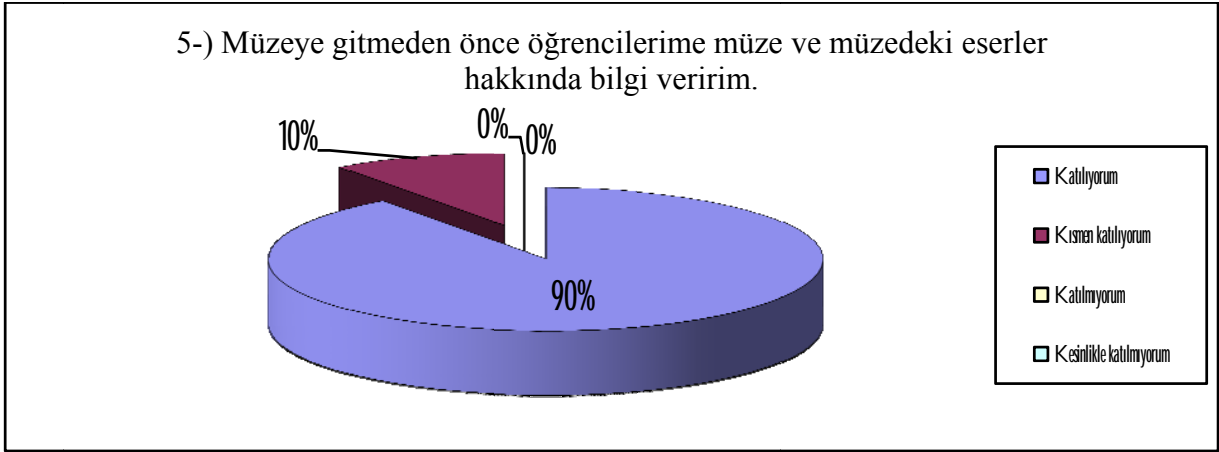

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin öğrencileriyle birlikte müzeye gittikleri gözlenmektedir.

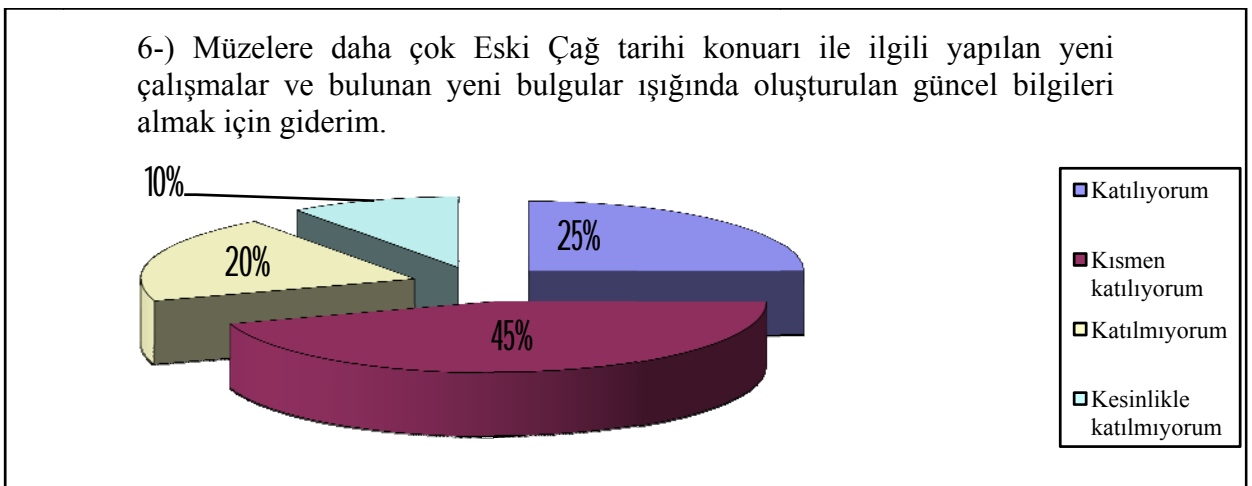
Tablo-7

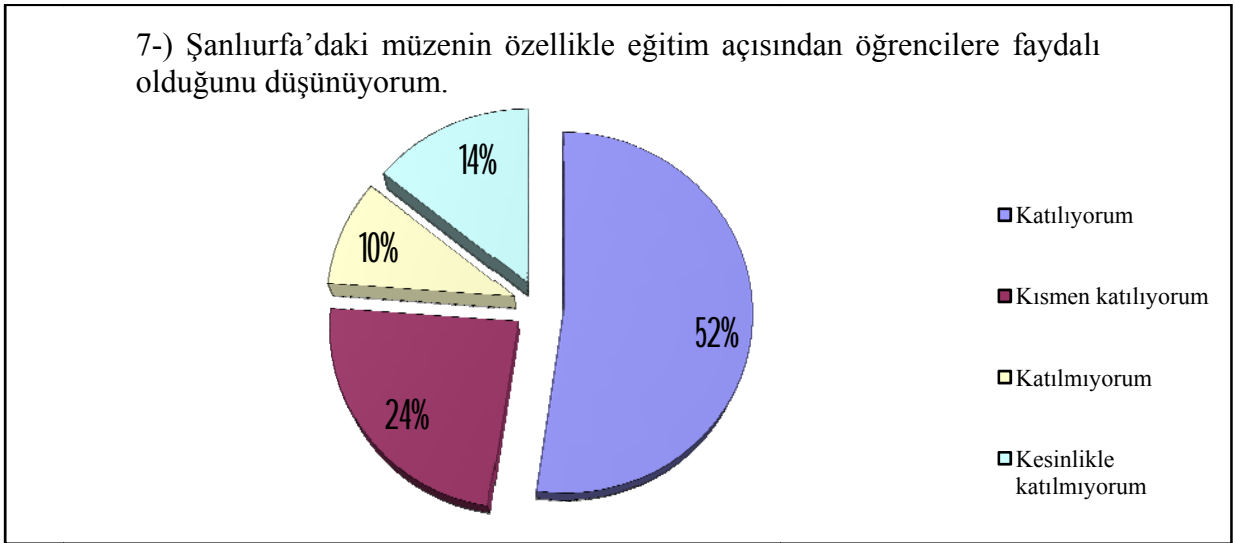
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, öğrencileriyle birlikte müzeye gittiklerini ve müzedeki görevlilerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-8

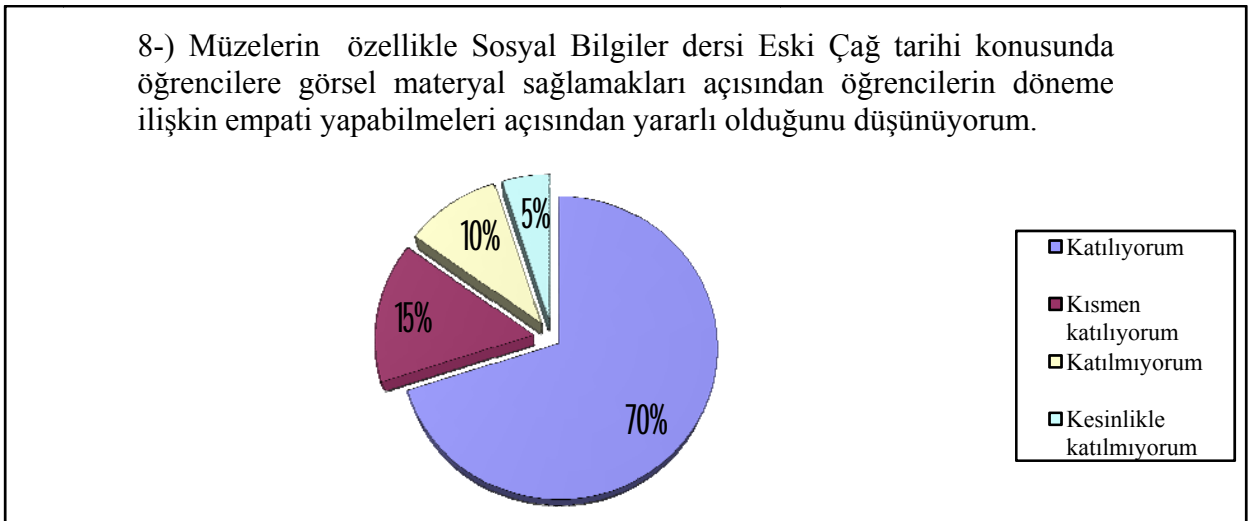
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müze gezilerinin öncesinde öğrencilerini müze ve müzedeki eserler hakkında bilgilendirdiklerini belirtmişlerdir.

Tablo-9

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin müzelere daha çok eskiçağ Tarihi Konuları ile ilgili yapılan yeni çalışmalar ve bulunan yeni bulgular ışığında oluşturulan güncel bilgileri almak için gittiklerini yüksek oranda olduğu gözlenmiştir.

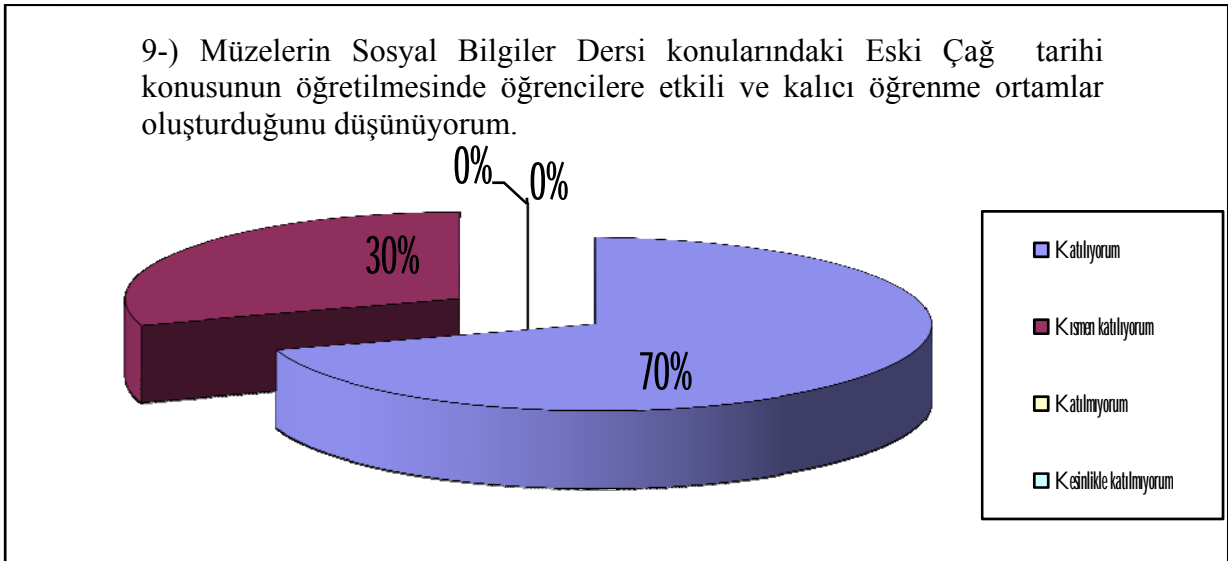
Tablo-10

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri Şanlıurfa'daki müzenin eğitim açısından öğrencilere faydalı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo-11

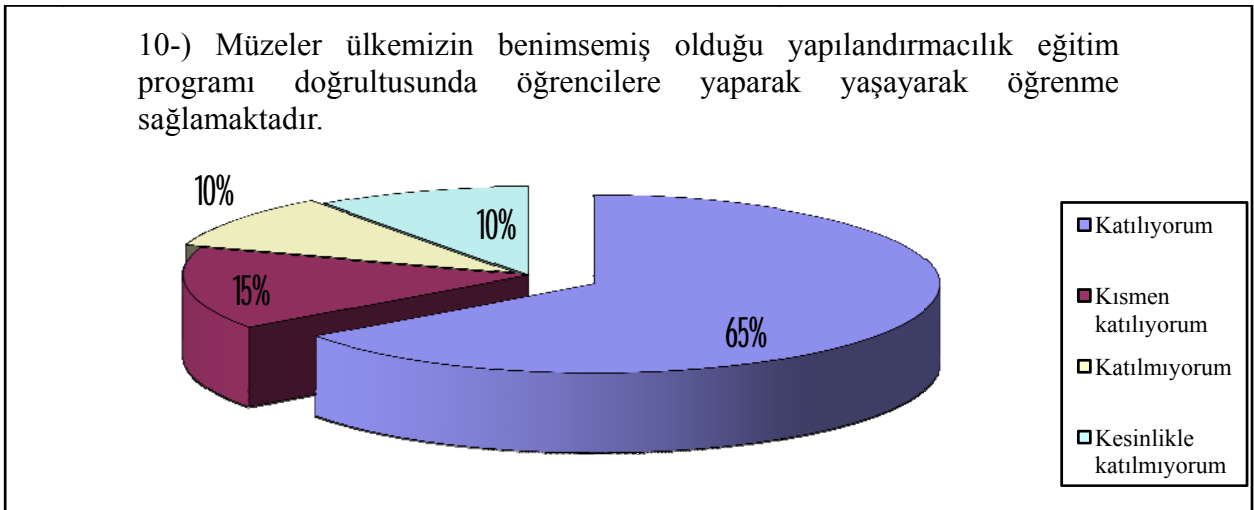
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin öğrencilere görsel materyal sağlamaları ve öğrencilerin empati yapabilmelerini sağlamak açısından yararlı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo-12

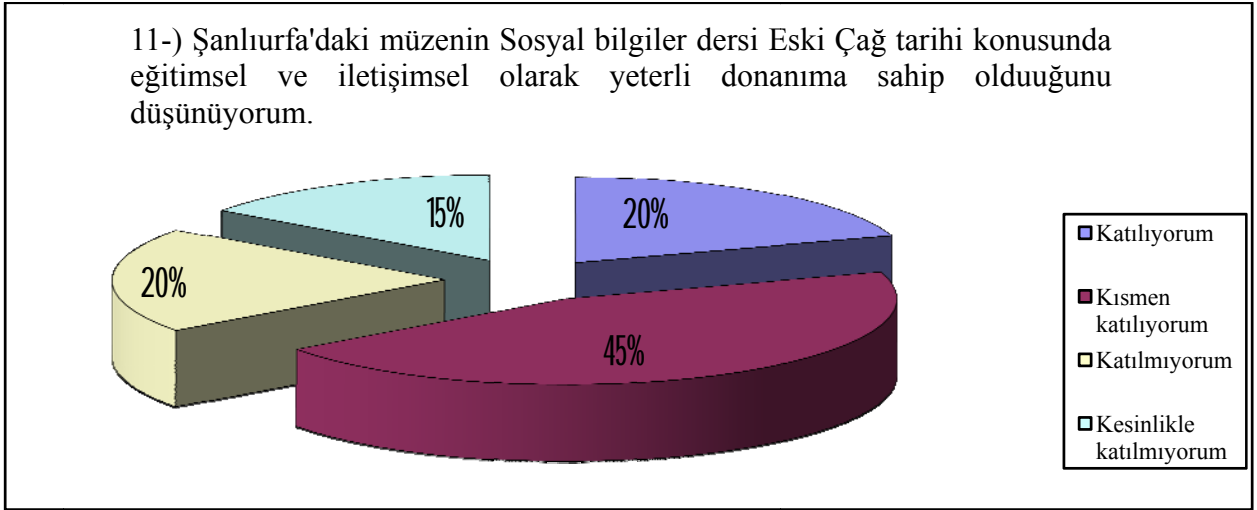
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin Sosyal Bilgiler Dersi eski çağ tarihi konularının öğretilmesinde öğrencilere etkili ve kalıcı öğrenme ortamları oluşturduğunu düşünmektedirler.

Tablo-13

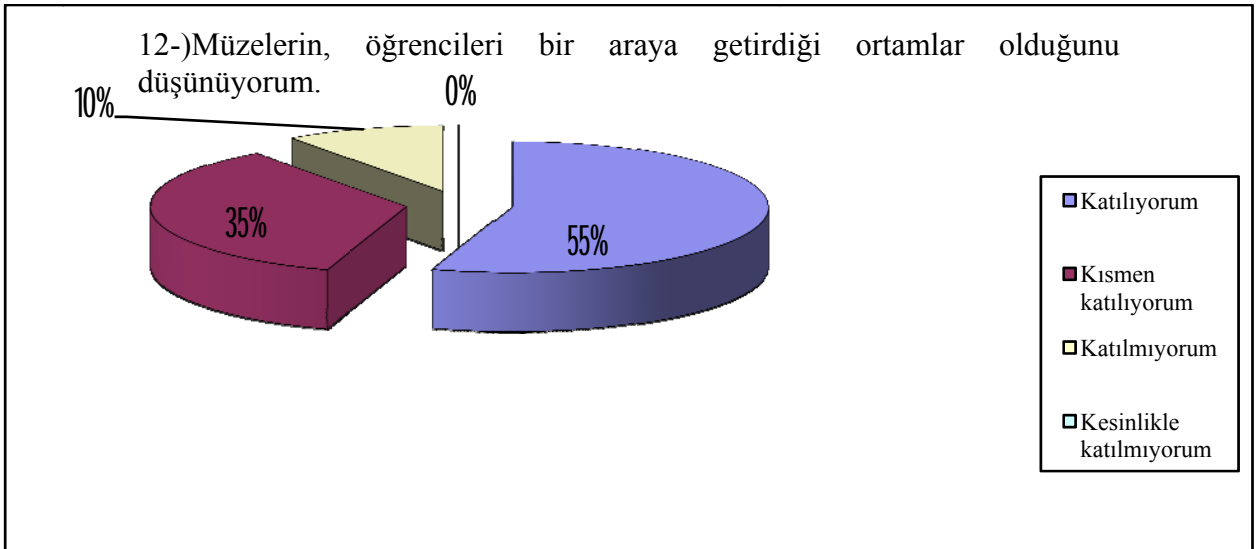
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin yapılandırmacı eğitim programına uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo-14

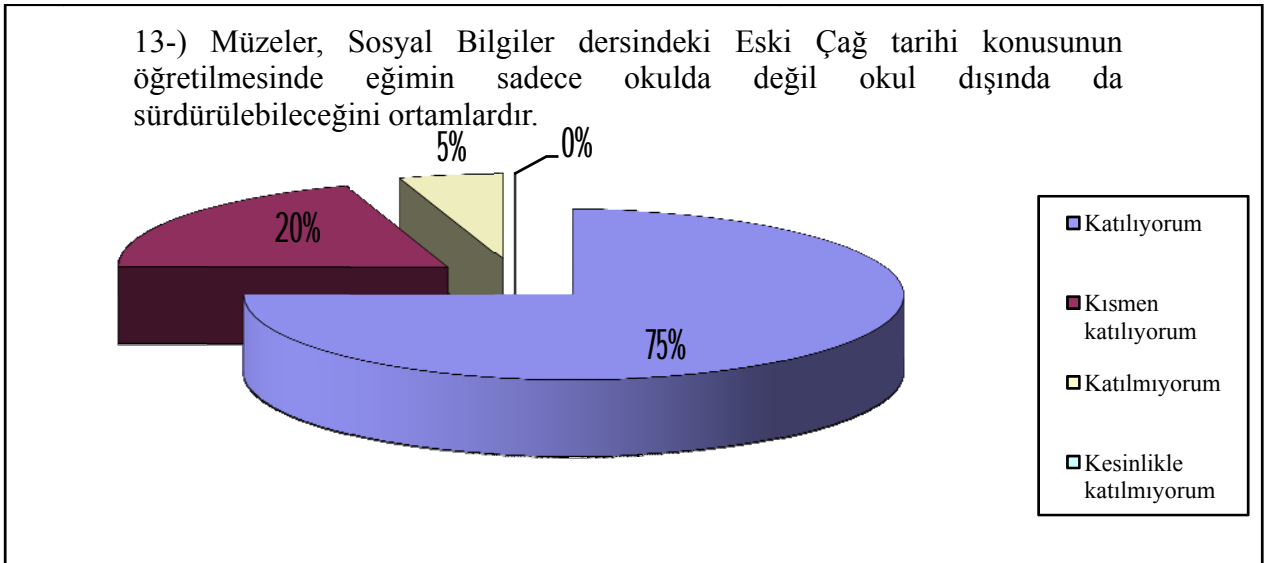

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, Şanlıurfa'daki müzenin Sosyal Bilgiler dersi eski çağ tarihi konuları açısından eğitimsel ve iletişimsel olarak yeterli donanıma sahip olduğunu düşünmektedirler.

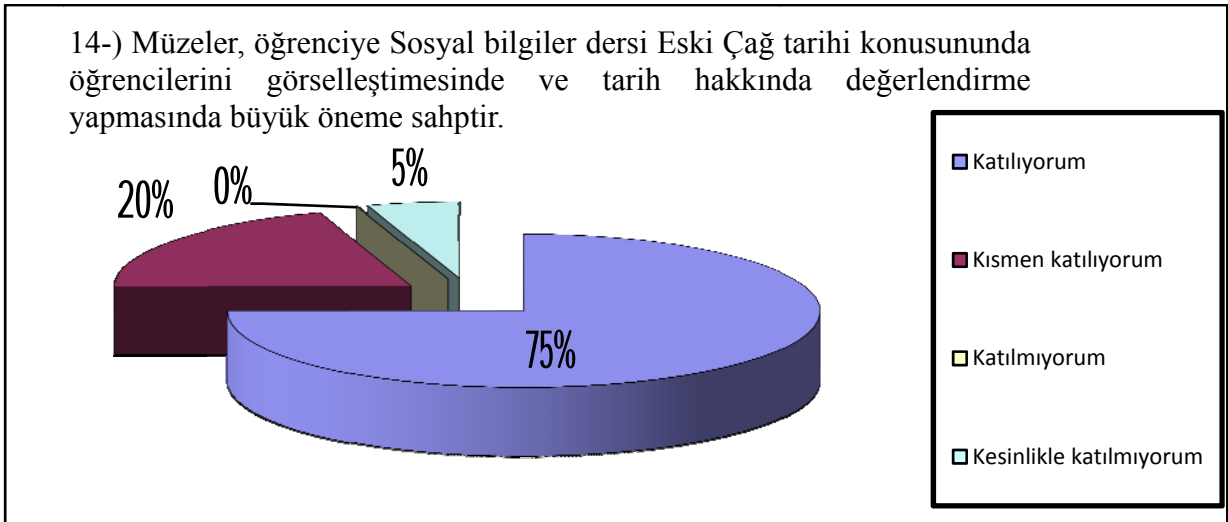
Tablo-15

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin öğrencileri bir araya getirdiği ortamlar olduğunu belirtmişlerdir.

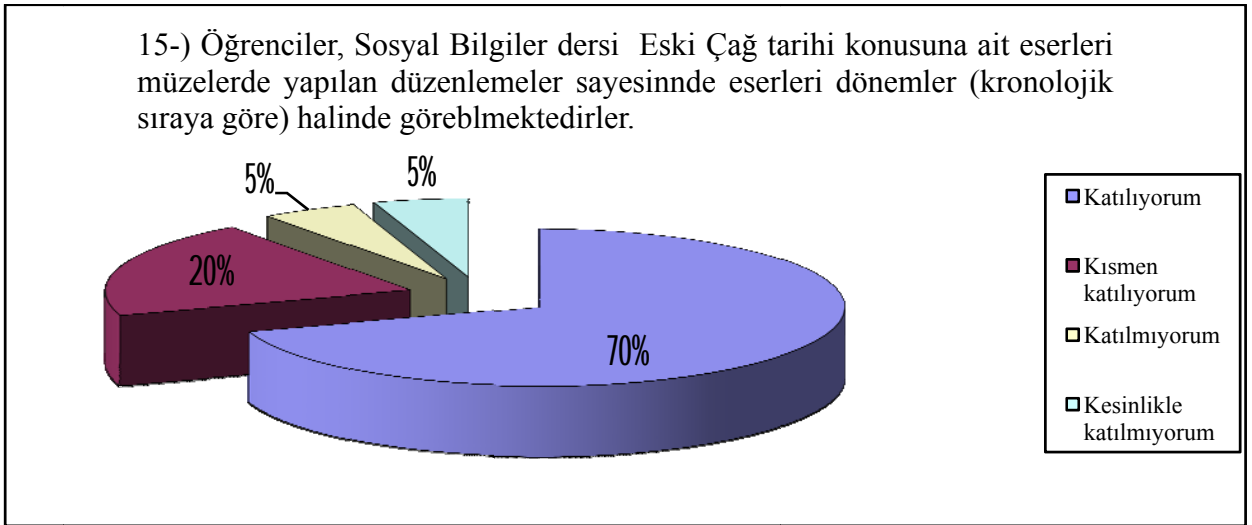
Tablo-16

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin eğitimin okul dışında da sürdürülebileceği ortamlar olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo-17

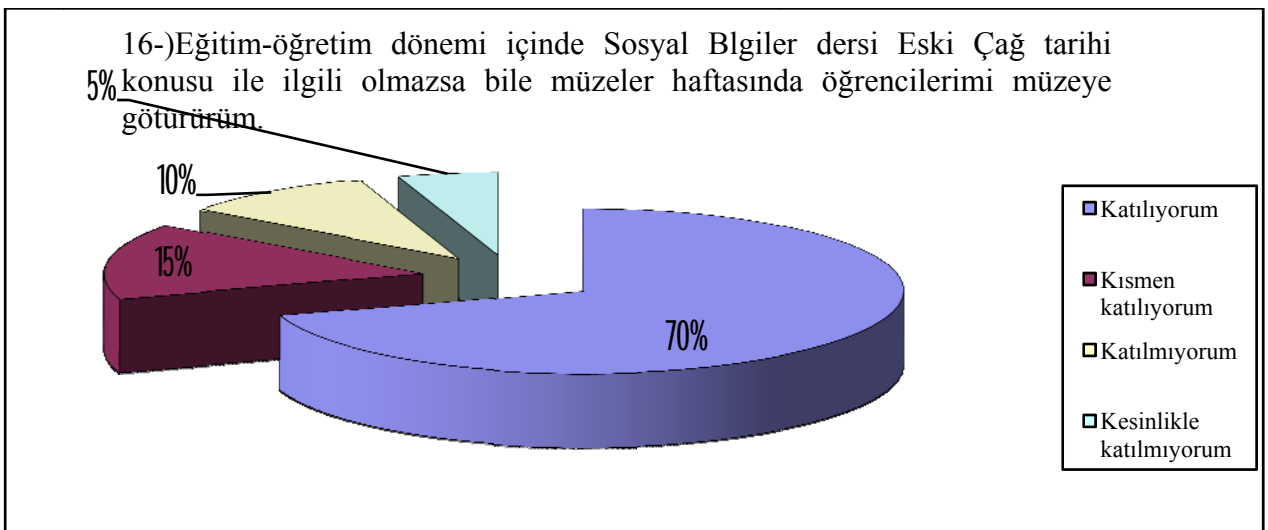
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, öğrencilerin eskiçağ tarihi konularının görselleştirmesi ve o döneme ait değerlendirme yapabilmesine müzelerin büyük katkılarının olduğunu düşünmektedirler.

Tablo-18

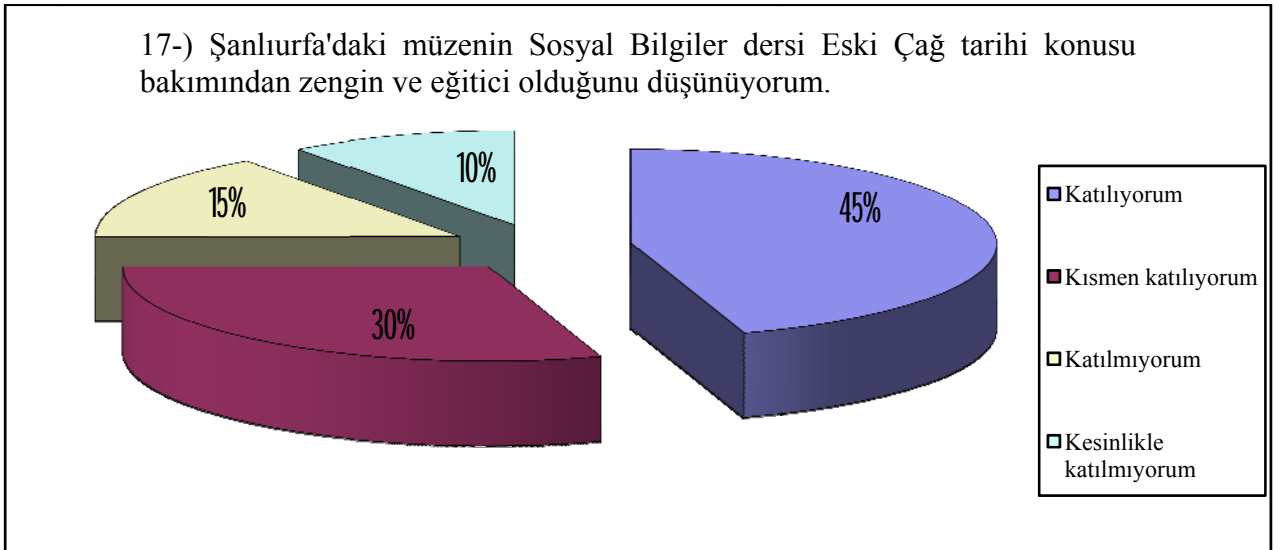
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin eseleri kronolojik sıraya göre sergilemelerinin öğrencilerin bu eseleri dönemler halinde görmelerini sağladığını düşünmektedirler.

Tablo-19

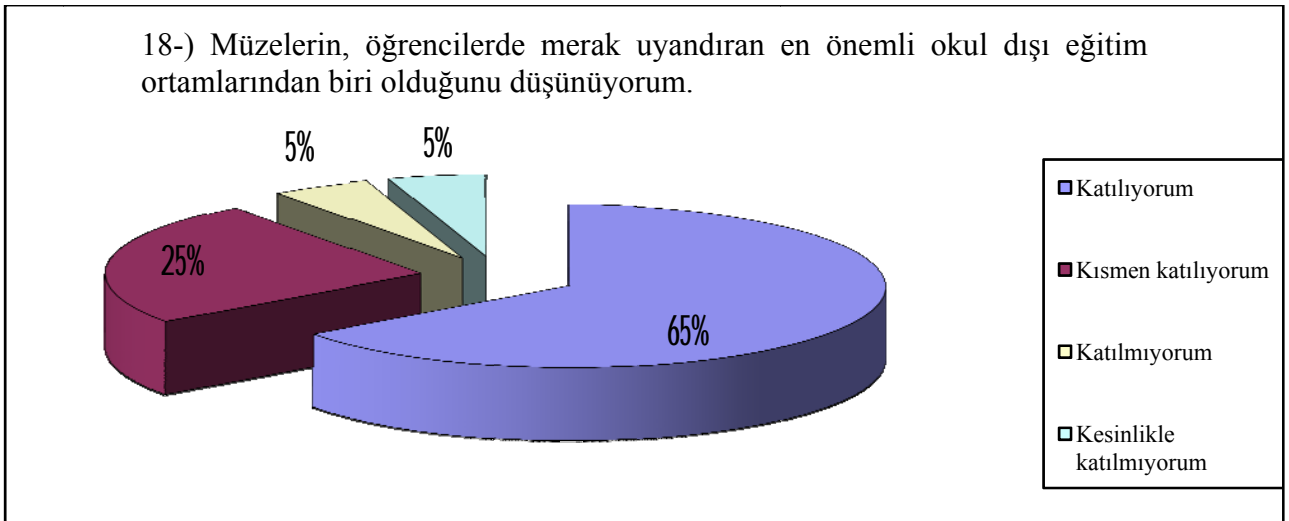
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, konuyla ilgili olmazsa bile öğrencilerini müzeler haftasında müzeye götürdüklerini belirtmişlerdir.

Tablo-20

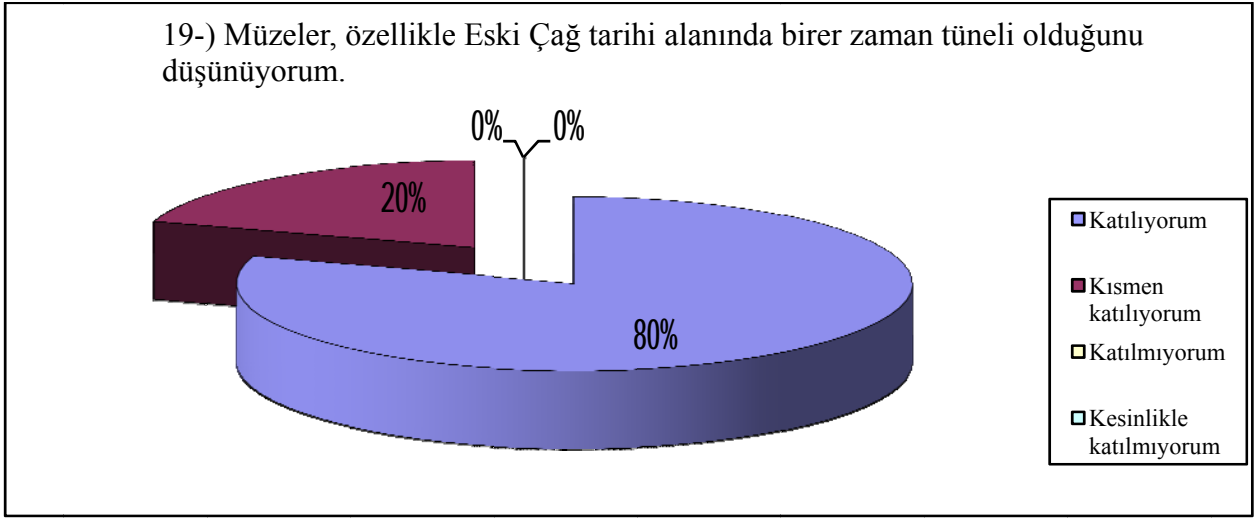
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, Şanlıurfa'daki müzenin Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi konuları bakımından zengin eğitici oldukları düşünmektedirler.

Tablo-21

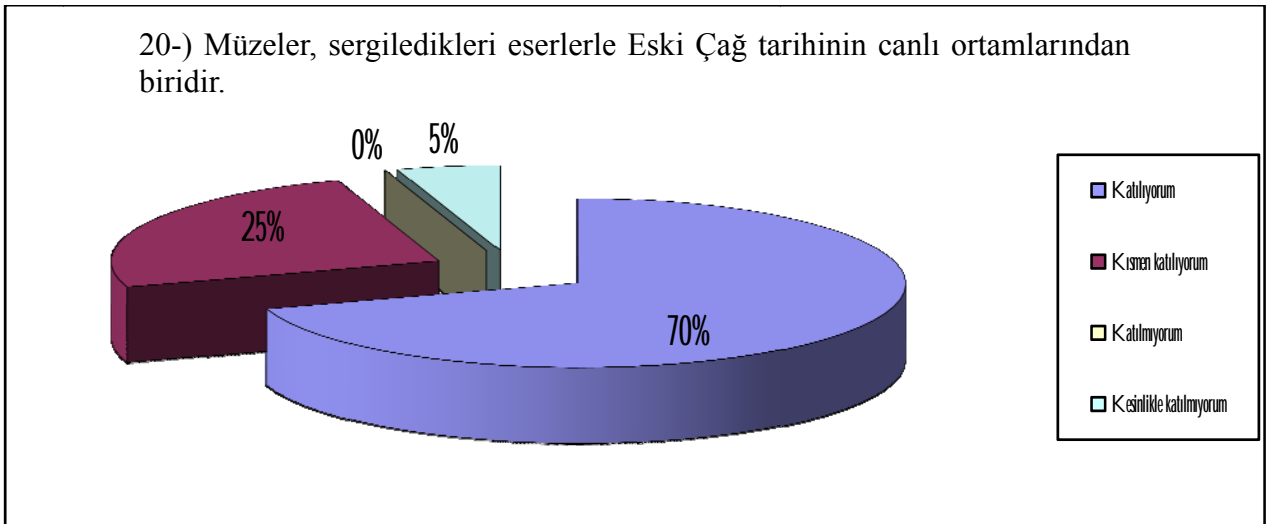
Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin öğrencilerde merak uyandıran en önemli okul dışı eğitim ortamları olduğunu düşünmektedirler.

Tablo-22

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, Müzelerin eskiçağ tarihi konularında bir zaman tüneli olduğunu düşünmektedirler.

Tablo-23

Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müzelerin eskiçağ Tarihi için geçmişin canlı ortamları olduğunu düşünmektedirler.

1.3 Anketin Değerlendirilmesi ve Sonuç

İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ tarihi konusunda Müzelerin Önemi Ve Konuya Etkisinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği) Anketi ile yapılan araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Dersi öğretmenlerinin eskiçağ tarihi konularının öğretilmesinde müzelerin önemi ve konuya etkisinde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri hakkında görüşleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlarla birlikte müzelerin eğitimle ilişkilendirilmesinin de yaygınlaştırmasının önemi ortaya çıkacaktır. Buna göre;

- 1- Müzeler, yukarıda da açıkladığımız özellikleriyle birlikte öğrenciler için okul dışı eğitim ortamlarından biridir.
- 2- Müzeler Ülkemizin 2004'te benimsemiş olduğu yapılandırmacılık eğitim programının yaparak yaşayarak ilkesine uygun ortamlardır.
- 3- İlköğretim II. Kademe 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi eskiçağ tarihi konularının öğretilmesinde sergiledikler eserler ile tarihin birer canlı ortamlardır.
- 4- Öğrencilerin, okulda öğrendiklerini farklı duyularına hitap ederek, onları görselleştirerek öğrendiklerinin daha kalıcı olmasını sağlamaktadırlar.
- 5- Müzeler, Öğrencilerin eskiçağ tarihi konularını öğrenirken empati duygularını geliştirmektedir onların etkin ve kalıcı öğrenme yapmalarını sağlamaktadır.
- 6- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi branş öğretmenleri Şanlıurfa İl merkezinde bulunan müzenin eskiçağ konuları açısından zengindir.
- 7- Şanlıurfa İl merkezindeki İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin müze gezileri için daha çok havaların güzel olduğu dönemleri seçtiği gözlemlenmiştir.
- 8- Sosyal Bilgiler branş öğretmenleri Şanlıurfa İl merkezindeki müzenin zengin bir eğitim ortamına sahip olduğunu düşünmektedirler.
- 9- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin konularıyla ilgili olduğunda müze gezileri düzenledikleri ortaya çıkmıştır.
- 10- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, konuyla ilgili olmazsa bile öğrencilerini müzeler haftasında müzeye götürdükleri ortaya çıkmıştır.

- 11- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, öğrencilerin eskiçağ tarihi konularının görselleştirmesi ve o döneme ait değerlendirme yapabilmesine müzelerin büyük katkılarının olduğunu düşünmektedirler.
- 12- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, Şanlıurfa'daki müzenin Sosyal Bilgiler dersi eskiçağ Tarihi Konuları açısından eğitimsel ve iletişimsel olarak yeterli donanıma sahip olduğunu düşünmektedirler.
- 13- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenlerinin müzelere daha çok eskiçağ Tarihi Konuları ile ilgili yapılan yeni çalışmalar ve bulunun yeni bulgular ışığında oluşturulan güncel bilgileri almak için gittiklerini yüksek oranda olduğu gözlenmiştir.
- 14- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, müze gezilerinin öncesinde öğrencilerini müze ve müzedeki eserler hakkında bilgilendirdiklerini ön hazırlık yaptıkları anlaşılmıştır.
- 15- İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, öğrencileriyle birlikte müzeye gittiklerini ve müzedeki görevlilerden yardım aldıklarını belirtmişlerdir.

1.4 Öneriler

İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi Konusunda Müzelerin Önemi Ve Konuya Etkisinde Karşılaşılan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri (Şanlıurfa İl Merkezi Örneği) Anketi sonuçları hakkında yapılacak öneriler, İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ Tarihi Konusunda Müzelerin Önemi Ve Konuya Etkisinde Karşılaşılan Sorunların giderilmesi ve Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ tarihi konularının öğretilmesinde daha başarılı olması ve amaçlanan hedeflere ulaşılması açısından çok önemlidir.

- 1- Dünyanın en eski yerleşim alanlarına sahip olan ülkemizin, sahip olduğu bu değerleri geleceğimiz olan çocuklarımıza en iyi şekilde sunması ve onları iyi bir tarih bilinci aşılması gerekmekte bunun için de müzelerin eğitim-öğretim alanında etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.
- 2- Müzelere gereken önem verilerek şartları iyileştirilmeli ve halka tanıtılmalıdır.

- 3- Müze ve Eğitim İlişkisi kurularak müzeler okul dışı eğitim ortamları olarak değerlendirilmelidir.
- 4- Öğrenciler, müze ve müzedeki eserler konusunda bilgilendirilerek onların müze ortamlarını sevmeleri sağlanmalıdır.
- 5- İlköğretim II. Kademe 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi eskiçağ tarihi konuları işlenirken öğrencilerin görsel zekalarına hitap edilerek müzedeki eserler tanıtılmalıdır.
- 6- Ülkemizin sahip olduğu tarihi zenginliklere sahip çıkmak için bu zenginlikleri okullarımızda okutulan ilgili derslerde görsel ortamlar olan müzeleri de kullanarak etkili ve kalıcı bir tarih bilinci oluşturulmalıdır.
- 7- Müzeler daha çağdaş bir anlayışla düzenlenmeli ve eğitim amaçlı etkinlikler yer almalıdır.
- 8- Sadece müzeler haftası değil farklı zamanlarda da öğrenciler müzeye götürülerek müze bilinci yerleştirilmelidir.
- 9- Okullarımızdaki ders programlarına müze gezileri etkin bir şekilde dahil edilerek müzelerin eğitimsel işlevlerinden yararlanılmalıdır.
- 10- Öğretmenlere müze ve eğitim ilişkisiyle ilgili hizmet içi eğitim verilerek bilinçlendirilmelidir.
- 11- Müzeleri eğitim ortamları olarak kullanılmak üzere yeniden düzenlenmelidir.
- 12- Müzelerin personel ve kaynak eksikliği problemleri giderilerek daha verimli çalışması sağlanmalıdır.
- 13- İl Merkezlerine uzak okulların ulaşım problemleri çözülerek onların müzelere gezi düzenlemesi sağlanmalıdır.
- 14- Müzelere ses sistemi yerleştirilerek öğrencilerin görsel duyusu ile birlikte işitsel duyusuna da hitap ederek öğrenilenlerin daha kalıcı olması sağlanmalıdır.
- 15- Okul ve müze iletişimlerinin sağlanması ve geliştirilmesi gerekmektedir.
- 16- Okullar sadece Müzeler Haftasında değil farklı zamanlarda da müzelere gezi düzenleyerek müzelerin eğitim açısından önemli mekanlar olduğunu fark ettirmelidir.
- 17- Öğretmenler müze gelmeden önce bir gezi planı yapmalı ve bu gezi planı çerçevesinde müze gezisini yapmalıdır.

- 18- Öğretmenler müze gezisi öncesinde öğrencilerine gezinin amacını, müze müzedeki eserler hakkında bilgi vermelidir.
- 19- Müze gezisi düzenleyen öğretmen gerektiğinde müze personelinden yardım istemeli ve öğrencilerinden ayrılmamalıdır.
- 20- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı özellikle tarih, sanat tarihi, coğrafya, sosyal bilgiler, resim vb. branşlara ait programları yeniden gözden geçirmeli ve müzelerin de içinde olduğu bir planlama yapmalıdırlar.

Genel Değerlendirme

Tarih öncesi dönemin ilk basamağı Paleolitik dönem ele alınarak incelenmeye başlanmıştır. Paleolitik dönemde ilk modern insanın (homo sapiens) evrim geçirerek yaklaşık 1,5 milyon yıl önce Afrika'da ortaya çıkarak dünyaya yayılmaya başladığı kabul edilmektedir. Anadolu'da yaşamın ilk belirtileri ise insanların ilk barınakları olan mağara ve yaşam çevrelerindeki kaya resimleriyle birlikte görülür. Paleolitik insanın, neolitiğe kadar olan süreç içerisinde, özellikle avcı-toplayıcı gruplar halinde yaşamış oldukları görülmektedir. Buna karşı Neolitiğe geçiş aşamalarında bazı küçük değişimler olmuştur. Mezolitik dönem, Paleolitik dönem ve Neolitik dönem arasında bir geçiş aşamasıdır. Günümüzden yaklaşık 12.000 yıl önce iklimde meydana gelen ılımanlaşma sonucunda insanoğlu yeni yaşamına ayak uydurmak durumunda kalmıştı. Mezolitik dönemde İnsanın, yaşanan iklim değişikliklerine uyum sağlamasıyla birlikte mikrolit denilen küçük taş aletlerini yapması ve bu aletleri ortaya çıkarması da önemlidir. Mezolitikte yaşanan bu gelişmelerin sonucunda yeni bir dönem olan neolitiğin yaşanması ve büyük önem arz etmektedir.

Neolitik olarak adlandırılan, insan kültür tarihinin en önemli aşamalarından birini oluşturan bu dönem, insanların, avcılık ve toplayıcılığa dayalı bir yaşamdan, besin üretimine, çiftçiliğe dayalı yerleşik köy yaşantısına geçtikleri önemli bir süreçtir. Böylelikle Neolitik kültürlerin yerleşik ve köylü, Paleolitik kültürlerin ise sürekli yerleşmenin olmadığı avcı toplum karakteri taşıdıkları anlaşılmıştır.

Bazı araştırmacılara göre ise devrim olarak nitelendirilen bu dönem dünyanın her yerinde aynı zamanda aynı şekilde yaşanmamıştır ve bu dönemde tarımın yaygınlaştığı yörelerde tüm topluluklar aynı anda avcılık ve toplayıcılığı terk etmemiş; yerleşik köylerde avcılık uzun süre geçim faaliyeti olmayı sürdürmüştür. Neolitik Dönem'in diğer özelliği ise mimari, sanat ve zanaatlar, uzmanlaşma, toplumsal örgütlenme gibi birçok ilki başlatan, günümüz uygarlığının temellerinin atıldığı bir süreç oluşudur. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri ise çanak çömlek yapımının ve kullanımının başlamasıdır.

Neolitik Çağ'ın en önemli teknolojik aşaması çanak çömlek yapımının başlamasıdır. Öyle ki Neolitik çağ çanak çömleğin var olup olmamasına dayanılarak Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ ve Çanak Çömleklili Neolitik Çağ olarak iki ayrı evreye

ayrılmıştır. Elde yoğrularak şekillendirilen ve şeklini kaybetmeden kalabilen “kil” üst Paleolitik Çağ’da itibaren bilinmekteydi ve Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ’da mimaride yoğun olarak kullanılmaktaydı. Kilin özelliklerini bilmelerine karşın M.Ö. 7000’e kadar insanların bu bilgilerini kap kacak yapımında kullanmamış olmaları, buna belki de gereksinim duymamış olmalarıyla açıklanabilir. Tahılın günlük yaşama daha çok girmesiyle “sulu aş”ın ortaya çıkması, konut içinde su tüketiminin artması ve arpanın biraya dönüşümü gibi bazı besinlerin mayalandırılması kap kacak gereksinimini ortaya çıkarmış olmalıdır. Kilden çanak çömlek yapımın ilk olarak nerede ve nasıl başladığı bilinmemektedir. Ancak Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ’da kireçten ve kerpiçten çanaklar üretildiği bilinmektedir. Bunların Anadolu’daki en eski örnekleri Çayönü’nün Hücre Planlı Yapılar Evresi’nde bulunan basit kaplardır. Bu tip kapların kilden yapılmaya çanak çömleğin öncüsü olduğu düşünülebilir.

İnsanların bir milyon yılı aşkın avcı-toplayıcı ve göçebe yaşamından sonra tarım yapmaya, hayvan evcilleştirmeye ve sabit köyler kurmaya başlamıştır. Neolitik Çağ değişik aşamalardan geçmiştir.

Neolitik dönemde, insan emeğiyle ortaya çıkan ürün, toprağı işleme, mülkiyet anlayışı, nüfustaki artış, meslek dallarının belirlenmesi, ticaretin başlaması ve benzer sosyo-ekonomik gelişmelerin ortaya çıkması günümüz uygarlıklarının temellerinin atılması açısından oldukça önemlidir. Yapılan çalışmalar sonucu özellikle neolitik dönemle ilgili olarak Anadolu’nun önemi ortaya çıkmıştır.

Taş devrinden maden devrine geçiş aşamasında ise Kalkolitik (bakır) Çağ çok önemlidir. Kalkolitik dönem, beşer tarihinde taş devirleri ve Maden devirleri arasında bir geçiş safhası olmuştur. Bu çağda madenin kullanımı başta bakır olmakla birlikte yaygınlaşmıştır. Yine bu dönemde ticaretin gelişmesi ile birlikte köylerin, kentleşme sürecin başladığı kabul edilmektedir.

Geç Kalkolitik Çağ’da Mezopotamya Bölgesi’ndeki kentleşmede büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Kamuya ait anıtsal nitelikteki dini ve idari yapılar, halkın oturduğu yerden ayrı olarak inşa edilmiştir. Bu bölgedeki kentlerde idari sınıf, sosyal tabakalaşma ve kurumlaşma ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki diğer önemli olaylar çanak-çömleğin çarkta yapılmaya başlaması ve madencilikte büyük aşamalar kat edilmesidir. Anadolu’da Mezopotamya kökenli kültür öğeleri yalnız Kilikya Bölgesi’ne kadar girebilmiştir.

Bu dönemin sonunda Anadolu'da madencilik faaliyetleri yapılan araştırmalara göre büyük bir gelişme göstermiştir. Dönemin sonucunda Tunç Çağı yaşanmaya başlamıştır.

Tunç Çağında, insanlar daha fazla sayıda ve çeşitte mal üretmek için, farklı yollara başvurmuşlardır. Bu arayış onları organize olmaya yöneltmişti. Kalkolitik çağda kendini göstermeye başlayan kurumsallaşma, bu dönemde daha da gelişmiştir. Madencilik üretim ekonomisinin gelişiminde önemli bir yol oynamıştır. Belirtildiği gibi tunç; bakıra sertlik katmak için kalayla ya da arsenle olan karışıma verilen addır. Anadolu'da bakır yatakları bulunurken, kalay uzak bölgelerden temin edilmekteydi. Fakat daha tam olarak hangi bölgeden ya da ülkeden geldiği bilinmemektedir. Ancak Sina Çölü (Mısır), Tayland, Malezya, Azerbaycan, Afganistan ya da Anadolu'nun batısında ya da doğusunda olan bir yer, adı geçen bölgelerdir (Mcqueen,1999:45-46). Uzak bölgelerden maden temin etmesi ve bunları işlemedeki karmaşık üretim teknolojisi, ileri düzeyde bir uzmanlaşmayı gerektiriyordu (Sevin,2003:116). Bu ihtiyaçlarla birlikte daha güçlü bir siyasal denetim ve sosyal yapı gereksinimi ortaya çıkmaktaydı. Mezopotamya'da Sümer ve Elam gibi şehir devletleri ortaya çıkarken, Anadolu'daki toplumsal örgütlenme coğrafi nedenlerden dolayı daha küçük bir çaptaydı. Anadolu'daki sosyal sınıfların da daha görkemli yaşama geçtiği görülür. Örneğin Alacahöyük Kral Mezarları'nda bulunan süs ve madeni eşyalar bunun kanıtıdır.

Bu dönemde köy yerleşmelerinin sayısında bir düşüş gözlenirken, büyük merkez sayısında bir artış vardı. İnsanlar büyük merkezlere toplanmaya başlamışlardı. Yani kentleşme bu evrede daha da gelişmişti. ETÇ III döneminde maden teknolojisi daha da gelişmiş ve bununla birlikte prestij ve statüyü gösteren süs eşyalarında bir artış olmuştur. Bu dönemde çömlekçi çarkının kullanımı iyice yaygınlaşmıştı ve bu nedenle bölgeler arası farklılıklar azalmıştı. Çanak-çömlekte de seri üretim ve standartlaşma başlamıştı.

Orta Tunç Çağı döneminde Assur'dan gelen tüccarlar sayesinde Anadolu'da ticaret merkezleri kurulmuştur. Bu dönemde özellikle Kültepe-Kaniş olmak üzere Karum denilen pazar yerlerinde ticaret yapmaktaydılar.

Assur ticaret Kolonileri Döneminde, Anadolu şehir devletleri krallarla yönetiliyor ve bu sistem şehirlerin büyüyüp güçlenmelerini sağlıyordu. Gelişen ticaret

bağları, Anadolu ile Yakındoğu'nun yüksek kültürleri arasında bağ kurmasını kolaylaştırmış, bundan en çok Orta Anadolu bölgesi yararlanmıştıır.

Assur ticaret kolonileri aracılığıyla Anadolu'ya yazı getirilmiş ve Anadolu tarihi devirlere geçmiştir.

Tunç Çağının, son basamağı olan Geç Tunç döneminde Hitit İmparatorluğu Anadolu'da etkisini artırmıştır.

Hititlerin nerden geldikleri tam olarak bilinmemekle birlikte onların nerden geldikleri ile ilgili farklı görüşler vardır. Yapılan bu farklı yorumlara bakılarak, arkeolojik ve antropolojik veriler doğrultusunda Hititlerin Kuzeyden, Kafkasya üzerinden Anadolu'ya gelmiş olabilecekleri sonucuna kesin olarak saptanamamakla birlikte varılmaktadır.

M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya göç eden, Hint-Avrupa Hititler, Anadolu'ya yerleşmelerinden az sonra, yerel küçük kent beyliklerinin bazılarında yönetimde etkinleşmeye başlamışlar ve nihayet 1650 yıllarında merkezî bir politik güç oluşturmuşlardır. 1400 yıllarına kadar süren Eski Devlet adını verdiğimiz bir dönemden sonra, devletin sınırları genişlemiş, uluslararası ilişkileri ve gücü artmış ve 200 yıl süresince, 1200 yıllarındaki çöküşe kadar Eski Önasya'da siyasî ve askerî bakımdan en büyük bir imparatorluk halini almıştır.

Hititlerle başlayan süreç, Urartu, Frygya, Lidya krallıkları ile İyon siteleri ile Anadolu'nun tüm bölgelerinde etkin biçimde yaşanmıştır. Adını saydığımız bu uygarlıklar yukarıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Nedeni konuların İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Eskiçağ Tarihi derslerinde geçmesi ve Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde bulunan eserlerle ilintili olmasıdır.

Dünyanın en eski yerleşim merkezine sahip ülkemizin kuşkusuz müzelerinin de zengin kaynaklara sahip olduğu bir gerçektir. Biz de Anadolu topraklarının sahip olduğu bu zenginlikleri değerlendirerek müzelerimizi sadece bir ölü uygarlıklar mezarlığı olarak değil, geçmişi yaşatan canlı birer eğitim ortamına dönüştürmek ve bu müzelerden eğitim alanında etkin bir şekilde yararlanmak amacındayız. bu anlamda Anadolu ve Mezopotamya medeniyetlerinin beşiği durumunda olan Şanlıurfa ve Şanlıurfa arkeoloji müzesi önem arz etmektedir.

Şanlıurfa'daki Arkeoloji müzesi; İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersi Eskiçağ tarihinin öğretiminde, "Şanlıurfa'da görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri

ve Sınıf Öğretmenleri” için vazgeçilmez eğitim- öğretim ortamları olmalıdır. Ders kapsamındaki tarih konularının öğretiminde bir plan ve program dahilinde bu müzelere geziler düzenlenerek, öğrencilerin birincil kaynaktan ve somut yaşantılar edinmesi sağlanmalıdır.

Şanlıurfa müzeleri; Eski Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ Tarihi konularının öğretiminde bir okul görevi görebilir.

Yaptığımız programda sanal müze gezilerine yer verilmemiştir. Sadece, Şanlıurfa il merkezinde bulunan Arkeoloji müzesine geziler düzenlenmesi on görülmüştür. Sonuç olarak; Şanlıurfa il merkezinde bulunan müzelerin tamamında, Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki konuların öğretiminde, müze ile eğitim faaliyetleri uygulanabilir.

Özellikle konumuz olan İlköğretim II. Kademe 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Eskiçağ tarihi dersindeki: Yeryüzünde Yaşam ünitesindeki konunun öğretiminde, Arkeoloji Müzesi’ne, müze ile eğitim faaliyeti düzenlenmelidir.

Müze ile eğitim faaliyetleri kapsamında, müzelerde işlenecek olan dersler önceden planlanarak gerçekleştirilmelidir. Müze ziyareti öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılacak olan etkinlikler belirlenmelidir. Öğrencilerin, derslere aktif olarak katılması sağlanmalıdır.

Yaptığımız bu çalışmamıza benzer çalışmalar diğer illerimizde de yapılmalıdır. Çalışma yapılan illerde bulunan müzeler hakkında genel bilgiler edinilmeli, müzelerin teşhirlerindeki eserler incelenmeli ve müze ile eğitim faaliyetlerinin yürütülebilmesi konusunda müzelerin olumlu ve olumsuz özellikleri müzeler gezilerek tespit edilmelidir. Çalışma yapılan illerde bulunan müzelerin özelliklerine göre müze ile eğitim etkinlik planları geliştirilmelidir.

Müze, müzecilik ve müze ile eğitim konusunda çalışma yapacak olan araştırmacılar, bu konularla ilgili kapsamlı bir literatür çalışması yapmalıdır. Yurtdışında bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar örnek alınabilir. İlköğretim, orta öğretim veya yükseköğretim kademesinde, müze ile eğitim konusunda yapılacak olan çalışmalarda, ders özellikleri ve ders programlarında yapılan değişiklikler dikkate alınarak çalışma yapılmalıdır.

Fotoğraf ve Tablolar Listesi

Foto-1: Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Yeni Babil Ait Sergilenen Kral Nabunaid'in Yazıtlı Steli.

Foto-2: Şanlıurfa Kurtuluş Müzesinde Canlandırılan Onikiler Meclisi.

Foto -3 : Şanlıurfa Kurtuluş Etnograya Müzesinin Dış Görüntüsü.

Foto -4 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinin Dış Cepheden Görüntüsü.

Foto -5 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Ön Bahçesinde Roma Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Foto -6 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi Ön Bahçesinde Roma Dönemine Ait Sergilenen Heykeli.

Foto -7: Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Paleolitik Döneme Ait Eserler.

Foto -8 : Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Neolitik Döneme Ait Eseler.

Foto -9 : Göbekli Tepe Ortaya Çıkarılan T Şeklindeki Dikili Taşlar.

Foto -10 : Göbekli Tepe'de Bulunan Bir Yaban Domuzu Heykeli.

Foto-11: Göbeklitepe'de Üzerinde Kuş, Tilki Ve Yaban Domuzu Bulunan Dikilitaş.

Foto -12: Şanlıurfa Müzesinde Sergilenen Neolitik Döneme Ait Eserler.

Foto 13 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Neolitik Dönem Ait Sergilenen Erkek Heykeli (Balıklıgöl Heykeli).

Foto -14 : Şanlıurfa Müzesinde Kalkolitik Döneme Ait Sergilenen Eserler.

Foto -15 : Şanlıurfa Müzesinde İlk Tunç Dönemin Ait Sergilenen Eserler.

Foto -16 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Orta Tunç Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Foto -17 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Foto -18 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Eserler.

Foto-19: Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Hitit Dönemine Ait Sergilenen Kırların Koruyucu Tanrısı Figürü.

Foto -20 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hitit Dönemine Ait Sergilenen Fırtına Tanrısı (Teşup) Figürü.

Foto -21 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hititlere Ait Sergilenen Boğa Heykeli.

Foto -22 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Geç Hitit Dönemine Ait Sergilenen Çift Boğa Heykeli.

Foto -23 : Şanlıurfa Arkeoloji Müzesinde Assur dönemine ait sergilenen Kabartma Heykeli.

Foto -24 : Şanlıurfa Müzesi Ön Bahçesinde Sergilenen Roma Dönemine Ait Heykel.

Foto -25 : Şanlıurfa Müzesi Ön Bahçesinde Sergilenen Roma Dönemi Aslan Figürü.

Tablo-1: TTKB'nin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi için Hazırladığı Müze ile Eğitim Programı.

Tablo-2: 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Şanlıurfa İl Merkezindeki Arkeoloji Müzesinde Uygulanacak Müze ile Eğitim Programı.

Tablo-3 İlköğretim II. Kademe Sosyal Bilgiler Branşı Öğretmenlerine Uygulanan Anket Soruları Tablosu.

Tablo-4.1. Soru: Öğrencilerimi müzeye götürmek için daha çok havaların güzel olduğu dönemleri (ilkbaharı-yaz başlangıcı) tercih ederim.

Tablo-5.2. Soru: Öğrencilerimle birlikte müzeye giderim.

Tablo-6.3. Soru: Öğrencilerimle birlikte müzeye gittiğimde müzedeki eserlerin tanıtılması için müzede görev yapan personelden yardım isterim.

Tablo-7.4. Soru: Müzeye gitmeden önce öğrencilerime müze ve müzedeki eserler hakkında bilgi veririm.

Tablo-8.5. Soru: Müzelere daha çok eskiçağ tarihi konuları ile ilgili yapılan yeni çalışmalar ve bulunan yeni bulgular ışığında oluşturulan güncel bilgileri almak için giderim.

Tablo-9.6. Soru: Şanlıurfa'daki müzenin özellikle eğitim açısından öğrencilere faydalı olduğunu düşünüyorum.

Tablo-10.7. Soru: Müzelerin özellikle sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda öğrencilere görsel materyal sağlamaları açısından öğrencilerin döneme ilişkin empati yapabilmeleri açısından yararlı olduğunu düşünüyorum.

Tablo-11.8. Soru: Müzelerin sosyal bilgiler konularındaki eskiçağ konusunun öğrenilmesinde öğrencilere etkili ve kalıcı ortamlar oluşturduğunu düşünüyorum.

Tablo-12.9. Soru: Müzeler ülkemizin benimsemiş olduğu yapılandırmacılık eğitim felsefesi doğrultusunda öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme sağlamaktadır.

Tablo-13.10. Soru: Şanlıurfa'daki müzenin sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda eğitimsel ve iletişimsel olarak yeterli donanıma sahip olduğunu düşünüyorum.

Tablo-14.11. Soru: Müzelerin öğrenci ve öğretmenleri bir araya getirdiği ortamlar olduğunu düşünüyorum

Tablo-15.12. Soru: Müzeler, sosyal bilgiler dersindeki eskiçağ tarihi konusunun öğretilmesinde eğitimin sadece okulda değil okul dışında da sürdürülebileceği ortamlardır.

Tablo-16.13. Soru: Müzeler, öğrenciye sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusunda öğrendiklerini görselleştirmesinde ve tarih hakkında değerlendirme yapmasında büyük öneme sahiptir.

Tablo-17.14. Soru: Öğrenciler, müzedeki düzenleme sayesinde sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusuna ait eserleri müzelerde dönemler halinde görme imkânı saylanmıştır.

Tablo-18.15. Soru: Eğitim-öğretim dönemi içinde sosyal bilgiler dersi eskiçağ konusu ile ilgili olmazsa bile müzeler haftasında öğrencilerimi müzeye götürürüm.

Tablo-19.16. Soru: Şanlıurfa'daki müzenin sosyal bilgiler dersi eskiçağ tarihi konusu bakımında zengin ve eğitici olduğunu düşünüyorum.

Tablo-20.17. Soru: Müzelerin öğrencilerde merak uyandıran en önemli okul dışı eğitim ortamlarından olduğunu düşünüyorum.

Tablo-21.18. Soru: Müzeler, özellikle eskiçağ tarihi alanında birer zaman tüneldir.

Tablo-22.19. Soru: Müzeler, sergiledikleri eserlerle eskiçağ tarihinin canlı ortamlarındandır.

Tablo-23.20. Soru: Müzeye daha çok anlattığım konuyla ilgili olduğu zaman giderim.

KAYNAKÇA

Aktekin, Semih, (2008), Müze Uzmanlarının Okulların Eğitim Amaçlı Müze Ziyaretlerine İlişkin Görüşleri, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (Kefad) Cilt 9, Sayı 2, (103-111).

Ersoy, A. Figen Ve Kaya, (2009), Erdoğan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri, Ocak 2009 Cilt:17 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 71-86, January 2009 Vol:17 No:1 Kastamonu Education Journal

Ata, Bahri, (2002), Müzelerle Ve Tarihi Mekânlarla Tarih Öğretimi: Tarih Öğretmenlerinin Müze Eğitimine İlişkin Görüşleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alpagut, Berna, (2008), Kent Müzelerinde Nasıl Bir Eğitim?, Kentler Ve Kent Müzeleri (Kent Müzeleri Uluslar Arası Sempozyumu Antalya). 21-22 Nisan 2006. (Editör: Orhan Silier). Antalya: Tarih Vakfı Müzecilik-Sergicilik Yayınları. 117-121

Atasoy, Sümer (1984). Türkiye’de Müzecilik. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 6. 1458-1468. İstanbul: İletişim Yayınları.

Akmehmet, T. Kadriye Ve Ödekan Ayla (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. İtüdergisi/Sosyal Bilimler Serisi, 3(1), 47-58.

Akurgal, Ekrem, (2005), Anadolu Kültür Tarihi, Tübitak Popüler Bilim Kitapları 67, Başak Matbaacılık, Ankara.

Akurgal, Ekrem, (1995), Hatti Ve Hitit Uygarlıkları, İstanbul, S. 76

Atasoy, Sümer (1984). Türkiye’de Müzecilik. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 6. 1458-1468. İstanbul: İletişim Yayınları.

Başgelen, Nezh (1993). Türkiye Arkeolojisi Ve Sorunları. Müzeler İçin Düşünce Bilançosu Tutkular Ve Nesnelere (Salı Toplantıları 92-93). 17 Kasım 1992. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,23-40.

Başgelen, Nezh, (1999), Yeni Kazıların Bulguları Işığında Neolitik Çağ, Arkeoloji Ve Sanat Dergisi, Sayı:93,S. 22-24.

Blancke- Behm,Manfred R.,(1981),Hassek Höyük, III. Kazı Sonuçları Toplantısı, 103-108, 1981, Ankara

Bayram, Sebahattin, (1993), Kültepe Tabletlerinde Geçen Vergiler Ve Özellikler, Dtcfd,369. Sayı Ankara.

Buyurgan, Serap Ve Mercin, Levent (2005) Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi Ve Uygulamaları.(1.Baskı). Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları, Ankara.

Bayraktar, Hasan, (2006), Konya Merkezindeki Müzelerin Ve Tarihi Mekanların Tarih Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Lise Tarih Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Batur, Sabahattin, (1984), Dünya’da Müzeciliğin Gelişmesi. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 6. 1472-1474. İstanbul: İletişim Yayınları.

Batur, Sabahattin, (1993), Çağdaş Müzeciliğin Sorunları. Müzeler İçin Düşünce Bilançosu Tutkular Ve Nesnelere (Salı Toplantıları 92-93). 20 Ekim 1992.İstanbul: Yapı Kredi Yayınları,9-19.

Başar. Hüseyin, Sınıf Yönetimi, Ankara Pegem A Yayıncılık,2001.

Belli, Oktay , (1982),”Urartular”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, Cilt 1, İstanbul: S.148

Bilgiç, Emin (1982), Atatürk Fakültemiz Kürsümüz, Sumerlilerin Tarih Ve Kültür Medeniyetleri, Atatürk’ün 100. Doğum Yılına Armağan Dergisi, Ankara.

Bilgiç, Emin, (1963), Eski Mezopotamya Kavimlerinde Kanun Anlayışı Ve An’anesi,Dtcfd, Xx1,3-4 Ankara .

Çay, Necip ,(1982)., Müze Ve Müze Çeşitleri. Müze Dergisi,(Özel Sayı),22-23.

Çolpan, Nilüfer , (2008),Hititlerin Anadolu’ya Göçü Ve Çevre Kültürlerle Etkileşimi,Master Tezi,Ankara, S.10.

Deveci, Handan, (Bahar-2009) , Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Www.Esosder.Org C.8 S.28 (001-019) Issn:1304-0278

Dinçol, Ali, (2004), Hititler Son Tunç Çağı, Arkeo-Atlas Dergisi, Sayı:3, İstanbul, S.23

Dinçol, M. Ali,(1990),Hitit Yasaları, Anadolu Araştırmaları X11, İstanbul S.95

Dinçol, M. Ali, “Hititlerin Devletlerarası Antlaşmaları”, Tarih Boyunca Paleorafya Ve Diplomatik Semineri 30 Nisan- 2 Mayıs 1986, İstanbul 1988, S.36-37

Dinçol, Ali, ,(1982), “Hititler”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, Cilt 1, İstanbul:17

Dinçol,Ali, ,(1982), “ Geç Hititler”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, Cilt 1, İstanbul:121

Emiroğlu,Gülmisal, (2002), İlköğretim T.C.İ.T.A. Ders Konularının Öğretiminde Kullanılan Metot, Etkinlik Ve Öğrenci Aktivitelerine Yönelik Öğretmen Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Atatürk İlkeleri Ve İnkılâp Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi, Ata Dergisi, Sayı:10, Konya.

Erargin, Kazım, (1982), Türk Müzeciliğinin Tarihçesi. Müze Dergisi, 8ÖZEL Sayı),9-10.

Ersoy Figen, Erdoğan Kaya, (Ocak 2009) , Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri, Cilt:17 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 71-86.

Erzen, Afif, (1984), Doğu Anadolu Ve Urartular,Ankara..

Erdem, Yücel (1999). Türkiye’de Müzecilik. İstanbul: Arkeoloji Ve Sanat Yayınları.

Efe, Turan, (2003), Batı Anadolu Son Kalkolitik Ve İlk Tunç Çağ,Arkeoatlas Dergisi, S.94-129

Ermişler, Osman, (1992),Günümüz Müzesi Nasıl Olmalı?. Müze Dergisi, Mayıs 1991 (8),1-17.

Günbattı, Cahit,(1994), Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticari Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler, X1. T.T. Kongresi, Ankara.

Gökkaya, Kürşat, Yeşilbursa, Cemil Cahit, (2009), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 7(2), 483-506.

Güleç Selma, Alkış, Seçil, (2003), Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII, Sayı: 1,2003.

Genç Uğur, Müzelerde Bütüncül Yaklaşım Denemesi: Aynı Bütünün Parçalarını Sergileyen Müzeler İçin Bir Uygulama Örneği.

Karauğuz, Güngör,(2002),Boğazköy Ve Ugarit Çivi Yazılı Belgelerine Göre Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri,Konya.

Gerçek, Ferruh, (1999). Türk Müzeciliği. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
[Http://Www.Tebd.Gazi.Edu.Tr/Arsiv/2005_Cilt3/Sayi_4/487-501.Pdf](http://Www.Tebd.Gazi.Edu.Tr/Arsiv/2005_Cilt3/Sayi_4/487-501.Pdf)

Günaltay, Şemseddin,(1987),Yakınşark (Elam Mezopotamya) Ankara: Ttk Yayını.

Harmankaya, Savaş, Erdoğan,Burçin, (2002), Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri A, İstanbul.

Hooper-Greenhill, Eilean (1999). Müze ve Galeri Eğitimi. (Çeviren: Meltem Örgen Evren Ve Emine Gül Kapçı) Ankara: A.Ü Çocuk Kültür Araştırma Ve Uygulama Merkezi Yayınları.

İnal, Kemal ,(1991), Durkheim'ın Eğitim Anlayışı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi (Aüebf) Dergisi, Cilt:24, Sayı: 2, S. 511-518.

Karasar, Niyazi, (2000) , Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Nobel Yay., Ankara .

Kartal, Metin ,(2002) ,Öküzini Mağarası, Arkeo Atlas,Ankara,Sayı: 1, S. 61.

Koçak, Gülbin, (1996), Sümer Silindir Mühür Resimleri, Sanatta Yeterlik Tezi, Eskişehir, S:18.

Koç, İlker, (2006), Hititler, Ankara,17-25.

Kayalı, Hülya, (2003), İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi Yıl:, Sayı 18, Sayfa: 79-92.

Köstüklü, Nuri ,(1998),Sosyal Bilimler Ve Tarih Öğretimi. Günay Ofset, Konya.

Koroğlu, Kemalettin (2006), Eski Mezopotamya Tarihi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Küçükahmet, Leyla,(1989) , “Öğretim İlke Ve Yöntemleri”, Alkım Yay., Ankara.

Karauğuz, Güngör, (1992), Arkeolojik Ve Filolojik Belgeler Işığında M.Ö. II. Binde Orta Anadolu'nun Güney Kesimi, İstanbul.

Karpuz, Haşim ,(1997),Müzecilik. (Ders Notları). Konya: Y.Y.

Kınal, Füzuan, (1991), Eski Anadolu Tarihi Ttk Ankara.

Kınal, Füzuan, (1998), Eski Anadolu Tarihi, Ankara.

Olofsson,Ulla K.,(1979), Museum And Children. Paris: United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization.

Oettinger, Norbert,2002, Anadolu Dillerinin Oluşumu, Hititler Ve Hitit İmparatorluğu, Ankara, S.406-407.

Oktay, Başak, Taş Çağı'ndan Tunç Çağı'na Anadolu'da Maden Sanatının Gelişimi Ve Kullanımı, 20-21.

Oates , Joan, (2004), Babil, Arkadas Yayınevi , Ankara.

Özdoğan, Mehmet,(2002),Adım Adım Yerleşik Yaşam, Mezolitik Çağ, Arkeo Atlas Sayı: 1, S.58-63.

Özdoğan, Mehmet, (2002), İlk Adımlar Paleolitik Çağ, Arkeo Atlas Dergisi,S.46-57.

Özdoğan, Mehmet, (2002), Köyden Kente Kalkolitik Çağ, Arkeo Atlas Dergisi, S.110-129.

Özdoğan, Mehmet, (2002), Aşağı Pınar, Arkeo Atlas Dergisi,S.126.

Özsait, Mehmet (1982), Anadolu'da Roma Egemenliği, Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, İstanbul.

Özdoğan, Aslı, (2002), Çayönü Tepesi, Arkeo Atlas Dergisi, Sayı 1, S. 77.

Özaydın, T. (1999), “Yumuktepe Demirçağ Çanak Çömleği”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özbek, Metin,(2000),Dünden Bugüne İnsan, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.

Pischel, Gina, (1978), Sanat Tarihi Ansiklopedisi 1,Çevirmenler: Hasan Kuruyazıcı-Üstün Alsaç, Yazır Matbaacılık Kollektif Şirketi,Ankara.

Rose,Hanna T.(1958). Müzeler Ve Öğretmen. Ankara:Maarif Bazımevi.

Macqueen, J.G.,(2001), Hititler Ve Hitit Çağında Anadolu, Arkadaş Yayınları, Ankara.

Müller, Andreas, “Orta Hitit Ve Büyük İmparatorluk Dönemleri, Çanak Ve Çömlekleri”,Hititler Ve Hitit İmparatorluğu, Ankara 2002, S. 502

Sevin, Veli, (1999),Sanat I Mimarlık,TTK,Ankara.

Sevin, Veli, (2010), Resim Sanatı II, TTK,Ankara.

Sevin, Veli (1982), Frygler, Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar Cilt:1, İstanbul.

Veli Sevin,(1982), “Lidyalılar”, Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, Görsel Yayınlar, Cilt:1, İstanbul: S. 246.

Sevin, Veli ,(2003),Eski Anadolu Ve Trakya, Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar, İstanbul

Sevin, Veli, (2003), Anadolu Arkeolojisi, Der Yayınları, İstanbul.

Sevin, Veli, (2003), Anadolu Arkeolojisi, İstanbul.

Sever, Hüseyin, (1987),Asur Siyasi Tarihinin Ana Devreleri Cumhuriyetin 60.Yıl Armağanı Dtcfd, Ankara Cilt:31 Sayı:1-2.

Shabbar, Nihad,(2001),Çocuklar İçin Müze Eğitimi,(Editör: Burçak Mardan), Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar. İstanbul,Numune Matbaacılık.

Sözen, Metin, Uğur, Tanyeli ,(1987), Sanat Kavramı Ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Schmit, Klaus (Çeviren: Nezh Başgelen),(2007), Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı. Göbeklitepe. En Eski Tapınağı Yapanlar. Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, Mas Matbaacılık. İstanbul.

Schmidt, Klaus, (2007), Göbeklitepe, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, İstanbul.

Şahan, Melek, Müze Ve Eğitim. [Http://Www.Tebd.Gazi.Edu.Tr/Arşiv/2005-Cilt3/Sayı-4/487-501.Pdf](http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2005-Cilt3/Sayı-4/487-501.Pdf).

Erişim Tarihi:01.09.2010

Tırpan, Nihal ,(1982), Müzeler Ve Eğitim. Müzeler Dergisi,(Özel Sayı),20-21.

TTKB (Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı),(2008), İlköğretim 1-8.Sınıfları Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi İle Fen Ve Teknoloji Dersi Öğretimin Programında Müze Ve Eğitim.

Tosun , Mebrure – Kadriye Yalvaç,(2002), Sumer , Babil , Assur Kanunları Ve Ammi – Şaduqa Fermanı Ttk Ankara, S.4.

Turan, Refik, Öztaş, Sezai, (Güz 2009),İlköğretim Altıncı Sınıf Sosyal Bilgiler Tarih Ünitelerinin İşlenişinde Öğretmenlerin Kullandıkları Öğretim Yöntemleri, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, , 7(4), 903-932.

Umar, Bilge,(2008),Phrygia, İnkılâp Yayınlar, İstanbul.

Uhlıg, Helmut, (2006), Tarihin Başlangıcında Bir Halk Sumerler Telos Yayınları.

Ünal, Ahmet, (2000), “Adana’da Kizzuwatna Krallığı Taş Devrinden Hitit Devleti’nin Yıkılışına Kadar Adana Ve Çukurova Tarihi”, Efsaneden Tarihe Tarihten Bugüne Adana Köprü Başı, (Edt. S. Koz Ve E. Artun), İstanbul, 43-69.

Ünal, Ahmet, (2002), Hititler Devrinde Anadolu I, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, Altan Matbaacılık, İstanbul.

Ünal, Ahmet,(2003), Hititler Devrinde Anadolu II, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, Mart Matbaacılık İstanbul.

Ünal, Ahmet,(2005),Hititler Devrinde Anadolu III, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları, Kanaat Matbaası, İstanbul.

Ünal, Ahmet, (1999), Hititler-Etiler VE Anadolu Uygarlıkları, İstanbul S. 21.

Yücel, Erdem (1999).Türkiye’de Müzecilik, Arkeoloji Ve Sanat Yayınları. İstanbul.

Yermukhamedova, Aizhan (2005) Urartu Devletinin Siyasi Ve Askeri Tarihi, (Doktora Tezi) T.C Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri Ve Kùltürleri (Sumeroloji) Anabilim Dalı- Ankara.

Yakar, Jak, “Anadolu’nun Etnoarkeolojisi Tunç Ve Demir Çağlarında Kırsal Kesimin Sosyo-Ekonomik Yapısı”, İstanbul 2007, S.262

Yener, Alpin Köknel Ve Şener,(2007), Feride "Müze Ve Sergileme Mekanlarının Aydınlatılması", Pld Türkiye, No. 16, 04/2007, S. 50-51

Yıldırım, Recep, (2004), Uygarlık Tarihine Giriş Asil Yayın Ankara, S.61.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

147

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	Emine SÖNMEZ	İmza:	
Doğum Yeri:	Şanlıurfa		
Doğum Tarihi:	02/03/1981		
Medeni Durumu:	Bekar		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Mimar Sinan İ.Ö		Şanlıurfa	1987-1992
Ortaöğretim	Bozova Lisesi Orta Kısmı		Şanlıurfa/Bozova	1992-1995
Lise	Açık Öğretim Lisesi	Genel Kültür	Şanlıurfa	1996-1999
Lisans	Süleyman Demirel Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Burdur	2004-2008
Yüksek Lisans	S.Ü. Eğt.Bil. Enstitüsü	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Konya	2008-2011

Becerileri:	Sosyal Bilgiler Eğitimi
İlgi Alanları:	Gezmek, kitap okumak, fotoğraf çekmek,
İş Deneyimi:	
Aldığı Ödüller:	Bölüm birincisi
Hakkında bilgi almak için önerebileceğim şaşılar:	Doç.Dr Kenan Arıbaş Adres: Aksaray Üniversitesi. Doç.Dr. Güvenç Görgütlü Adres: Mehmet Akif Üniversitesi
Tel:	0554 418 87 88
Adres	Devteyşti Mah. 2165. Sok. No:15 Şanlıurfa